

10 575659 4/99
1026286

Statistische Darstellung

des

Kreises Buk, Regierungsbezirk Posen,

pro 1860 — 64.

Wyobrazenie statystyczne

powiatu

BUKOWSKIEGO,

w obwodzie rejencyi Poznańskiej

za lata 1860 — 64.

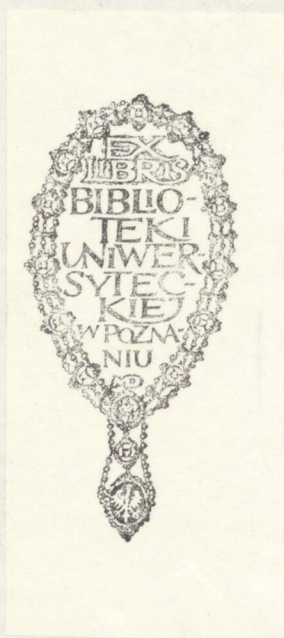
XIV B 9.

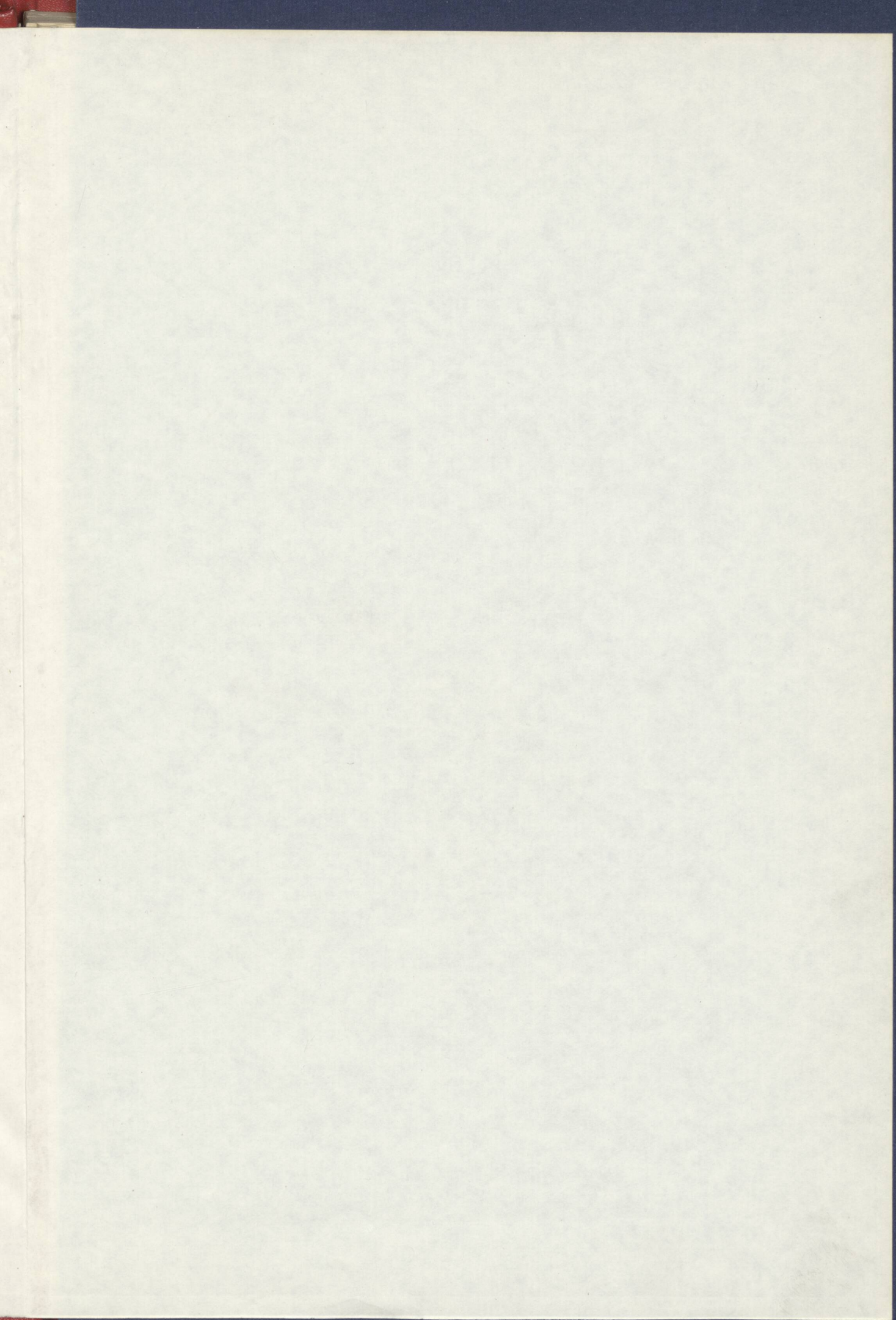

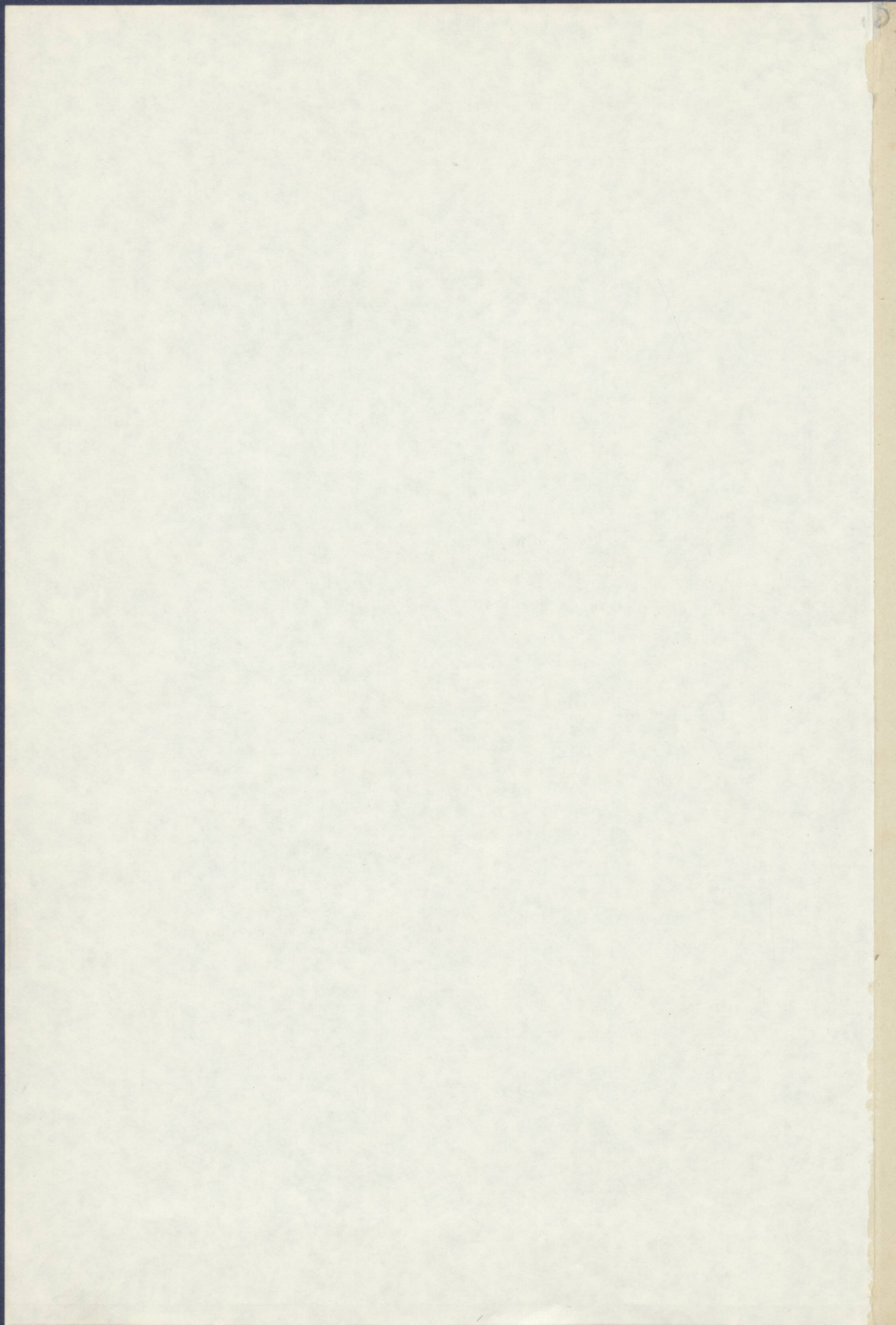
Gedruckt bei St. Bartels in Wollstein.

1865.

1860-64

1026286
des

Statistische Darstellung

Kreises Buk, Regierungsbezirk Posen,

pro 1860 — 64.

Wyobrażenie statystyczne

powiatu

BUKOWSKIEGO,

w obwodzie rejencji Poznańskiej

za lata 1860 — 64.

XIV 039.

Gedruckt bei Fr. Bartels in Wolfstein.

1865.

ak 5420

Städtische Darlehnung

116

Königreich Poln, Regierungsbezirk Posen

im Jahr 1860

Wohnungszins

209.556. $\overline{m}$ / 1860/64

BUKOWSKIEGO

w Powiatzie Poznańskim

im Jahr 1860

ausgegeben durch den Stadtmagistrat

1860

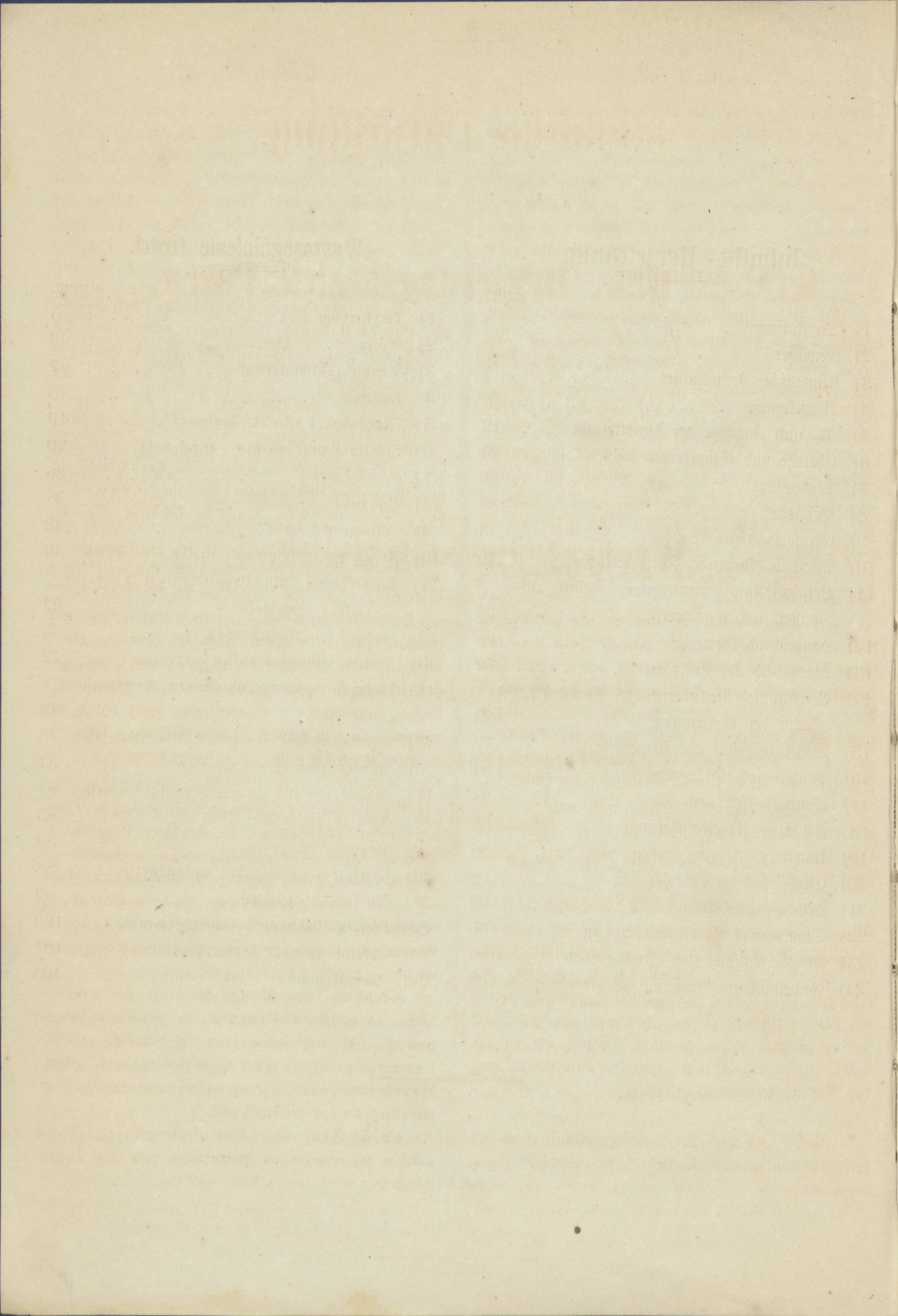
19542a 6338

Inhalts - Verzeichniß.

	Seite.
1) Territorium	5
2) Gewässer	6
3) Klimatische Verhältnisse	7
4) Bevölkerung	8
5) Ab- und Zugänge der Bevölkerung	19
6) Ehe- und Geburtsverhältnisse	20
7) Wohnplätze	36
8) Gebäude	38
9) Grundeigenthum	43
10) Ackerbau, Viehzucht, Forstwirtschaft	49
11) Bergbau und Hüttenwesen, Fabrik, In- dustrie und Handwerk	62
12) Handel und Gewerbe	65
13) Land- und Wasserstraßen	72
14) Verhältnisse der arbeitenden Klassen, Ab- wehr der Verarmung	73
15) Wohlthätigkeits- und Armenpflege	78
16) Polizei- und Gefängnißwesen	81
17) Sanitäts-Anstalten	84
18) Kirchliche Angelegenheiten	85
19) Unterrichts-Angelegenheiten	86
20) Civil- und Criminal-Justiz	88
21) Militairverhältnisse	99
22) Staats- und Provinzial-Abgaben	100
23) Kreisverwaltung und Kreishaushalt	109
24) Gemeindeverwaltung und Gemeindehaushalt	105

Wyszczególnienie treści.

	strona.
1) Terytoryum	5
2) Wody	6
3) Stósunki klimatyczne	7
4) Ludność	8
5) Przybytek i ubytek ludności	19
6) Stósunki małżeńskie i urodzenia	20
7) Siedliska	36
8) Budynki	38
9) Własność gruntu	43
10) Rólnictwo, chodowanie bydła i lesnictwo	49
11) Górnictwo i hutnictwo, przemysł fabry- czny i rzemiosło	62
12) Handel i obrót towarów	65
13) Trakty lądowe i spławy rzeczne	72
14) Położenie klasy robotników, uchylenie z ubożenia	73
15) Dobroczynność i staranność o ubogich	78
16) Sprawy policyjne i więziowe	81
17) Urządzenia dla zabezpieczenia zdrowia	84
18) Sprawy kościelne	85
19) Stósunki naukowe	86
20) Cywilne i kryminalne sądownictwo	88
21) Stósunki wojskowe	99
22) Podatki krajowe i prowincjonalne	100
23) Zarząd powiatu i etat powiatowy	102
24) Zarząd gminny i etat gminny	105

I. Territorium.

Der Buker Kreis, zum Regierungsbezirk Posen gehörig, wurde im Jahre 1818 aus Ortschaften der Kreise Posen, Bomst und Kosten neu gebildet. Derselbe liegt zwischen dem 33° 40' und 34° 20' östlicher Länge und 52° 14' und 52° 30' nördlicher Breite und im Westen des Regierungsbezirks Posen. Er grenzt gegen Osten an den Posener, im Norden an den Samter'schen und Birnbaum'er, im Westen an den Mejerig'er und im Süden an den Bomst'er und Kostener Kreis. Die Grenzen des Kreises sind überall regulirt.

Der Buker Kreis hat einen Flächenraum von 17 $\frac{1}{2}$ □ Meilen.

Im Allgemeinen ist die Bodenfläche des Kreises eben und flach. Nur im östlichen Theile und in der Mitte des Kreises erheben sich, nach verschiedenartigen Abfällen, meist gruppenartige Bergzüge, die jedoch keine erhebliche Höhe erreichen. Im östlichen Theile zieht sich der Höhenzug von der Stadt Buk aus nach Osten über Otusz nach dem Niepruszewo'er See hin und bildet längs des Sees einen Höhenzug.

In der Mitte des Kreises geht von Wasowo aus ein Höhenzug nach Brody, Chmilinko, Groß-Lippe und Chraplewo zu, ein anderer mehr nach Westen über Wytomyśl nach Bolewice. —

Außerdem befinden sich noch Hügelketten ebenfalls von geringer Höhe bei Sontop und Neutomyśl. Die Höhenzüge werden größtentheils zur Forstkultur benützt. Es scheinen, nach der Bodenfläche zu schließen, die gedachten Erhöhungen aus Ueberschwemmung herzurühren. Meist bestehen die Erderhöhungen aus Sand und Kies mit Lehm gemischt. Durch die an sich unbedeutenden Höhenzüge wird die Bewirthschaftung des Bodens keineswegs erschwert.

Rücksichtlich der Territorialverhältnisse sind seit der Entstehung des Kreises keine Veränderungen eingetreten.

I. Terytoryum.

Należący do obwodu Rejencyjnego Poznańskiego. Powiat Bukowski utworzony został w roku 1818 z posad powiatu Poznańskiego, Babimostskiego^o i Kościańskiego. Leży on pomiędzy 33° 40' i 34° 20' wschodniej długości a 52° 14' i 52° 30' północnej szerokości i w okolicy zachodniej obwodu rejencyjnego Poznańskiego. Jego granice tworzą na północ powiat Szamotulski i Międzychodzki, na południe powiat Babimostski i Kościański, na wschód powiat Poznański a na zachód powiat Międzyrzeczycki.

Granice te są wszędzie ściśle uregulowane, a przestrzeń powiatu wynosi 17 $\frac{1}{2}$ mil kwadratowych.

Powierzchnia ziemi w powiecie jest w ogólności płaska, tylko w wschodniej części powiatu znajdują się różne spadliska i pasma pagórkowe nie-dochodzące jednak żadnej znacznej wysokości. Pociąg pagórkowaty ciągnie się, poczynając od miasta Buku w stronie wschodniej na Otusz do jeziora Niepruszeckiego, tworząc wzdłuż jeziora tego wyżynę.

We środku powiatu ciągnie się pociąg wyżyny poczynając od Wasowa ku Brodom, Chmielince, Wielkiej Lipce i Chraplewu; inny zaś zachodnio ku Wytomyślowi i Bolewicom. Oprócz tego znajduje się także łańcuch pagórkowy, także w niewielkiej wysokości, w bliskości Sontopu i Nowego Tomysła. Pasma pagórkowe i wyżyny używane zostają w większej części na uprawę lasów.

Zdaje się, pod uwzględnieniem powierzchni ziemi, że wzgórze i pagórki te powstały przez powódź. W największej części składają one się bowiem z piasku i kisu pomieszanego z gliną. Mierne owe pasma nie są żadną przeszkodą przy obrabianiu (uprawianiu) roli.

Co się tyczy stosunków terytoryalnych nie zasła w tej mierze od powstania powiatu żadna odmiana.

II. Gewässer.

Der Kreis besißt inmitten weder einen Fluß, noch einen nachhaltig und beständig mit Wasser versehenen, und das ganze Jahr hindurch fließenden Bach. Einzelne größere Gräben, die von Norden des Kreises, von Zgierzynko bis nach Turkowo hin, meist im Samterschen Kreise ihren Ursprung haben, durchströmen den Kreis in südlicher Richtung, indem sie auch die von Westen kommenden Gräben aufnehmen und vereinigen sich bei Urbanowo unter dem Namen Mogilnica-Fluß zu einem größeren Graben, der hinter Kotowo in den Kosten'er Kreis übertritt, dort in den Pruth einfällt und in die Odra fließt.

Dieser Gräbentractus ist seit mehreren Jahren regulirt, und bildet das Wasserbecken, in welches die verschiedenen, für die Niederung nothwendigen, kleineren Gräben in dem fruchtbarsten Theile des Kreises ihren Abfluß nehmen können.

Im südlichen Theile des Kreises sind eigentlich nur Feldgräben vorhanden, die sich in sq. Landgräben sammeln und ihren Lauf nach dem Meseritz'er Kreise nehmen. Nur an der Grenze des Kreises im südwestlichen Theile desselben, vom sq. Zinskowoer See aus entspringt ein größerer erheblicher Bach die sq. Czarna (schwarzer Bach) der mit dem von Neustadt kommenden Wasser im Kreise Buk zwei Wassermühlen das nöthige Wasser gewährt, und sodann in den Meseritz'er Kreis übertritt.

Der Kreis Buk zählt fünf kleine Seen, nemlich:

- 1) bei Niepruszewo,
- 2) = Zgierzynko,
- 3) = Konin,
- 4) = Linde und
- 5) = Zinskowo.

Außerdem wird der Kreis im Osten bei dem Dorfe Januszewice von dem im Poser'er Kreise gelegenen Strykowo'er See begränzt.

Sümpfe und Moräste von nicht sehr erheblicher Bedeutung sind am Zgierzynko'er See, bei Bobrowko und Separowo vorhanden.

Bei dem meist ebenen Terrain des Kreises ist der Wasserlauf der Gräben ein langsamer. Die vorhandenen Gräben sind bei der nicht allzu großen Wasseranhäufung genügend, das Wasser abzuführen. Bei sehr anhaltendem Regen treten die Nachtheile des ebenen Terrains des Kreises dadurch hervor, daß bei dem langsameren Wasserabfluß partielle Ueberschwemmungen eintreten und dadurch die Feldfrüchte leiden. Bei dem im größten Theile des Kreises thon- und kalkhaltigem Untergrunde des Bodens treten die Nachtheile solcher Wasseranhäufungen noch nachhaltiger hervor.

II. Wody.

Powiat nie przeżyna ani rzeka, ani też znajduje się w obrębie jego potok, któryby cały rok był w wodę zaopatrzony. Pojedyncze większe rowy, które w północny stronie powiatu około Zgierzynki aż ku Turkowu, w największej części jednak w powiecie Szamotulskim, swój początek mają, przeryniają powiat w południowym kierunku, przyjmując biegnące ze strony zachodniej rowy, łączą się w okolicy Urbanowa, tworząc przez to większy rów pod nazwiskiem rzeczki „Mogilnica“, który po za Kotowem wkracza w powiat Kościański, tam się z rzeczką Prut łączy i do Obry w pada.

Trakt rowów tych uregulowany został przed kilkun laty i tworzy na teraz koryto w które potrzebne w nizinach najniższej części powiatu mniejsze rowy wpływać mogą.

W południowej części powiatu znajdują się w samej rzeczy tylko rowy polne, które zbierając się tak zwanych rowach krajowych, bieg swój biorą w powiat Międzyrzeczyki. Przy granicy powiatu, w części południowo zachodniej tylko znajduje się znaczniejszy strumyk tak zwana „Czarna“ poczynając się od tak zwanego jeziora Zinskowskiego; który łącząc się z przytływającymi od Lwówka wodami, dostarcza dwóm młynom wodnym w powiecie Bukowskim wody i w stępuje potem w powiat Międzyrzeczyki.

Powiat Bukowski liczy pięć małych jezior i to:

- 1) w bliskości Niepruszewa,
- 2) „ Zgierzynki,
- 3) „ Konina,
- 4) „ Linia,
- 5) „ Zinskowa.

Oprócz tego graniczy z powiatem w stronie wschodniej koło wsi Januszewice jezioro Strykowskie położone w powiecie Poznańskim.

Błota i bagna nie wielkiego znaczenia znajdują się tylko po nad Zgierzynskim jeziorem i w pobliżu Bobrowka i Separowa.

Przy płaskiej powiatu postaci bieg wody w rowach jest powolny. Znajdujące się rowy wystarczają też przy niezbyt wielkiem zebraniu wody, do odpływu. Przy trwających jednak deszczach, okazują się niekorzyści płaszczyny przez to, iż przy wolnym tylko odpływie wody częściowe powodzie powstają, pod któremi cierpią plody rolnicze. Niekorzyści te okazują się przy powodziach takich tym więcej kiedy, jak to większej części powiatu, podspodnia ziemi obfita jest w glinę i wapno.

III. Klimatische Verhältnisse.

Die unbedeutenden Höhenzüge im Kreise haben keinen Einfluß auf das Klima. Dasselbe ist, da der Kreis meist eine Ebene bildet und größtentheils aus einem kalkhaltigen lehmreichen Boden besteht, ein mildes zu nennen. Eine erhebliche Verschiedenheit der Temperatur ist im Allgemeinen nicht wahrzunehmen.

Nur im Winter ist im östlichen Theile des Kreises, welcher fast ganz von Forsten entblößt ist, der kalte Luftzug empfindlicher, als im westlichen Theile des Kreises, der mit nicht unbedeutenden Forsten bestanden ist.

Die Windströmungen kommen vorherrschend von Westen. Stürme kommen selten vor, ebenso gehören zerstörende Gewitterregen zu den Seltenheiten. Dagegen sind Hagelwetter häufiger, namentlich auf der Nord- und Ostseite des Kreises.

Das im Allgemeinen milde Klima übt bei günstiger Witterung einen wohlthätigen Einfluß auf die Vegetation aus. Dagegen bewirkt eine allzulange Trockenheit ebenso wie eine zu lange anhaltende Nässe sehr erhebliche Nachteile für die Vegetation und für die Erträge der Landwirthschaft.

Die Herbstbestellung fällt im ganzen Kreise in die Monate September und Oktober, die Frühjahrsbestellung in die Monate März bis Mitte Mai. Vierzehn Tage vor und vierzehn Tage nach Johanni findet auf den zweischürigen Wiesen die Heuerndte statt und dieselbe ist durchweg beendet, wenn die Getreide-Erndte beginnt. Die Heuerndte des zweiten Schnitts beginnt im Anfange des Monats September.

Die einschürigen Wiesen werden im Monat August geschnitten. Die Roggenerndte beginnt gewöhnlich im ganzen Kreise in den letzten Tagen der ersten Hälfte des Monats Juli. Die Weizenerndte gewöhnlich im Anfang des Monats August. Die Gerstenerndte im August und die Hopfenerndte Ende August und Anfang September.

In der Gegend um die Stadt Neutomysl, wo die kleinen Landwirthe einen erheblichen Hopfenbau betreiben, beginnt die Erndte des Hopfens in den letzten Tagen des August und ist im September er. durchweg beendet.

Die Kartoffelerndte des Kreises beginnt in der 2. Hälfte des Monats September.

III. Stösunki klimatyczne.

Pasma pagórkowe nie wielkiego znaczenia, nie mają na stósunki klimatyczne w powiecie żadnego wpływu. Klimat nazwać można łagodny gdy powiat w większej części tworzy płaszczyznę i z ziemi obfitą w wapno i glinę się składa. Różności w temperaturze w ogólności nie spostrzeżono w powiecie. Zimą tylko w wschodniej części powiatu ogóloconej z lasów jest zimne powietrze dotkliwsze aniżeli w zachodniej części, która w niemałe opatrzona jest lasy.

Gorujące wiatry są zachodnie. Gwałtowne wiatry jako też niszczące nawałnice rzadko się tylko zdarzają. Natomiast częściej się przytrafia grad mianowicie w północnej i wschodniej części powiatu. Łagodny w ogóle klimat wywiera przy sprzyjającym powietrzu dobry w pływ na wegetacyą; nawzajem powstają przez za długą suszą lub za długo trwającą mokrość znaczne niekorzysci, dla wegetacyi i zbioru rólniczego.

Uprawianie roli na zimę przypada w całym powiecie w miesiące Wrzesień i Październik, na wiosnę zaś w Marzec aż do środka Maja. Dwa tygodnie przed i dwa tygodnie po Śtym Janie trwa zbiór siana z łąk dwóch pokosowych, zbiór ten całkowicie jest ukończony, kiedy się zaczyna zbiór zboża. Zbiór siana drugiego pokosu poczyna się na początku Września. Łąki koszące się tylko raz. koszą się w miesiącu Sierpniu. Żniwo żyta rozpoczyna się zazwyczaj w całym powiecie w ostatnich dniach miesiąca Lipca. Żniwo pszeniczne zazwyczaj na początku Sierpnia. żniwo jęczmienne w miesiącu Sierpniu a zbiór chmielu na końcu Sierpnia i początku Września.

W okolicy miasta Nowego-Tomyśla, w której mniejsi rolnicy trudnią się znacznie chodowaniem chmielu, rozpoczyna się zbiór chmielu w ostatnich dniach Sierpnia i kończy się zupełnie w miesiącu Wrześniu.

Zbiór kartofli rozpoczyna się w powiecie w drugiej części miesiąca Września.

IV. Bevölkerung.

Der Kreis enthielt nach der im Jahre 1861 ausgeführten Volkszählung 54,571 Seelen, wovon

26,632 männlichen } Geschlechts.
28,239 weiblichen }

Auf eine □ Meile kommt eine Einwohnerzahl von 2933 Seelen.

Das Verhältniß der Bevölkerung der Städte zu dem platten Lande ist wie 1 : 3,8.

In den 5 Städten wohnen 11,316 Seelen und zwar:

5411 männlichen } Geschlechts.
5905 weiblichen }

Auf dem platten Lande wohnen:

20,921 männlichen } Geschlechts.
22,334 weiblichen }

Summa 43,255.

IV. Ludność.

Według rachunku ludności w roku 1861 obejmował powiat 54,571 dusz pomiędzy któremi

26,332 męzkiego } rodzaju.
28,239 żeńskiego }

Na milę kwadratową przypada więc ludności 2933 dusz.

Stósunek ludności w miastach do ludności powiatu jest 1 : 3,8.

W miastach mieszkają 11,316 dusz, i to:

5411 męzkiego } rodzaju.
5905 żeńskiego }

W powiecie mieszkają:

20,921 męzkiego } rodzaju.
22,334 żeńskiego }

Ogół 43,255.

A. Nach dem Alter und Geschlechte:

A. Według wieku i płci:

	von unter bis mit 5 Jahr alt nizéj i až do 5go wieku		von über 5 bis mit 7 Jahr alt przeszło 5 do 7go wieku.		von über 7 bis mit 14 Jahr alt przeszło 7 do 14go wieku.		von über 14 bis mit 16 Jahr alt przeszło 14 až do 16go wieku.		von über 16 bis mit 19 Jahr alt przeszło 16 do 19go wieku.		von über 19 bis mit 24 Jahr alt przeszło 19 do 24go wieku.		von über 24 bis mit 30 Jahr alt przeszło 24 do 30go wieku.	
	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.	männlich płci męzkiej.	weiblich płci żeńskiej.
in den Städten po miastach	825	808	234	244	834	793	266	248	382	434	414	660	546	636
auf dem platten Lande w powiecie	3694	3744	972	1040	3373	3337	1118	1232	1336	1631	1560	2152	1998	2240

	von über 30 bis mit 40 Jahr alt przeszło 30 do 40go wieku.		von über 40 bis mit 50 Jahr alt przeszło 40 do 50go wieku		von über 50 bis mit 60 Jahr alt przeszło 50 do 60go wieku		von über 60 bis mit 70 Jahr alt przeszło 60 do 70go wieku		von über 70 bis mit 80 Jahr alt przeszło 70 do 80go wieku		von über 80 bis mit 90 Jahr alt przeszło 80 do 90go wieku.		von über 90 bis mit 100 Jahr alt przeszło 90 do 100go wieku		über 100 Jahr alt przeszło 100latstare	
	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.
in den Städten po miastach	721	752	582	647	327	355	207	226	59	89	—	—	—	—	—	—
auf dem platten Lande w powiecie	2661	2759	2172	2074	1085	1081	694	783	206	198	43	52	7	9	2	2

B. Nach dem Familienstande:

B. Co do familów:

	Unverheirathet und niemals verheirathet gewesen niezamężnych i nigdy wstanie małżeńskim nie byłych		verheirathet żyniatych		verwitwet owdowiałych		geschieden und nicht wieder verheirathet rozwiedzionych i powtórnie nie żyniatych		Haus- haltungen (Famil.)
	männlich płci mezk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci mezk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci mezk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci mezk.	weiblich płci żeńsk.	Domow- nictw (famil.)
in den Städten po miastach	3,595	3,719	1715	1735	95	445	2	6	2443
auf dem platten Lande w powiecie	13,352	13,681	7218	7247	451	1403	—	3	8624

C. Es bekennen sich:

C. Wyznają:

	zum katholischen Glauben religią katolicką	zum evangelischen Glauben religią ewangel.	zum mosaischen Glauben religią staroza- konną	Anzahl der Mit- glieder der freien Gemeinde und Deutsch-Katholiken Liczba członków gmin wolnych i niemiecko-katol.
in den Städten po miastach	6,033	3,008	2,275	—
auf dem platten Lande w powiecie	27,883	15,304	27	41
Summa Ogól	33,916	18,312	2302	41

D.

Von den Einwohnern sprechen: Z mieszkańców mówią:		Im Kreise giebt es: Powiat liczy:	
nur polnisch tylko po polsku	nur deutsch tylko po niemieck.	Taubstumme głuchoniemych	Blinde niewidomych
30,907	23,664	56	21

E. Dem Glaubensbekenntnisse und der Sprachverschiedenheit nach wohnen:

E. Według wyznania religijnego i różnicy języka mieszkają:

in — w	Gesamt-Einwohner-Zahl	Glaubensbekenntniß					Sprache	
		Wyznanie religijne					język	
		Ogólna liczba mieszkańców	evangelisch ewangel.	katholisch katol.	mosaisch starozak.	deusch-kath. niemiecko-katol.	deusch niemiecki	polnisch polski
Stadt Buf	2,360	313	1,776	271	—	614	1,746	
miescie Buku								
„ Grąg								
„ Grodzisku								
„ Neustadt								
„ Lwówku								
„ Neutomysl								
„ Nowymyślu	1,172	905	148	119	—	1156	16	
„ Opalenica	1,335	71	1,255	9	—	153	1,182	
„ Opalenicy								
Distrikt Buf	11,773	1476	10,244	12	41	1533	10,240	
obwodzie Bukowskim								
„ Grąg								
„ Grodziskim								
„ Neustadt								
„ Lwóweckim								
„ Neutomysl								
„ Nowotomyślskim	11,627	3267	8,360	—	—	4092	7,536	
„ Nowotomyślskim	10,133	7685	2,433	15	—	8398	1,735	

F. Im Kreise beschäftigen sich:

F. W powiecie trudnią się:

Hand-Arbeiter mit Anschluß der bei der Landwirtschaft praca ręczną, wyłącznie zatrudnionych przy gospodarstwie	zur persönlichen Bequemlichkeit der Herrschaft		In Gewerben	Erziehung und Wissenschaft. Gelehrte, Schriftsteller u. Privatlehrer	mit Gesundheitspflege u. Todten-Bestattung, Krankenwärter, Leichenbitter, Leichenwärt., Todtengräb.	Bei der Staats- und Gewerbe-Verwalt., Justiz zc.					Personen ohne Berufsausübung				Familienhäupter, welche der öffentl. Armenpflege zur Last fallen						
	do osobisty wygody państwa					przy proce-derze etc.		wyocho-waniem, nauką, sztuką i wiadomo-ściami		Pielegnowaniem zdrowia i chowaniem umarłych, dozorców chorych, proszacych na pogrzeby, stróżow przy trupach grabarzy		Bei der Staats- und Gewerbe-Verwalt., Justiz zc.		Personen ohne Berufsausübung		Familienhäupter, welche der öffentl. Armenpflege zur Last fallen					
männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	bei der allgem. Landesverwaltung przy ogólnej administr. rządowej	bei der Justiz — przy sądownict.	bei der Postverw. — przy poczcie	Kommunals. — przy poczcie	Beamte der städt. Corpor. u. Rittergüter urzęd. miejskich korpor. i dobr. ryc.	männl. Pension. — płci męzk. emeryt.	weibl. Pension. — płci żeńsk. emeryt.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männl. — płci m.	weibl. — płci z.	männl. — płci m.	weibl. — płci z.			
1679	1696	102	603	266	145	8	30	8	11	48	24	49	5	14	15	461	560	146	213	129	205

	von 6—7 Jahr		von 7—8 Jahr		von 8—9 Jahr		von 9—10 Jahr		von 10—11 Jahr		von 11—12 Jahr	
	od przeszło 6 do 7go wieku.		od przeszło 7 do 8go wieku.		od przeszło 8 do 9go wieku.		od przeszło 9 do 10go wieku.		od przeszło 10 do 11go wieku.		od przeszło 11 do 12go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
in den Städten	151	148	131	130	124	124	109	104	104	116	135	130
po miastach	643	651	536	569	443	456	408	418	476	493	468	444
auf dem platten Lande												
w powiecie												

	von 12—13 Jahr		von 13—14 Jahr		von 14—15 Jahr		von 15—16 Jahr		von 16—17 Jahr		von 17—18 Jahr	
	od przeszło 12 do 13go wieku.		od przeszło 13 do 14go wieku.		od przeszło 14 do 15go wieku.		od przeszło 15 do 16go wieku.		od przeszło 16 do 17go wieku.		od przeszło 17 do 18go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	99	131	123	93	126	116	120	108	127	137	123	113
	492	495	464	494	478	461	463	531	482	556	418	456

	von 18—19 Jahr		von 19—20 Jahr		von 20—21 Jahr		von 21—22 Jahr		von 22—23 Jahr		von 23—24 Jahr	
	od przeszło 18 do 19go wieku.		od przeszło 19 do 20go wieku.		od przeszło 20 do 21go wieku.		od przeszło 21 do 22go wieku.		od przeszło 22 do 23go wieku.		od przeszło 23 do 24go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	113	142	121	124	83	153	87	102	76	138	63	115
	481	476	422	506	400	595	254	350	264	427	382	382

	von 24—25 Jahr od przeszło 24 do 25go wieku		von 25—26 Jahr od przeszło 25 do 26go wieku		von 26—27 Jahr od przeszło 26 do 27go wieku		von 27—28 Jahr od przeszło 27 do 28go wieku		von 28—29 Jahr od przeszło 28 do 29go wieku		von 29—30 Jahr od przeszło 29 do 30go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
in den Städten po miastach	74	135	87	110	96	126	79	87	73	104	63	76
auf dem platten Lande w powiecie	453	574	336	395	357	423	326	350	387	410	272	290

	von 30—31 Jahr od przeszło 30 do 31go wieku		von 31—32 Jahr od przeszło 31 do 32go wieku		von 32—33 Jahr od przeszło 32 do 33go wieku		von 33—34 Jahr od przeszło 33 do 34go wieku		von 34—35 Jahr od przeszło 34 do 35go wieku		von 35—36 Jahr od przeszło 35 do 36go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
	84	127	68	60	68	73	65	68	69	85	52	65
	496	527	250	221	263	271	248	268	319	287	253	246

	von 36—37 Jahr od przeszło 36 do 37go wieku		von 37—38 Jahr od przeszło 37 do 38go wieku		von 38—39 Jahr od przeszło 38 do 39go wieku		von 39—40 Jahr od przeszło 39 do 40go wieku		von 40—41 Jahr od przeszło 40 do 41go wieku		von 41—42 Jahr od przeszło 41 do 42go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
	54	61	62	65	60	67	55	48	89	136	62	54
	245	259	213	219	282	267	197	212	459	476	186	190

	von 42—43 Jahr od przeszło 42 do 43go wieku		von 43—44 Jahr od przeszło 43 do 44go wieku		von 44—45 Jahr od przeszło 44 do 45go wieku		von 45—46 Jahr od przeszło 45 do 46go wieku		von 46—47 Jahr od przeszło 46 do 47go wieku		von 47—48 Jahr od przeszło 46 do 47go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
in den Städten po miastach auf dem platten Lande w powiecie	60	71	60	48	84	87	56	68	64	70	56	56
	215	216	238	209	322	292	236	212	248	240	193	156

	von 48—49 Jahr od przeszło 48 do 49go wieku		von 49—50 Jahr od przeszło 49 do 50go wieku		von 50—51 Jahr od przeszło 50 do 51go wieku		von 51—52 Jahr od przeszło 51 do 52go wieku		von 52—53 Jahr od przeszło 52 do 53go wieku		von 53—54 Jahr od przeszło 53 do 54go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
	66	66	54	54	80	109	54	44	46	59	29	35
	215	198	136	135	297	339	102	107	132	139	125	134

	von 54—55 Jahr od przeszło 54 do 55go wieku		von 55—56 Jahr od przeszło 55 do 56go wieku		von 56—57 Jahr od przeszło 56 do 57go wieku		von 57—58 Jahr od przeszło 57 do 58go wieku		von 58—59 Jahr od przeszło 58 do 59go wieku		von 59—60 Jahr od przeszło 59 do 60go wieku	
	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche	männliche	weibliche
	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.	męzk.	żeńsk.
	81	70	39	29	36	35	25	33	30	25	13	22
	142	136	104	85	93	78	75	72	91	92	78	89

	von 60—61 Jahr		von 61—62 Jahr		von 62—63 Jahr		von 63—64 Jahr		von 64—65 Jahr		von 65—66 Jahr	
	od przeszło 60 do 61go wieku.		od przeszło 61 do 62go wieku.		od przeszło 62 do 63go wieku.		od przeszło 63 do 64go wieku.		od przeszło 64 do 65go wieku.		od przeszło 65 do 66go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
in den Städten po miastach	46	55	13	20	20	39	15	37	37	38	16	17
auf dem platten Lande w powiecie	151	223	57	70	88	99	97	109	110	165	39	50

	von 66—67 Jahr		von 67—68 Jahr		von 68—69 Jahr		von 69—70 Jahr		von 70—71 Jahr		von 71—72 Jahr	
	od przeszło 66 do 67go wieku.		od przeszło 67 do 68go wieku.		od przeszło 68 do 69go wieku.		od przeszło 69 do 70go wieku.		od przeszło 70 do 71go wieku.		od przeszło 71 do 72go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	16	24	19	27	21	26	10	12	12	32	9	4
	52	58	64	51	65	65	32	48	53	82	24	33

	von 72—73 Jahr		von 73—74 Jahr		von 74—75 Jahr		von 75—76 Jahr		von 76—77 Jahr		von 77—78 Jahr	
	od przeszło 72 do 73go wieku.		od przeszło 73 do 74go wieku.		od przeszło 74 do 75go wieku.		od przeszło 75 do 76go wieku.		od przeszło 76 do 77go wieku.		od przeszło 77 do 78go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	13	11	9	8	10	20	3	9	2	12	6	8
	32	29	21	34	42	46	16	18	17	22	12	15

	von 78—79 Jahr		von 79—80 Jahr		von 80—81 Jahr		von 81—82 Jahr		von 82—83 Jahr		von 83—84 Jahr	
	od przeszło 78 do 79go wieku.		od przeszło 79 do 80go wieku.		od przeszło 80 do 81go wieku.		od przeszło 81 do 82go wieku.		od przeszło 82 do 83go wieku.		od przeszło 83 do 84go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
in den Städten	2	9	2	5	10	6	2	2	1	2	2	2
po miastach	15	32	9	10	27	28	9	6	10	8	4	7
auf dem platten Lande												
w powiecie												

	von 84—85 Jahr		von 85—86 Jahr		von 86—87 Jahr		von 87—88 Jahr		von 88—89 Jahr		von 89—90 Jahr	
	od przeszło 84 do 85go wieku.		od przeszło 85 do 86go wieku.		od przeszło 86 do 87go wieku.		od przeszło 87 do 88go wieku.		od przeszło 88 do 89go wieku.		od przeszło 89 do 90go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	2	4	3	—	4	—	1	—	1	1	—	1
	10	18	5	4	3	8	3	2	7	5	4	4

	von 90—91 Jahr		von 91—92 Jahr		von 92—93 Jahr		von 93—94 Jahr		von 94—95 Jahr		von 95—96 Jahr	
	od przeszło 90 do 91go wieku.		od przeszło 91 do 92go wieku.		od przeszło 92 do 93go wieku.		od przeszło 93 do 94go wieku.		od przeszło 94 do 95go wieku.		od przeszło 95 do 96go wieku.	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
	4	10	1	1	1	1	1	3	1	1	—	—

	von 96-97 Jahr		von 97-98 Jahr		von 98-99 Jahr		von 99-100 Jahr		über 100 Jahr.	
	od przeszło 96 do 97go wieku		od przeszło 97 do 98go wieku		od przeszło 98 do 99go wieku		od przeszło 99 do 100go wieku		przeszło 100 lat	
	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
in den Städten	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
po miastach	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
auf dem platten Lande	2	1	—	—	1	—	1	—	1	—
w powiecie	2	1	—	—	1	—	1	—	1	—

B. Nach dem Familienstande:

B. Podług familiów:

	Unverheirathet und niemals ver- heirathet gewesen nieżoniatych i nigdy wstanie małżeńskim nie byłych		verheirathet żoniatych		vermiltwet owdowiałych		geschieden und nicht wieder ver- heirathet rozwiedzonych i powtórnie nie- żoniatych		Zahl der Haus- haltungen	einzeln lebende Personen	
	männlich płci męzk.		weiblich płci żeńsk.		männlich płci męzk.		weiblich płci żeńsk.		Liczba Domo- wnictw	pojedyńczo żyjących osób	
	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	
in den Städten po miastach	244	702	1878	1871	107	533	8	9	2325	86	116
auf dem platten Lande w powiecie	1,399	3,911	4659	7693	383	1754	7	11	9045	343	583

C. Es bekennen sich:

C. Wyznają:

in — w		Gesamt- Einwohner- Zahl Ogólna liczba mieszkań- ców	Glaubensbekenntniß Wyznanie religijne																						
			evangelischer ewangel.	katholischer katol.	mosaischer starozak.	Disfidenten dysydenci	Reformirte reformow.																		
Stadt	Buf	2559	347	1971	241	—	—																		
mieście	Buku																								
"	Gräß							3773	961	1834	956	20	2												
"	Grodzisku																								
"	Neustadt													2528	688	1147	679	14	—						
"	Lwówku																								
"	Neutomysl																			1224	858	146	139	83	—
"	Nowomyśl																								
"	Opalenica																								
"	Opalenicy																								
Distrikt	Buf	12502	1448	10997	17	—	—																		
obwodzie	Bukowskim																								
"	Gräß							9956	2940	7013	3	—	—												
"	Grodziskim																								
"	Neustadt													12266	3359	8898	—	9	—						
"	Lwóweckim																								
"	Neutomysl																			10571	7904	2593	19	55	—
"	Nowotomyślskim																								

D. Der Kreis zählt:

D. Powiat liczy:

Taubstumme	Blinde
głuchoniemych	niewidomych
44	31

V. Ab- und Zugänge der Bevölkerung.

Ausgewandert sind,

a) mit Entlassungsurkunden:

im Jahre 1860	3
" " 1861	2
" " 1862	2
" " 1863	"
" " 1864	2

b) ohne Entlassungsurkunde:

im Jahre 1860	7
" " 1861	1
" " 1862/64	"
Summa	17

Eingewandert:

a) im Jahre 1860	3
b) " " 1861	2
c) " " 1862	2
d) " " 1863	1
e) " " 1864	"
Summa	8

Davon sind naturalisirt bis 1862	4
von da ab bis 1864	2

Wegen der zwei übrigen ist die Naturalisation bis auf Weiteres ausgesetzt.

Die Auswanderung geschah nach Rußland, Australien, und Amerika, die Einwanderung dagegen von Hamburg, Hessen, Ruffisch Polen und Thüringen.

Wenn man einen Rückblick auf das Vorhergesagte wirft, so ersieht man, daß die Auswanderungen ohne Entlassungsurkunden in dem Jahre 1861 im Verhältnis zu den pro 1860 bedeutend abgenommen haben und seit 1862 völlig verschwunden sind. Der Grund dieser Differenz liegt hauptsächlich darin, daß die polizeilichen Organe ihr wachsameres Augenmerk vorzüglich darauf richten. Auch sind die vorschriftsmäßigen Auswanderungen im Vergleich zum Jahre 1860 in den letzten Jahren geringer gewesen, weil die Kreis-Einsassen im Kreise und Umgegend lohnenden Erwerb finden und ihnen die Luft zum Auswandern durch die politischen Wirren in Amerika und Polen verleidet ist. Der Zweck dieser Auswanderung ist rein privater Natur. Ab- und Zugänge ohne Wechsel des Domizils finden in bedeutendem Maße nicht statt. — Nur Holzschneider, namentlich Brettschneider gehen aus hiesiger Gegend periodisch ab, um sich einen besseren Erwerb zu suchen.

V. Przybytek i ubytek ludności.

Emigrowało:

a) z zezwoleniem

w roku 1860	3
- 1861	2
- 1862	2
- 1863	"
- 1864	2

b) bez zezwolenia

w roku 1860	7
- 1861	1
- 1862/64	"
Ogół	17

Przywędrowało zaś:

w roku 1860	3
- 1861	2
- 1862	2
- 1863	1
- 1864	"
Ogół	8

Z nich są naturalizowane aż do roku 1862	4
od czasu tego aż do roku 1864	2

Względem pozostałych jeszcze 2 została naturalizacya jeszcze na dalsze odłożoną.

Emigracye nastąpiły do Rosyi, Australii i Ameryki, przywędrowania zaś z Hamburga, Hessyi, Kongresowki i Turynгии.

Rzucąc okiem na powiedziane poprzednio okazuje się, że emigracye bez zezwolenia w roku 1861 w porównaniu z rokiem 1860 o wiele się umniejszyły i że od roku 1862 zupełnie znikły. Przyczynę tej dyferencyi szukać można w tem, że policyjne władze szczególnie baczne w tem względzie mają oko. Także i emigracye za pozwoleniem były w ostatnich latach z porównaniem do roku 1860 mniejsze z przyczyny, że mieszkańci powiatowi w powiecie samym i w okolicy mają nadgodny zarobek i że im polityczne zawieruchy w Kongresowce i Ameryce sprzykrzyły chęć do emigracyi. Cel emigracyi jest całkowicie prywatny.

Przybytki i ubytki w ludności bez zmienienia domicylu nie zdarzają się w znacznej ilości. Tylko robotnicy i pilarze opuszczają peryodycznie powiat szukając sobie donosniejszego zarobku.

VI. Ehe- und Geburtsverhältnisse. VI. Stósunki małżeńskie i urodzenia.

A.

Nach der Bevölkerungsliste pro 1861 sind im Kreise geboren: Według list ludności urodziło się w powiecie:					Summa Ogół	Darunter befinden sich Pomiędzy temi znajdują się		und zwar — mianowicie:					
								katholische katolickich		evangelische ewangelickich		mosaische starozakonnych	
Katholiken katolików	Evangelische, ewangelików.	Juden. starozakonnych.	Altthemerer. starolutrów.			Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt
1775	839	68	12	2694	1326	1368	869	906	426	413	26	42	

altlutherische staro lutersk.				Hievon sind aber mehrelch — Pomiędzy temi nieprawego łoża:				Hierunter kamen vor Pomiędzy temi zaszyły				Blizniąt troj.		
				katholische katolickich		evangelische ewangelickich		mosaische starozakonnych		altlutherische staroluter.			Zwillingengeburt bliznięta	
Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	beide Kinder oboje dzieci chłopcy	beide Kinder oboje dzieci dziewcz.		verschiedenen Geschl. różnej płci	
5	7	52	48	39	32	1	1	1	—	12	9	9	—	

B. Getraut wurden:

Zaślubieni byli:

Männer unter 45 Jahr mit Frauen mężczyźni niżej 45 lat z niewiastami			Männer über 45 und unter 60 Jahr mit Frauen mężczyźni przeszło 45 a niżej 60 lat z niewiastami			Männer über 60 Jahr mit Frauen mężczyźni przeszło 60 lat z niewiastami			Anzahl aller getrauten Ehepaare. Ogół wszyst- kich zaślubio- nych par
unter 30 Jahr niżej 30 lat	über 30 und unter 45 Jahr przeszło 30 a niżej 45 lat	über 45 Jahr przeszło 45 lat	unter 30 Jahr niżej 30 lat	über 30 und unter 45 Jahr przeszło 30 a niżej 45 lat	über 45 Jahr przeszło 45 lat	unter 30 Jahr niżej 30 lat	über 30 und unter 45 Jahr przeszło 30 a niżej 45 lat	über 45 Jahr przeszło 45 lat	
404	48	6	4	5	3	1	2	3	476

C. Es starben dem Alter und Geschlecht nach:

C. Umarło według wieku i płci:

Tottgeboren Nieżywo urodzonych					Vor vollendetem ersten Jahre Przed ukończonym 1szym roku życia				über 1—3 Jahr		über 3 — 5 Jahr	
eheliche Kinder dzieci prawego łoża		uneheliche Kinder dzieci niepraw. łoża		Summa Ogół	eheliche Kinder dzieci prawego łoża		uneheliche Kinder dzieci niepraw. łoża		przeszło 1 do 3go wieku		przeszło 3 do 5go wieku	
Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt.	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt		Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt.	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt.	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt.	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt
40	29	8	11	88	267	206	29	30	85	78	36	40

über 5 — 7 Jahr		über 7 — 10 Jahr		über 10 — 14 Jahr		über 14 — 20 Jahr		über 20 — 25 Jahr		über 25 — 30 Jahr		über 30 — 35 Jahr	
przeszło 5 do 7go wieku		przeszło 7 do 10go wieku		przeszło 10 do 14go wieku		przeszło 14 do 20go wieku		przeszło 20 do 25go wieku		przeszło 25 do 30go wieku		przeszło 30 do 35go wieku	
Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk	weiblich płci żeńsk.	männl. płci m.	weiblich płci ż.	männl. płci m.	weiblich płci ż.
6	6	13	5	10	15	11	15	10	13	20	13	11	14

über 35—40 Jahr		über 40—45 Jahr		über 45—50 Jahr		über 50—55 Jahr		über 55—60 Jahr		über 60—65 Jahr		über 65—70 Jahr	
przeszło 35 — 40 wieku		przeszło 40 do 45go wieku		przeszło 45 do 50go wieku		przeszło 50 do 55go wieku		przeszło 55 do 60go wieku		przeszło 60 do 65go wieku		przeszło 65 do 70go wieku	
männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männlich płci męzk.	weiblich płci żeńsk.	männl. płci m.	weibl. płci ż.	männl. płci m.	weibl. płci ż.
21	37	16	14	22	14	11	11	20	21	20	25	19	28

über 70—75 Jahr		über 75—80 Jahr		über 80—85 Jahr		über 85—90 Jahr		über 90 Jahr		Summa aller Gestorbenen.	
przeszło 70 do 75go wieku		przeszło 75 do 80go wieku		przeszło 80 do 85go wieku		przeszło 85 do 90go wieku		przeszło 90 wieku		Ogół wszystkich umarłych.	
männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	14	13	10	5	8	3	—	2	3	718	660
										1378.	

Den Krankheiten und anderen Todesursachen nach:

Na choroby i inne przypadki śmierci:

Knaben — chłopców		Mädchen — dziewcząt		Todtgeboren		Nieżywo urodzonych	
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch Lebensschwäche und bald nach der Geburt	Przez słabość zaraz po urodzeniu	Durch Alterschwäche	Ze starości
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch Selbstmord	Przez samobójstwo	Durch Morb	Przez zabojeństwo
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch allertei Unglücksfälle	Przez różne nieszezęścia	an der Schwangerschaft u. im Kindbette	W ciąży i przy potogu
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch Pesten	Na ospę	Durch andere innere acute Krankheiten	Na inne wewnętrzne gorączkowe choroby
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch innere chronische Krankheiten	Na wewnętrzne chroniczne choroby	Durch plöglige Krankheiten	Na nagłe choroby
männlich	weiblich	männlich	weiblich	Durch äußere Krankheiten	Na zewnętrzne choroby	Durch unbestimmte Krankh.	Na niewiadome choroby
48	40	51	40	54	61	2	—
1	—	17	2	20	6	6	228
182	139	126	42	41	14	8	116
134	458	284	285	351			

Den Jahreszeiten nach:

Podług pór roku:

im Januar, Februar, März, w Syczniu, Lutym, Marcu,	458
im April, Mai, Juni, w Kwietniu, Maju, Czerwcu,	284
im Juli, August, September, w Lipcu, Sierpniu, Wrzesniu,	285
im October, November, December w Październiku, Listopadzie, Grudniu.	351

Kat
kat
fat
kat
Knaben
56

D.

Nach den Bevölkerungslisten pro 1864 waren dagegen im Kreise geboren					Darunter befinden sich		und zwar: — a mianowicie:							
Według list ludności z roku 1864 urodziło się zaś w powiecie					Pomiędzy tými liczy się		katholische katolickich		evangelische ewanjelick.		jüdische starozak.		Altthut. starolut.	
Katholiken	Evangelische	Juden	Altthuter.	Summa	Knaben — chtopców	Mädchen — dziewcz.	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt
katolików	ewanjelik.	starozak.	starolut.	Ogół	Knaben — chtopców	Mädchen — dziewcz.	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt
1749	858	67	14	2688	1351	1337	877	872	437	421	32	35	5	9

Hierunter sind uneheliche Pomiędzy nimi liczy się, nieprawego łoża						Zwillingsgeburten — Bliźniąt było				Drillingsgeburten		
katholische katolickich		evangelische ewanjelick.		mosaische starozak.		Summa	beide Kinder Knaben	beide Kinder Mädchen	die Kinder verschiedenen Geschlechts	Summa	Bliźniąt trojakich	
Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Knaben chtopców	Mädchen dziewcząt	Ogół	oba dzieci chłopcy	oba dzieci dziewczęta	różnej płci	Ogół		
56	38	30	31	1	—	156	13	13	15	45	—	

Von den unseitig nachgewiesenen Geburten fallen im
Zwischenräume der obigen Perioden folgende

Januar.	Februar.	März.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
250	203	250	217	235	166	223	218	224	230	212	260

E. Getraut wurden:

Zaßlubieni zostali:

Männer unter 45 Jahr mit Frauen			Männer über 45 bis 60 Jahr mit Frauen			Männer über 60 Jahr mit Frauen			Summa aller getrauten Ehepaare
mężczyźni niżej 45 lat z niewiastami			mężczyźni przeszło do 60 lat z niewiastami			mężczyźni przeszło 60 lat z niewiastami			
unter 30 Jahr	über 30 bis 45 Jahr	über 45 Jahr	unter 30 Jahr	über 30 bis 45 Jahr	über 45 Jahr	unter 30 Jahr	über 30 bis 45 Jahr	über 45 Jahr	Ogół wszystkich zaślubionych
441	71	7	10	5	7	1	—	2	

Mischehen waren vorhanden: — mieszanych małżeństw liczone:

Mann evangelisch Frau katholisch. mąż ewangel. żona katol.		Mann katholisch Frau evangelisch mąż katol. żona ewangel.		Aus diesen Ehen sind Kinder Z tych małżeństw są dzieci			
				aus den evangelischen Mischehen. z małżeństw pomię- szanych ewangel.		aus den katholischen Mischehen z małżeństw pomię- szanych katol.	
				evangel. ewanjel.	kathol. katol.	evangel. ewanjel.	kathol. katol.
62		77		78	64	73	106
139				321			

Es starben dem Alter, Geschlecht und Familienstande nach:

Umarło według wieku, płci i familiów:

Todtgeboren: — Nieżywo urodzone:					Vor vollendetem ersten Jahre: Przed ukończonym 1. roku:					Im Jahre 1863 geboren:	
eheliche Kinder dzieci prawego łoża		uneheliche Kinder dzieci nieprawego łoża		Summa Ogół	eheliche Kinder dzieci prawego łoża		uneheliche Kinder dzieci nieprawego łoża		Summa Ogół	urodzone w roku 1863:	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcz.	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcz.		Knaben chłopc.	Mädchen dziewcz.	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcz.		Knaben chłopc.	Mädchen dziewcz.
41	37	6	5	89	255	243	31	30	559	102	102

im Jahre 1862 gebor. urodzone. w r. 1862		im Jahre 1861 gebor. urodzone. w r. 1861		im Jahre 1860 gebor. urodzone. w r. 1860		im Jahre 1859 gebor. urodzone. w r. 1859		im Jahre 1858 gebor. urodzone. w r. 1858	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
43	36	29	21	15	12	11	6	6	12

im Jahre 1857 gebor. urodzone. w r. 1857		im Jahre 1856 gebor. urodzone. w r. 1856		im Jahre 1855 gebor. urodzone. w r. 1855		im Jahre 1854 gebor. urodzone. w r. 1854		im Jahre 1853 gebor. urodzone. w r. 1853	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
6	6	3	3	1	2	3	2	2	5

im Jahre 1852 gebor. urodzone. w r. 1852		im Jahre 1851 gebor. urodzone. w r. 1851		im Jahre 1850 gebor. urodzone. w r. 1850		im Jahre 1849 gebor. urodzone. w r. 1849		im Jahre 1848 gebor. urodzone. w r. 1848	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.
4	—	3	2	3	2	5	4	1	6

im Jahre 1847 gebor. urodzon. w r. 1847		im Jahre 1846 gebor. urodzon. w r. 1846		im Jahre 1845 gebor. urodzon. w r. 1845		im Jahre 1844 gebor. urodzon. w r. 1844		im Jahre 1843 gebor. urodzon. w r. 1843	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
4	2	3	2	6	2	3	3	2	1

im Jahre 1842 gebor. urodzon. w r. 1842		im Jahre 1841 gebor. urodzon. w r. 1841		im Jahre 1840 gebor. urodzon. w r. 1840		im Jahre 1839 gebor. urodz. w roku 1839		im Jahre 1838 gebor. urodz. w roku 1838	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
4	1	6	4	5	2	4	8	4	6

im Jahre 1837 gebor. urodz. w roku 1837		im Jahre 1836 gebor. urodz. w roku 1836		im Jahre 1835 gebor. urodz. w roku 1835		im Jahre 1834 gebor. urodz. w roku 1834		im Jahre 1833 gebor. urodz. w roku 1833	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
3	2	3	6	6	2	3	13	3	2

im Jahre 1832 gebor. urodzon. w r. 1832		im Jahre 1831 gebor. urodzon. w r. 1831		im Jahre 1830 gebor. urodzon. w r. 1830		im Jahre 1829 gebor. urodzon. w r. 1829		im Jahre 1828 gebor. urodzon. w r. 1828	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
1	4	—	1	3	5	4	3	3	4

im Jahre 1827 gebor. urodzon. w r. 1827		im Jahre 1826 gebor. urodzon. w r. 1826		im Jahre 1825 gebor. urodzon. w r. 1825		im Jahre 1824 gebor. urodz. w roku 1824		im Jahre 1823 gebor. urodz. w roku 1823	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
1	3	5	5	3	2	8	6	2	7

im Jahre 1822 gebor. urodz. w roku 1822		im Jahre 1821 gebor. urodz. w roku 1821		im Jahre 1820 gebor. urodz. w roku 1820		im Jahre 1819 gebor. urodz. w roku 1819		im Jahre 1818 gebor. urodz. w roku 1818	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
10	4	7	2	5	4	7	5	3	5

im Jahre 1817 gebor. urodzone. w r. 1817		im Jahre 1816 gebor. urodzone. w r. 1816		im Jahre 1815 gebor. urodzone. w r. 1815		im Jahre 1814 gebor. urodzone. w r. 1814		im Jahre 1813 gebor. urodzone. w r. 1813	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
3	2	6	6	6	4	12	8	3	2

im Jahre 1812 gebor. urodzone. w r. 1812		im Jahre 1811 gebor. urodzone. w r. 1811		im Jahre 1810 gebor. urodzone. w r. 1810		im Jahre 1809 gebor. urodzone. w r. 1809		im Jahre 1808 gebor. urodzone. w r. 1808	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
9	5	5	4	3	1	4	4	1	5

im Jahre 1807 gebor. urodzone. w r. 1807		im Jahre 1806 gebor. urodzone. w r. 1806		im Jahre 1805 gebor. urodzone. w r. 1805		im Jahre 1804 gebor. urodzone. w r. 1804		im Jahre 1803 gebor. urodzone. w r. 1803	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.
1	1	6	2	4	2	11	14	1	6

im Jahre 1802 gebor. urodzon. w r. 1802		im Jahre 1801 gebor. urodzon. w r. 1801		im Jahre 1800 gebor. urodzon. w r. 1800		im Jahre 1799 gebor. urodzon. w r. 1799		im Jahre 1798 gebor. urodzon. w r. 1798	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
7	6	4	1	6	3	6	7	6	5

im Jahre 1797 gebor. urodzon. w r. 1797		im Jahre 1796 gebor. urodzon. w r. 1796		im Jahre 1795 gebor. urodzon. w r. 1795		im Jahre 1794 gebor. urodz. w roku 1794		im Jahre 1793 gebor. urodz. w roku 1793	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
8	5	5	6	2	5	8	8	3	4

im Jahre 1792 gebor. urodz. w roku 1792		im Jahre 1791 gebor. urodz. w roku 1791		im Jahre 1790 gebor. urodz. w roku 1790		im Jahre 1789 gebor. urodz. w roku 1789		im Jahre 1788 gebor. urodz. w roku 1788	
männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.	männliche męzk.	weibliche żeńsk.
4	5	3	2	3	3	2	7	2	4

im Jahre 1787 gebor. urodzone. w r. 1787		im Jahre 1786 gebor. urodzone. w r. 1786		im Jahre 1785 gebor. urodzone. w r. 1785		im Jahre 1784 gebor. urodzone. w r. 1784		im Jahre 1783 gebor. urodzone. w r. 1783	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
5	1	3	3	4	3	6	7	2	4

im Jahre 1782 gebor. urodzone. w r. 1782		im Jahre 1781 gebor. urodzone. w r. 1781		im Jahre 1780 gebor. urodzone. w r. 1780		im Jahre 1779 gebor. urodzone. w r. 1779		im Jahre 1778 gebor. urodzone. w r. 1778	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt
1	3	2	2	1	2	3	1	—	2

im Jahre 1777 gebor. urodzone. w r. 1777		im Jahre 1776 gebor. urodzone. w r. 1776		im Jahre 1775 gebor. urodzone. w r. 1775		im Jahre 1774 gebor. urodzone. w r. 1774		im Jahre 1773 gebor. urodzone. w r. 1773	
Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	Knaben chłopc.	Mädchen dziewcząt	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.	männliche mężk.	weibliche żeńsk.
—	1	1	2	1	—	1	1	—	3

Im Jahre 1771 geb. urodzon. w roku 1771		Im Jahre 1664 geb. urodzon. w roku 1764	
männlich. męzk.	weiblich. żeńsk.	männlich. męzk.	weiblich. żeńsk.
—	1	—	1

Hiernach sind gestorben

Według tego umarło.

unter bis 5 Jahr alt		über 5 — 15 Jahr alt		über 15 — 25 Jahr alt		über 25 — 35 Jahr alt		über 35 — 45 Jahr alt		über 45 — 55 Jahr alt		über 55 — 65 Jahr alt	
niżej i do 5 lat		przeszło 5 do 15 lat		przeszło 15 do 25 lat		przeszło 25 do 35 lat		przeszło 35 do 45 lat		przeszło 45 do 55 lat		przeszło 55 do 65 lat	
Knaben chłopców	Mädchen dziewcząt	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männl. ptci m.	weiblich. ptci ż.	männl. ptci m.	weiblich. ptci ż.
426	394	45	40	39	27	30	49	48	40	57	42	45	44

über 65—75 Jahr alt		über 75—85 Jahr alt		über 85—95 Jahr alt		über 95—105 Jahr alt		Total- Summa der Gestorbenen	
przeszło 65 do 75 lat		przeszło 75 do 85 lat		przeszło 85 do 95 lat		przeszło 95 do 105 lat		Ogólna suma umarłych	
männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.	männlich. ptci męzk.	weiblich. ptci żeńsk.
48	50	28	36	6	11	—	1	769	734

1523

Also gegen 1861 145 mehr — a więc z porównaniem z rokiem 1861 145 więcej.

Unter den Gestorbenen waren:

Pomiędzy zmarłemi było:

Unverheirathet und niemals ver- heirathet gewesen nieżoniatych i nigdy w stanie małżeńskim nie byłych		Verheirathete żoniatych		Verwitwete owdowiałych	
männl. Pers. über 24 Jahr alt osób ptcł męzk.przeszło 24 lat	weibl. Pers. über 16 Jahr alt osób ptcł żeńsk.przeszło 16 lat.	Männer mężczyzn	Frauen niewiast	Männer mężczyzn	Frauen niewiast
84	74	177	122	51	115

Den Krankheiten und anderen Todesursachen nach:

Na choroby i inne przypadki śmierci:

Todesgeboren Nieżywo urodzonych		Durch Lebensschwäche und bald nach der Geburt gest. Przez słabość zaraz po urodzeniu		Durch Altersschwäche gest. Ze starości		Durch Selbstm. u. Selbstm. Przez samobójstwo		Durch allerlei Unglücksfälle Przez różne nieszczęścia		In der Schwangerschaft u. im Kindbette W ciąży i przy porodzie		Durch Pesten Na ospę		Durch andere innere acute Krankheiten Na inne wewnętrzne gorączkowe choroby		Durch plöglige Krankheiten Na nagłe choroby		Durch äußere Krankheiten Na zewnętrzne choroby		Durch unbestimmte Krankh. Na niewiadome choroby								
Knaben Mädchen	— — chłopców dziewcząt	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.	männlich weiblich	— — ptci męzk. ptci żeńsk.							
47	42	90	98	60	92	„	17	3	31	15	19	194	180	79	54	23	13	126	112	89	188	152	20	34	374	133	36	238

Der Zustand der Pocken - Impfung war folgender:

Stan szczepienia ospy był następujący:

Im Jahre w roku	Mit Erfolg geimpft: Ze skutkiem szczep.:		Ohne Erfolg oder doch mit unricht. Erfolg geimpft bez lub z niepewnym skutkiem szczepiono:		Aus besonderen Gründen ungeimpft geblieben: Neugebor. z szczegól. przyczyn nie szcze- piono. narodzon.	Von den Geimpften sind öffentl. geimpft ze szcze- pionych zostało publicznie szczepion.:
	Neugeborene nowonarodzonych	Kantonisten. kantonistów	Neugeborene nowonarodzonych	Kantonisten kantonistów		
1862	2141	373	6	149	44	2147
1863	2347	372	8	141	63	"
1864	2094	298	11	92	144	2094

VII. Wohnplätze.

Im Kreise Buk giebt es an bewohnbaren Plätzen:

a) nach der Zählung von 1861,

A. Städte.

Buk mit	2360	Bewohnern,
Grätz mit	3946	=
Neustadt mit	2503	=
Neutomysl mit	1172	=
Opalenica mit	1335	=
Summa	11,316	Bewohner.

Die Zahl aller Familien beträgt:

in Buk	541
= Grätz	834
= Neustadt	543
= Neutomysl	220
= Opalenica	305
Summa	2443.

Darunter befinden sich Bewohner, die nicht deutsch sprechen:

Buk	1532
Grätz	890
Neustadt	420
Neutomysl	1
Opalenica	1101
Summa	3944.

B. Plattes Land.

I. Flecken vacant.

II. Dörfer:

Die 79 Dörfer des Kreises zählen 30,856 Bewohner.

III. Güter und Vorwerke, welche nicht im Anschlusse von Dörfern gelegen sind.

Hierzu gehören:

a) 4 Rittergüter mit einer Einwohnerzahl von	476
Familien	76
und	311

Bewohner, die nicht deutsch sprechen:

b) 28 Vorwerke.

IV. Colonien und Hausländereien:

- a) 33 Hausländereien,
b) 2 Colonien.

V. Etablissements:

- a) 3 Etablissements,
b) 1 Försterei,
c) 2 Wassermühlen,
d) 1 Fabanerie.

b) Nach der statistischen Aufnahme pro 1864:

A. Städte: Buk mit	2559	Einwohner,
Grätz mit	3773	=
Neustadt	2528	=
Neutomysl	1224	=
Opalenica	1459	=

VII. Siedliska.

W powiecie Bukowskim liczy się zamieszlk. siedlisk:

według liczenia z roku 1861,

A. miast:

Buk z	2360	mieszkańcami,
Grodzisk z	3946	-
Lwówek z	2503	-
Nowytomysl z	1172	-
Opalenica z	1335	-
Ogół	11316	mieszkańców.

Liczba familiów wynosi:

w Buku	541
w Grodzisku	834
w Lwówku	543
w Nowytomysłu	220
w Opalenicy	305
Ogół	2443.

Pomiędzy temi znajdują się mieszkańców nie mówiących

po niemiecku:

w Buku	1532
w Grodzisku	890
w Lwówku	420
w Nowytomysłu	1
w Opalenicy	1101
Ogół	3944.

B. w powiecie:

I. miasteczek nie masz;

II. wsi:

79 wsi w powiecie liczą 30856 mieszkańców.

III. Dóbr i folwarków, które nie są połączone z wsiami.

Do nich należą:

a) 4 dobra szlacheckie z mieszkańcami	476
familiami	76
i	311

mieszkańcami nie mówiąc po niemiecku:

b) 28 folwarków.

IV. Kolonie i holendernie:

- a) 33 holenderniów,
b) 2 kolonii.

V. Osady pojedyncze:

- a) 3 osady pojedyncze,
b) 1 leśnictwo,
c) 2 młyny wodne,
d) 1 bażanterya.

b) Według statystycznych wiadomości z r. 1864.

A. miasta: Buk	z 2559	mieszkańcami,
Grodzisk	z 3773	-
Lwówek	z 2528	-
Nowytomysl	z 1224	-
Opalenica	z 1459	-

Die Zahl der Familien beträgt:

in Buk	570
= Grätz	713
= Neustadt	503
= Neutomysl	215
= Opalenica	324
Summa	2325,

und in diesem Familien-Haushalte leben:

5270 männliche,	
5948 weibliche	
Summa	11,218 Personen.

In Extrahaushaltungen leben

in den Städten des Kreises:

a) in 2 Herbergen 5 männliche Personen,
und zwar in Neustadt 4 — und in Neutomysl 1;

b) in Heilanstalten:

in Buk:	2 männliche,
= "	1 weibliche,
= Grätz	3 männliche,
= "	1 weibliche,
Summa	7 Personen.

c) in Armenhäusern:

in Buk	9 männliche,
= "	21 weibliche,
= Grätz	3 männliche,
= "	12 weibliche,
= Neustadt	1 männliche,
= "	8 weibliche,
Summa	54 Personen.

d) im Untersuchungsgefängnisse zu Grätz:

44 männliche,	
14 weibliche,	
Summa	58 Gefangene.

B. Plattes Land.

1. Flecken vacant.

2. Dörfer.

Die 79 Dörfer des Kreises zählen 32,279 Bewohner,
also gegen 1861 1423 Bewohner mehr.

Die Zahl der Güter, Vorwerke, Colonien und Etablissements hat sich nicht vermehrt.

Die Einwohnerzahl beträgt:

a) auf den Gütern und Vorwerken, welche nicht im Anschlusse von Dörfern geleger	1908
b) in den Colonien und Hauländereien	10,869
c) auf den Etablissements	239
Summa	13,016
pro 1861 waren	12,341
mithin plus	675

Das Zusammenwohnen in geschlossenen Ortschaften, ist
hier überwiegend. Nur in der Gegend um Neutomysl wohnen
die Hauländer schon seit Gründung der Ansiedelungen im
vorigen Jahrhundert ganz isolirt, und dergestalt auseinander

Liczba familiów wynosi:

w Buku	570
w Grodzisku	713
w Lwówku	503
w Nowymtomysłu	215
w Opalenicy	324
Ogół	2325

i w tych familiach i domownictwach żyją:

5270 płci męskiej,	
5948 płci żeńskiej,	
Ogół	11218 osób.

W osobnych domownictwach żyją:

w miastach powiatu:

a) w 2 gospodach 5 męzkich osób
i to w Lwówku 4 — w Nowymtomysłu 1;

b) w zakładach do leczenia:

w Buku:	2 płci męskiej,
-	1 płci żeńskiej,
w Grodzisku:	3 płci męskiej,
-	1 płci żeńskiej,
Ogół	7 osób.

c) w domach ubogich:

w Buku	9 płci męskiej,
-	21 płci żeńskiej,
w Grodzisku	3 płci męskiej,
-	12 płci żeńskiej,
w Lwówku	1 płci męskiej,
-	8 płci żeńskiej,
Ogół	54 osób.

d) w więzieniu śledczym w Grodzisku:

44 płci męskiej,	
14 płci żeńskiej,	
Ogół	58 więźniów.

B. Powiat.

1. miasteczek nie masz,

2. wsi.

79 wsi w powiecie liczą 32,279 mieszkańców, a
więc na przeciw r. 1861 1423 miesz. więcej.

Liczba dóbr, folwarków, koloniów i osad pojedyn-
czych nie powiększyła się.

Liczba mieszkańców wynosi:

a) na dobrach i folwarkach nie złączonemi z wsiami	1908
b) po koloniach i holenderniach	10869
c) na pojedynczych osadach	239
Ogół	13016
W roku 1861 było	12341
dla tego więcej	675

Zamieszkanie w siedliskach ścisłych jest górującym.
Tylko w okolicy Nowego-Tomysła mieszkają holendrzy
już to od czasu osiedlenia w zeszłym stuleciu zupełnie
odłącznie i tak porozrzucano, że niektóre holendernie

geworfen, daß manche Hausländereien — einen bedeutenden Flächenraum umfassend — sich nach allen Richtungen hin erstrecken und dem Auge einen ungewöhnlichen Anblick namentlich in der Hopfenblüthezeit darbieten. Sonst haben die Gemeinden einen bestimmten Centralwohnplatz und bilden Wohncomplexe, welche aus verschiedenen Gemeinden zusammengesetzt sind, insbesondere durch Uebergreifen städtischer Bevölkerung auf das platte Land.

Neubenannte Wohnplätze sind in den letzten 3 Jahren nicht entstanden. Dagegen sind von der Gutsheerrschaft Chraplewo und Wasowo Waldparzellen an einzelne Erwerber in der Größe von 40 bis über 200 Morgen verkauft worden. Die Zahl derselben beträgt über 20. Die Regulirung der selbstständigen Etablissements ist jedoch noch nicht erfolgt. Ebenso sind durch Abzweigung von größeren Etablissements nur in ganz geringer Zahl neue kleine Etablissements in den Hausländergemeinden entstanden.

zajmując znaczny obszar rozciągają się we wszystkich kierunkach i oku, szczególnie gdy chmiel jest w kwiecie nadzwyczajny sprawiają widok. Z resztą mają gminy pewne siedliska centralne a siedlisk spojonych z różnymi gmin, szczególnie zaś powstałych z przekroczenia ludności miejskiej w powiat — niemasz.

W ostatnich 3 latach nie powstały żadne nowonazwane siedliska. Natomiast odprzedano z dóbr Chraplewo i Wasowo parcele leśne w obszerności 10 do 200 mórg pojedynczym nabywcom. Liczba ostatnich wynosi przeszło 20. Regulacja parcel tych na własne siedlisko jeszcze nie nastąpiła. — Także też przez odłączenie od większych posiadłości powstała po holenderniach mała tylko liczba małych nowych siedlisk.

VIII. Gebäude.

Im Kreise waren überhaupt vorhanden:

nach der Zählung pro 1861:

A. an öffentlichen Gebäuden:

I. in den 5 Städten:	48
II. auf dem platten Lande	117
Summa	<u>165.</u>

Darunter sind bestimmt:

I. in den Städten:	
a) für den Gottesdienst	18
b) = = Unterricht	8
c) = = Armen-, Kranken-, und Versorgungshäuser	5
d) für die Staatsverwaltung	2
e) für die Ortspolizei- und Ge- meinde-Verwaltung	15
	<u>48</u>

II. auf dem platten Lande:

a) für den Gottesdienst	13
b) = = Unterricht	72
c) Armenhäuser zc.	5
d) für die Staatsverwaltung	3
e) für d. Ortspolizei-Verwalt. zc.	24
	<u>117</u>
Summa	<u>165.</u>

B. An Privatgebäuden:

I. in den Städten	2418
II. auf dem platten Lande	11,525
Summa	<u>13,943.</u>

VIII. Budynki.

Powiat liczy ogólnie budynków,

podług liczenia w roku 1861:

A. publicznych budynków:

I. w 5 miastach	48
II. w powiecie	117
Ogół	<u>165.</u>

Z nich są przeznaczone:

I. po miastach:	
a) do nabożeństwa	18
b) do nauki	8
c) budynków dla biednych cho- rych i sierót	5
d) do zarządu rządowego	2
e) do zarządu policyjnego i gminnego	15
	<u>48</u>

II. w powiecie:

a) do nabożeństwa	13
b) do nauki	72
c) dla ubogich etc.	5
d) do zarządu państwa	3
e) do zarządu policyjnego etc.	24
	<u>117</u>
Ogół	<u>165.</u>

B. Budynków prywatnych:

I. po miastach	2418
II. w powiecie	11525
Ogół	<u>13943.</u>

Darunter befinden sich:

I. in den Städten:

a) Privatwohnhäuser	1053
b) Fabrikgebäude, Mühlen und Privatmagazine	127
c) Ställe, Scheunen und Schuppen	1238
Summa	<u>2418</u>

II. auf dem platten Lande:

a) Privatwohnhäuser	4641
b) Fabrikgebäude, Mühlen und Privatmagazine	189
c) Ställe, Scheunen und Schuppen	6695
Summa	<u>11,525</u>

Nach der Zählung pro 1864:

A. öffentliche Gebäude:

1. in den 5 Städten	53
2. auf dem platten Lande	126
Summa	<u>179.</u>

Darunter befinden sich:

1. in den Städten:

a) für den Gottesdienst	18
b) für den Unterricht	7
c) Armen-, Kranken- und Versorgungshäuser	5
d) für die Staatsverwaltung	1
e) für d. Ortspolizei- u. Gem.-Verw.	22
Summa	<u>53</u>

2. auf dem platten Lande:

a) für den Gottesdienst	13
b) für den Unterricht	76
c) Armen-Häuser etc.	12
d) für die Staatsverwaltung	3
e) für die Ortspolizeiverwaltung	22
	<u>126</u>
Summa	<u>179.</u>

B. Privat-Gebäude:

1. in den Städten	3508
2. auf dem platten Lande	12,256
Summa	<u>14,764.</u>

Darunter befinden sich:

1. in den Städten:

a) Privatwohnhäuser	1062
b) Fabrikgebäude, Mühlen und Privatmagazine	142
c) Ställe, Scheunen, Schuppen	1304
Summa	<u>2508</u>

2. auf dem platten Lande:

a) Privatwohnhäuser	4828
b) Fabrikgebäude, Mühlen und Privatmagazine	197
c) Ställe, Scheunen und Schuppen	7231
Summa	<u>12,256</u>

Die Zahl der Gebäude hat sich daher in der Zeit von 1861 bis 1864 im Ganzen um 821 vermehrt.

Pomędzy niemi znajdują się,

I. po miastach:

a) budynk. prywatnych mieszkalnych	1053
b) budynk. fabrycznych, młynów i magazynów pryw.	127
c) stajen, stodoł i wozowni	1238
Ogół	<u>2418</u>

II. w powiecie:

a) budynk. prywatnych mieszkalnych	4641
b) budynk. fabrycznych, młynów i magazynów pryw.	189
c) stajen, stodoł i wozowni	6695
Ogół	<u>11525</u>

Według liczenia w roku 1864:

A. budynków publicznych:

1. w 5 miastach	53
2. w powiecie	126
Ogół	<u>179.</u>

Pomędzy temi znajdują się,

1. po miastach:

a) do nabożeństwa	18
b) do nauki	7
c) dla biednych chorych i opatrzania potrzebujących	5
d) do zarządu państwa	1
e) do zarządu policyjn. i gminnego	22
Ogół	<u>53</u>

2. w powiecie:

a) do nabożeństwa	13
b) do nauki	76
c) dla biednych etc.	12
d) do zarządu państwa	3
e) do zarz. policyjnego gminnego	22
	<u>126</u>
Ogół	<u>179.</u>

B. Budynki prywatne:

I. po miastach	2508
II. w powiecie	12256
Ogół	<u>14764</u>

Pomędzy niemi znajdują się:

1. po miastach:

a) prywatnych domów mieszkalnych	1062
b) domów fabryczn., młynów i magazyn. prywatn.	142
c) stajen, stodoł. wozowni	1304
Ogół	<u>2508</u>

2. w powiecie:

b) prywatnych domów mieszkalnych	4828
b) domów fabryczn., młynów i magazyn. prywatn.	197
c) stajen, stodoł wozowni	7231
Ogół	<u>12256</u>

Liczba budynków pomnożyła się więc od roku 1861 do 1864 całkowicie o 821.

In den letzten 5 Jahren sind:

A. durch Abbruch eingegangen:

pro 1860	66 Gebäude,
= 1861	72 =
= 1862	69 =
= 1863	69 =
= 1864	76 =

B. durch Neubau entstanden:

pro 1860	318 Gebäude,
= 1861	306 =
= 1862	323 =
= 1863	198 =
= 1864	280 =

C. abgebrochen und wieder neu gebaut:

pro 1860	138 Gebäude,
= 1861	125 =
= 1862	144 =
= 1863	95 =
= 1864	67 =

Der Zustand der Gebäude im Allgemeinen ist ein mittel-mäßiger zu nennen, und wird durch Massivbau, Geräumigkeit, innere Einrichtung derselben bedeutend verbessert; wenn gleich dem Mangel an geeigneten Wohnungen allmählig abgeholfen wird, so nehmen die Kauf- und Miethspreise dennoch zu, indem die Einwohnerzahl seit mehreren Jahren erheblich angewachsen ist, und die Holz- sowie die Preise der Baumaterialien überhaupt in letzter Zeit nicht wenig gestiegen sind, so daß der Bau eines massiven Gebäudes großen Kostenaufwand erfordert, wogegen man früher mit wenigen Geldmitteln dasselbe schaffen konnte.

Was die öffentlichen Bauten anbelangt, so finden gegenwärtig keine im Kreise statt, da dem Bedürfnisse überall in zulänglichem Maße abgeholfen ist.

Ueberschwemmungen und Windbruch sind in den letzten Jahren gar nicht vorgekommen.

Im hiesigen Kreise haben:

pro 1860	10 Brände,
= 1861	11 =
= 1862	5 =
= 1863	19 =
= 1864	27 =

stattgefunden und es sind abgebrannt:

pro 1860	28 Gebäude
= 1861	21 =
= 1862	8 =
= 1863	61 =
= 1864	74 =

Die pro 1860, 1861, 1862 verbrannten und beschädigten Gebäude waren mit 14,675 Thlr. versichert und es hat die festgesetzte Brandentschädigung 11,542 Thlr. betragen, dagegen waren die pro 1863 und 1864 verbrannten und beschädigten Gebäude mit 30,450 Thlr. versichert und sind dafür an Brandentschädigungen gezahlt 17,961 Thlr.

W ostatnich 5 latach zagięło:

A. przez zniszczenie:

w roku 1860	66 budynków,
- 1861	72 -
- 1862	69 -
- 1863	69 -
- 1864	76 -

B. powstało przez pomą budowę:

w roku 1860	318 budynków,
- 1861	306 -
- 1862	323 -
- 1863	198 -
- 1864	280 -

C. zniszczono i znów nowo budowano:

w roku 1860	138 budynków,
- 1861	125 -
- 1862	144 -
- 1863	95 -
- 1864	67 -

Stan budynkowy w ogólności średnim tylko nazwany być może, polepsza się jednak znacznie przez budowle murowane, większy przetwór i wewnętrzne urządzenia. Chociaż niedostatkowi zdalnych mieszkań zaradza się zwolna, idą ceny kupna i dzierżawne co raz więcej w górę, ponieważ liczba mieszkańców od kilku lat znacznie się pomnożyła i drzewo budowlowe jako i materiały w ostatnich czasach nie mało w cenie postąpiły, tak że wystawienie budynku murowanego z wielkimi połączone jest kosztami, dawniej zaś wystawiono budynki taki mniejszymi kosztami.

Ponieważ potrzebie zupełnie zaradzono, nie masz obecnie w powiecie budowli publicznych.

Powódzie i drzewołomy wcale w ostatnich latach się nie pojawiły.

W powiecie z darżyło się pogorzeleń:

w roku 1860	10
- 1861	11
- 1862	5
- 1863	19
- 1864	27

A budynków zgorzało:

w roku 1860	28,
w roku 1861	21,
- 1862	8,
- 1863	61,
- 1864	74.

Zgorzałe i uszkodzone w roku 1860, 1861 i 1862 budynki zabezpieczone były w kwocie Tal. 14,675 a ustanowione za nie wynagrodzenia wynosiły 11,542 Tal. Zgorzałe i uszkodzone zaś w roku 1863 i 1864 budynki zabezpieczone były w kwocie Talarów 30,450 a za nie wypłacono wynagrodzeń Tal. 17,961.

In Hinsicht des Feuerlöschwesens wird bemerkt, daß der hiesige Kreis weder in Feuer- und Feuerlöschbezirke getheilt ist, noch daß sonst in demselben Feuerwehrovereine existiren.

Gegenwärtig besitzt:

1. die Stadtgemeinde Grätz	2 große Rohrspritzen,
2. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
3. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
4. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
5. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
6. Dominium Bukowiec	1 " " "
7. Gemeinde Konkolewo-Hlb.	1 " " "
8. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
9. Dominium Alttomyśl	1 " " "
10. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
11. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
12. " " " " " " " " " " " "	1 kleine Spritze auf 2 Rädern ohne Schlauch,
13. " " " " " " " " " " " "	1 große Rohrspritze mit Schlauch,
14. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
15. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
16. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
17. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
18. " " " " " " " " " " " "	4 kleine Spritzen auf Schubkarren mit Schläuchen,
19. " " " " " " " " " " " "	1 große Rohrspritze mit Schlauch,
20. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
21. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
22. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
23. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "
24. " " " " " " " " " " " "	1 " " " " " " " " " " " "

Der Kreis selbst hat an den Spritzen kein Eigenthum, ist aber mit den durch die Feuerordnung vom 19. März 1821 vorgeschriebenen öffentlichen und Privat-Feuerlösch-Geräthschaften hinlänglich versehen. Die vorkommenden Reparaturen haben die Inhaber der Spritzen aus eigenen Kosten zu besorgen; wird aber eine Spritze bei einem auswärtigen Brande beschädigt, alsdann trägt die Instandsetzungskosten die Provinzial-Feuer-Societätskasse. Die Prämien, von denen die erste 10 Thlr., die zweite 6 Thlr., die dritte 3 Thlr. beträgt, verbleiben den Inhabern der Spritzen. Bei Schlauch- und solchen Spritzen, die einen Werth von über 200 Thlr. haben, betragen die Prämien 15 Thlr., 7 Thlr. 15 Sgr. und 4 Thlr. 15 Sgr.

Auf Grund des Reglements der Provinzial-Feuer-Societät vom Januar 1836 und der Zusätze vom 6. Juni 1853 fungirt der Landrath als Kreis-Feuer-Societäts-Direktor, welchem dabei die Bürgermeister und Distrikts-Kommissarien zugeordnet sind.

Die wohlthätigen Folgen der Einrichtung einer Provinzial-Feuer-Societät, bei welcher jedes versicherungsfähige Gebäude versichert sein muß, treten immer deutlicher hervor und finden allgemeine Anerkennung.

Nadmienia się dotycząc się gaszenia pożarów że tutajszczy powiat ani nie podzielony w okręgi kominiarskie i ogniogaszące ani też w nim się znajdują ztowarzyszenia do bronienia w czasie pożaru.

Obecnie posiadają:

1. miasto Grodzisk	2 wielkie sikawki
2. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
3. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
4. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
5. " " " " " " " " " " " "	2 " " "
6. domin. Bukowiec	1 wielką sikawkę.
7. gmina Kąkolewo (holendry)	1 wielką sikawkę
8. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
9. dominium Stary-Tomyśl	1 " " "
10. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
11. " " " " " " " " " " " "	1 " " "
12. " " " " " " " " " " " "	1 Chudopsice małą sikawkę na dwóch kołach bez węża,
13. " " " " " " " " " " " "	1 Posadowo wielką sikawkę z wężem,
14. " " " " " " " " " " " "	1 Sliwno " " " " " " " " " " " "
15. " " " " " " " " " " " "	1 Wąsowo " " " " " " " " " " " "
16. " " " " " " " " " " " "	1 Zembowo " " " " " " " " " " " "
17. " " " " " " " " " " " "	1 Piaski " " " " " " " " " " " "
18. " " " " " " " " " " " "	1 Kotowo 4 małe sikawki na taczkach z wężami,
19. " " " " " " " " " " " "	1 Ptaszkowo wielką sikawkę z wężem
20. " " " " " " " " " " " "	1 Granowo wielką sikawkę bez węża
21. " " " " " " " " " " " "	1 Michorzewo wielką sikawkę z wężem.
22. " " " " " " " " " " " "	1 Niegolewo " " " " " " " " " " " "
23. " " " " " " " " " " " "	1 Otosz " " " " " " " " " " " "
24. " " " " " " " " " " " "	1 Wojnowice " " " " " " " " " " " "

Do wyżej wymienionych sikawek nie ma powiat własności, nawzajem zaś zaopatrzony jest powiat dostatecznie w przepisane ordynacją ogniową z dnia 19go Marca 1821 sprząty pożarne.

Potrzebne reparacye są właściciele sikawek na własne koszta wykonać zobowiązani, gdy jednak sikawka przy zagranicznym ogniu uszkodzoną zostanie wtenczas ponosi koszta zreperowania kasa prowincjalnego towarzystwa ogniowego.

Premie z których pierwsza 10, druga 6, trzecia zaś 3 Tal. wynosi pozostają właścicielom sikawek. Przy sikawkach z wężami i mających przeszło Tal. 200 wartości wynoszą premie tal. 15, 7 tal. 15 sbr. i 4 tal. 15 sbr.

Mocą regulaminu prowincjalnego ztowarzyszenia ogniowego ze Stycznia r. 1836 i dodatku z dnia 6. Czerwca 1853 działa radzca-ziemiański jako powiatowy dyrektor ztowarzyszenia od ognia, jemu są przydani burmistrzowie i komisarze obwodowi.

Dobrodziejstwa urządzenia prowincjalnego ztowarzyszenia ogniowego, w którym każdy do zabezpieczenia zdalny budynek zabezpieczonym być powinien, coraz więcej się okazuje i ogólnie jest przyznanym. Do zabe-

Die versicherungsfähigen Gebäude waren, wie folgt, versichert, und wurden die dabei gefestzten Beiträge gezahlt:

pro 1860:

In der 1. Kl. mit	132,900 rl.	Beitr. 177 rl.	6 fg.	„ pf.
= 2. =	444,600 =	889 =	6 =	„ =
= 3. =	12,375 =	41 =	7 =	6 =
= 4. =	406,625 =	1626 =	15 =	„ =
= 5. =	110,525 =	589 =	14 =	„ =
= 6. =	906,950 =	5447 =	21 =	„ =
= 7. =	71,425 =	428 =	16 =	6 =
= 8. =	6,700 =	49 =	4 =	„ =

Hierzu an Ueberbeiträgen nach §. 8
des Reglements

Summa 2,093,100 rl. Beitr. 9327 rl. „ fg. „ pf.

pro 1861:

In der 1. Kl. mit	182,500 rl.	Beitr. 176 rl.	20 fg.	„ pf.
= 2. =	522,600 =	1845 =	6 =	„ =
= 3. =	13,125 =	43 =	22 =	6 =
= 4. =	443,825 =	1775 =	9 =	„ =
= 5. =	108,600 =	579 =	6 =	„ =
= 6. =	925,500 =	5553 =	„ =	„ =
= 7. =	73,200 =	439 =	6 =	„ =
= 8. =	6,625 =	38 =	17 =	„ =

Summa 2,225,975 rl. Beitr. 9660 rl. 27 fg. „ pf.

pro 1862:

In der 1. Kl. mit	146,425 rl.	Beitr. 195 rl.	7 fg.	„ pf.
= 2. =	578,675 =	1157 =	10 =	6 =
= 3. =	26,375 =	87 =	27 =	6 =
= 4. =	475,200 =	1900 =	24 =	„ =
= 5. =	106,925 =	570 =	8 =	„ =
= 6. =	953,700 =	5722 =	6 =	„ =
= 7. =	74,000 =	444 =	„ =	„ =
= 8. =	7,650 =	56 =	3 =	„ =

Hierzu Ueberbeitr. v. Geb. nach §. 8b. Regl. 70 = 19 = 9 =

Summa 2,368,950 rl. Beitr. 10,204 rl. 15 fg. 6 pf.

pro 1863:

In der 1. Kl. mit	175,275 rl.	Beitr. 233 rl.	21 fg.	„ pf.
= 2. =	624,125 =	1248 =	7 =	6 =
= 3. =	27,200 =	90 =	27 =	6 =
= 4. =	507,625 =	2030 =	15 =	„ =
= 5. =	106,075 =	565 =	22 =	„ =
= 6. =	981,100 =	5886 =	18 =	„ =
= 7. =	73,750 =	442 =	15 =	„ =
= 8. =	7,600 =	55 =	22 =	„ =

Summa 2,502,570 rl. Beitr. 10,553 rl. 28 fg. „ pf.

spiechenia zdadne budynki były jak następuje zabezpieczone i od nich płacono następujące składki.

w roku 1860:

w 1. klasie kapitał	132900 tal.	składek 177 tal.	6 sgr.	„ fen.
- 2. -	444600 -	889 -	6 -	„ -
- 3. -	12375 -	41 -	7 -	6 -
- 4. -	406625 -	1626 -	15 -	„ -
- 5. -	110524 -	589 -	14 -	„ -
- 6. -	906950 -	5447 -	21 -	„ -
- 7. -	71425 -	428 -	16 -	6 -
- 8. -	6700 -	49 -	4 -	„ -

do tego dodatek według §. 8.

regulaminu 78 - „ - „ -

Ogół 2093100 tal. skład. 9327 tal. „ sgr. „ fen.

w roku 1861:

w 1. klasie kapitał	132,500 tal.	składek 176 tal.	20 sgr.	„ fn.
- 2. -	522,600 -	1845 -	6 -	„ -
- 3. -	13,125 -	43 -	22 -	6 -
- 4. -	443,825 -	1775 -	9 -	„ -
- 5. -	108,600 -	579 -	6 -	„ -
- 6. -	925,500 -	5553 -	„ -	„ -
- 7. -	73,200 -	439 -	6 -	„ -
- 8. -	6,625 -	38 -	17 -	„ -

Ogół 2,225,975 tal. 9660 tal. 27 sgr. „ fn.

w roku 1862:

w 1. klasie kapit.	146,425 tal.	składek 195 tl.	7 sgr.	„ fn.
- 2. -	578,675 -	1,157 -	10 -	6 -
- 3. -	26,375 -	87 -	27 -	6 -
- 4. -	475,200 -	1,900 -	24 -	„ -
- 5. -	106,925 -	570 -	8 -	„ -
- 6. -	953,700 -	5,722 -	6 -	„ -
- 7. -	74,000 -	444 -	„ -	„ -
- 8. -	7,650 -	56 -	3 -	„ -

do tego dodatek § 8. regulaminu 70 - 19 - 9 -

Ogół 2,368,950 tal. 10204 tal. 15 sgr. 6 fn.

w roku 1863:

w 1. klas. kapit.	175,275	składek 233 tl.	21 sgr.	„ fen.
- 2. -	624,125	1,245 -	7 -	6 -
- 3. -	27,200	90 -	27 -	6 -
- 4. -	507,625	2,030 -	15 -	„ -
- 5. -	106,075	565 -	22 -	„ -
- 6. -	981,100	5,886 -	18 -	„ -
- 7. -	73,750	442 -	15 -	„ -
- 8. -	7,600	55 -	22 -	„ -

Ogół 2,502,570 - 10,553 - 28 - „ -

pro 1864:

In der 1. Kl. mit	181,225 rl.	Beitr. 241 rl.	19 fg.	„ pf.
= „ 2. „	661,175 =	= 1322	10 =	6 =
= „ 3. „	27,275 =	= 90	27 =	6 =
= „ 4. „	547,025 =	= 2188	3 =	„ =
= „ 5. „	104,850 =	= 559	6 =	„ =
= „ 6. „	1,001,950 =	= 6011	21 =	„ =
= „ 7. „	79,150 =	= 527	20 =	„ =
= „ 8. „	7,950 =	= 58	9 =	„ =
Summa	2,610,590 rl.	Beitr. 10,999 rl.	26 fg.	„ pf.

w roku 1864:

w 1. klas. kapit.	181,225	składek	241 tl.	19 sgr.	„ fen
w 2. - -	661,175	-	1,322	10 -	„ -
w 3. - -	27,275	-	90	27 -	6 -
w 4. - -	547,025	-	2,188	3 -	„ -
w 5. - -	104,850	-	559	6 -	„ -
w 6. - -	1,001,950	-	6,011	21 -	„ -
w 7. - -	79,150	-	527	20 -	„ -
w 8. - -	7,950	-	58	9 -	„ -
Ogół	2,610,590	-	10,999	26 -	„ -

IX. Grundeigenthum.

Im Kreise giebt es 72 Besitzungen in der Größe von 600 Morgen und darüber,

18 Besitzg. von 300 — 600 Morgen,
1866 „ „ 30 — 300 „
1462 „ „ 5 — 30 „
1215 „ „ unter 5 „

zus. also 4633 Besitzg. mit 321,448³/₄ Morgen.

Gemeinschaftliche Hütungsreviere, von erheblicher Ausdehnung, sind im Kreise nicht mehr vorhanden, da der größte Theil der Hütungsreviere nunmehr durch Specialseparationen aufgelöst und die Hütungsberechtigten Gemeinden durch Zuthellung von Landparzellen an die einzelnen Eigenthümer abgefunden worden sind.

Der Gesamtflächeninhalt der vorstehend aufgeführten Besitzungen beträgt 321,448³/₄ Morgen, und zerfällt dieser Flächeninhalt in nachfolgende Kulturarten:

1. Gärten, Weinberge, Obstanlagen	6,015	Morgen,
2. Ackerland	209,067 ³ / ₄	=
3. Wiesen	21,946 ¹ / ₂	=
4. beständige Weide	19,778 ¹ / ₂	=
5. Staats- und Privat-Waldungen	64,641	=

Außer diesen für die Land- und Forstwirtschaft nutzbaren Grundstücken hat der Kreis noch folgende Flächenräume:

6. Torfstiche zc.	215	Morgen,
7. Fläche der Häuser, Höfe zc.	3,671	=
8. Fläche der Wege, Gewässer	6,579	=
9. Unland Sandfelder	1,650	=

so daß das Gesamt-Areal des Kreises 333,563³/₄ Morgen beträgt.

Hinsichtlich seiner Bodenbeschaffenheit zeigt der Boden im ganzen Kreise was zunächst seine Entstehung anlangt, fast überall gleichartige Merkmale. —

IX. Własność gruntu.

Powiat liczy 72 posiadłości w wielkości 600 mórg i wyżej

18 posiadłości wielkości od 300 do 600 mórg,
1866 włosc - - 30 do 300 -
1462 - - - 5 do 30 -
1215 - - - niżej 5 mórg,

Og. więc 4633 posiadłości a mórg 321,448³/₄.

Wspólnych pastwisk w znacznej obszerności nie masz w powiecie, ponieważ większa część ich przez seperacye zniesioną a uprawnione gminy przekazaniem parcel gruntowych pojedynczym właścicielom za prawa swoje wynadgrozione zostały.

Obszar całkowity powyż wymienionych posiadłości wynoszący mórg 321,448³/₄,

dzieli się w następujące kultury rodzaje:

1., ogrodów, winnic, sadów	6,015 mórg,
2., ról	209,067 ³ / ₄ -
3., łąk	21,946 ¹ / ₂ -
4., ustawicznych pastwisk	19,778 ¹ / ₂ -
5., rządowych i prywatnych lasów	64,641 -
Oprócz powyższych do rolnictwa i leśnictwa używanych nieruchomości posiada powiat jeszcze	
6., kopalni torfu	215 -
7., przestrzeń budowlisk i podworzów	3,671 -
8., przestrzeń dróg i wód	6,579 -
9., nie użytków i pisków	1,650 -
tak iż całkowity obszar pow. wynosi	333,563 -

Dotycząc się własności ról okazują się wcałem powiecie co do ich powstania prawie wszędzie równe oznaki. —

Der jetzige Ackerboden ist augenscheinlich früher Waldboden gewesen. Ueberschwemmungen und Wasseranhäufungen scheinen einen wesentlichen Einfluß auf die Oberfläche desselben gehabt zu haben. Die noch gegenwärtig im Kreise vorhandenen tiefen größeren Seen und das Mogilnica Flüsschen können deshalb noch heute als Reservoirs des früheren Wasserabflusses und als die Notoren für die jetzige Bodenbeschaffenheit angesehen werden. Die jetzige Bodenoberfläche des Kreises scheint dies deutlich zu zeigen, denn danach zerfällt der Boden im Kreise seiner Hauptbeschaffenheit nach:

I. in Weizenboden zweiter Klasse.

Von der Mündung der Mogilnica = Gräben und der Mogilnica selbst aus bis zu den anliegenden, noch jetzt meist bewaldeten Höhen nach Westen und bis zum Niepruszewoer See (mit Ausschluß der Ortschaften Ciesle, Borwerke, Jozefowo, Zborowo und Zborowko) besteht der Boden im Allgemeinen aus Weizenboden zweiter Klasse. Es ist ein Boden von circa 40 bis 50 Prozent Sandgehalt und 60 bis 50 Prozent abschwenmbarer Erde, unter welcher viel Lehmmergel und Kalkhumus gemischt ist; und ein Boden, der ein gutes Humus- und Kalkverhältniß hat und auf einer undurchlassenden Lehmmergelschicht steht. Der schwierige Wasserabfluß und der undurchlassende Untergrund vermindert seine Fruchtbarkeit.

Der selbe Boden findet sich westlich vom Zgierzynkoer See und südlich vom Koniner See bei der Stadt Neustadt b. P. vor.

II. im Haferboden zweiter Klasse und Gerstenboden.

Dieser Boden findet sich im Allgemeinen

- A. in Ciesle, Borwerk, Jozefowo, Zborowo und Zborowko,
- B. in der Gegend bei Bielawy,
- C. in dem größten Theile und der Mitte des Kreises mit Ausschluß der Umgegend von Schwarzhanland, Rojewo, Weißhanland, Kopanke, Alt-Dabrowo und Neurose.

Der Haferboden ist ein lehmiger Sandboden und an Gersteboden ziemlich versehen.

Er besteht aus 65 bis 75 Prozent Sand und aus circa 35 bis 25 Prozent abschwenmbarer Erde mit Humus und Kalk gemischt, aber zum großen Theil auf einer undurchlassenden Schicht Lehmmergel stehend, oder er besteht, wie in den Haufländereien, aus einem humosen Sande mit geringer Lehmbeimischung und der Untergrund aus wasserhaltigem Sande mit Kalk gemischt.

III. aus Roggenboden.

Dieser Boden findet sich

- A. bei Rojewo, Schwarzhanland, Alt-Dabrowo und Neurose,
- B. in der Gegend um Zembowo und im südwestlichen Theile des Kreises.

Dies ist der sogenannte Roggenboden (richtiger 3—6 jähr. Land).— Der Haferboden ist in seiner Mischung besser, er hat circa 85 bis 94 Prozent Sand und 15 bis 6 Prozent

Terazniejsze pola były widocznie wdawniejszych czasach lasem. Powodzie i zbiory wód miały, zdaje się, znaczny wpływ na powierzchnię ziemi. Istniejące jeszcze teraz w powiecie głębokie większe jeziora i rzeczka Mogilnica uważane do dziś dnia być mogą za miejsca zbierania się dawniejszego odpływu wody i za dzielniki ról i ich własności. Terazniejsza powierzchnia ziemi okazuje to wyraźnie, podług niej dzielą się role w powiecie co do ich własności.

I. na rolę pszeniczną drugiej klasy.

Od ubiegu rowów Mogilnickich i Mogilnicy samęj, aż do graniczących, teraz jeszcze borem obrośniętych, pagórków wstronie zachodniej i aż do jeziora Niepruszewskiego (wyłącznie siedlisk Ciesle folwarku Józefowa, Zborowa i Zborówka) składa się rola w ogólności z roli pszenicznej II. klasy. Jestto rola trzymająca 40—50 % piasku i 60 do 50 % ziemi zptywającej pomieszana znacznie z marglem i wapnem, dalej rola obfita w dobry stósunek próchnicy i wapna na szycie marglowem nie przepuszczającym. Ciężki wody odpływ i nieprzepuszczająca podspodnia zmniejszają jej żyzność.

Taż sama rola pojawia się zachodnio od jeziora Zgierzynskiego i południowo jeziora Koninskiego w w okolicy miasta Łwówka.

II. na rolę owsianę II. klasy i rolę jęczmiennę.

W ogóle pojawiają się role takie:

- A. w Cieslu, na folwarkach Józefowie, Zborowie i Zborówku;
- B. w okolicy Bielaw;
- C. w większej części i w środku powiatu wyłącznie okolicy siedlisk Czarnych holendrów, Rojewo, Białych holendrów, Kopanki, Starej Dąbrowy i Nowej Róży.

Rola owsiana jest to grunt gliniasto-piaszczysty zaopatrzony dosyć w ziemię jęczmienną. Składa ona się z 65 do 75 % piasku a około 35 do 25 % ziemi zptywającej pomieszanej z próchnicą i wapnem, w większej części jednak na nieprzepuszczającej podspodniej szycie marglu, albo też jak to po holenderniach z piasku zaopatrzonego w próchnicę z mniejszem przymieszanem gliny na wodnopiaszkowatej z wapnem zmieszanej podspodniej.

III. na rolę żytną.

Rola ta pojawia się:

- A. w okolicy Rojewo, Czarnych holendrów, Starej Dąbrowy i Nowej Róży;
- B. w okolicy Zembowa i w części południowo zachodniej powiatu.

Rola ta jest to tak zwany grunt żytny (lepięj 3 i 6 letny grunt). Grunt owsiany jest w swem pomieszanu lepszy. Rola ta trzyma 85 do 94% piasku a 15 do

abschwemmbarer Erde. Er erhält fast nur Streudünger, ist erschöpft und leidet durch Trockenheit sehr. Kies und Sand befindet sich gleich unter der Ackerkrume, und Steingerölle auf dem Boden selbst.

Zur besseren Beleuchtung der verschiedenen Bodenklassen den Reinerträgen nach, mag der, Behufs Regelung der Grundsteuer aufgestellte, Klassifikations-Tarif folgen:

6 % der zephywających. Ona prawie tylko karmiona zostaje mierzną igliczową, jest wyczerpaną i cierpi wiele suszą. Kis i piasek pojawia się zaraz pod wierzną warstwą a pod jęj spodem kamienie.

Do lepszego objaśnienia różnych klas roli i ich dochodów czystych następuje tutaj ustawiony celem uregulowania podatku gruntowego taryf klasyfikacyiny.

Reinertrag für einen Morgen in Silbergröschchen.

Dochód czysty z morgi w srebrnikach.

Ackerland: — role:								Garten: — ogrody:								Wiesen: — łąki:								Weiden: — pastwiska:								Holzungen: — lasy:							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Klasse. — klasy.								Klasse. — klasy.								Klasse. — klasy.								Klasse. — klasy.								Klasse. — klasy.							
81	60	36	27	18	12	6	3	120	90	45	15	15	—	—	—	120	90	60	39	30	15	12	6	36	30	21	9	6	—	—	—	24	21	15	9	7	5	3	1

Reinertrag pro Morgen in Silbergröschchen.

Dochód czysty z morgi w srebrnikach.

Wasserstücke: — wody				Dedland: — pustynie:			
1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Klasse. — klasy.				Klasse. — klasy.			
30	15	3	1	9	3	1	1

Die dem geistlichen Welt-Seminar gehörigen Güter Bielawy und Separowo befinden sich in todter Hand.

Der dritte Theil des Grundbesitzes ist, soviel ermittelt, ohne Beschränkung veräußerlich.

Duchownemu seminaryum przynależące dobra Bielawy i Separowo znajdują się w martwej ręce.

O ile wyposrodkowano jest trzecia część posiadłości gruntowej bez ograniczenia do alinacyi zdalna.

Seitens der Königlichen General-Kommission sind ausgeführt:

		Regulirungen und Ablösungen. —				
Jahrgang.		Zahl der neu regu- lirten Eigenthümer	Fläche ihrer Grundstücke	Zahl der übrigen Dienst- und Abgabe- pflichtigen, welche abgelöst haben	Bei den Regulirungen und Przy regulacyach i	
Rokobieg.		Liczba nowo uregulowa- nych właścicieli.	Obszar ich gruntów Morgen mórg.	Liczba innych do służby i podatków obowiązanych, którzy abluizowali	an Diensten aufgehoben służby zniesione	
					Spanndienst-Tage. dni sprzę- żajnych	Handdienst-Tage. dni ręcznych
pro	1848	1007	52991	696	96729	164707
	1849	—	—	44	80	40
	1850	—	—	—	—	—
	1851	—	—	278	—	—
	1852	—	—	434	—	—
	1853	10	463	401	434	903
	1854	—	—	639	—	—
	1855	—	—	270	—	—
	1856	14	1220	520	2884	5278
	1857	15	1105	110	1566	3009
	1858	85	5863	104	9669	14601
	1859	25	1330	73	3120	1965
	1860	—	—	147	—	—
	1861	—	—	10	—	—
Summa		1156	62972	3726	144482	190507
pro	1862	—	—	110	143	189
	1863	—	—	41	—	—
	1864	—	—	54	—	—
Summa		—	—	205	143	189

Przez królewską komisją jeneralną wykonane zostały:

Regulacye i abluicye.				Gemeinheits-Theilungen.		
Ablösungen sind abluicyach zostały				Podziałów wspólności.		
folgende Entschädigungen festgestellt: następujące wynagrodzenia ustanowione				Zahl der Besitzungen.	Fläche ihrer Grundstücke.	Bermessen sind
Kapital	Geldrenten	Woggenrente.	Land	Liczba właścicieli.	Obszar ich gruntów.	Rozmierzono
kapitał	w rencie pieniężny	w rencie żytniej	w roli			
Rthl.	Rthl.	Rthl.	Morgen. mörg.		Morgen. — mörg.	Morgen. — mörg.
3400	18388	547	8984	1907	219,816	224711
—	41	—	—	120	14,523	—
—	—	—	—	—	—	—
—	3151	—	—	20	555	—
—	4145	—	—	11	247	—
—	3098	—	—	131	665	308
80	2777	—	—	—	—	—
—	1688 ½	—	—	47	1,831	—
872	2451	—	138	18	9,048	—
—	703	—	512	106	17,399	—
—	2233	2	698	118	21,074	—
—	1047	201	—	113	7,454	2324
—	654	—	—	96	46,720	677
—	18	17	—	11	3,171	—
4392	40394 ½	767	10332	2698	342,503	228020
6155	266	—	—	69	29,304	583
—	106	—	—	71	21,490	—
—	147	—	—	4	—	24
6155	519	—	—	144	50,794	607

In den letzten 8 Jahren sind 19,298 Thlr. 19 Sgr. 1 Pf. Kosten festgesetzt.

Der Betrag der Domainen-Amortisationsrenten beläuft sich auf 1832 Thlr. 13 Sgr., der Bankrente auf 18,709 Thlr. 9 Sgr.

Der Verkehr mit Grundstücken war in den Jahren 1858/61 ein ziemlich reger gewesen und stehen die Preise, besonders für kleinere Flächen, ungewöhnlich hoch und vielfach höher, als der eigentliche Ertragswerth dies rechtfertigt. Die Ursache hiervon liegt vornehmlich in dem Streben der weniger bemittelten Leute nach eigenem kleinem Grundbesitz. Namentlich in der Nähe der Stadt Neutomysl, und überhaupt für zum Hopfenbau geeigneten Boden, werden ungewöhnlich hohe Preise für Land gezahlt. Das Anlagekapital kann da überhaupt nur durch den Hopfenbau rentiren.

Dem während in den übrigen Theilen des Kreises 25, 30 bis 40 Thlr. für den Morgen besten Boden gezahlt werden, wird hier der Morgen mit 80 Thlr. und darüber verkauft. Ein gleiches Verhältniß findet mit den Pachtungen statt.

Dieser Verkehr mit Grundstücken hat in den letzten Jahren 1862/64 an Regsamkeit bedeutend gewonnen, und der Stand der Preise, sowohl der ländlichen als städtischen Grundstücke, ist in Folge dieses fortwährend im Steigen begriffen, wie dies in der Anlage Aa näher verdeutlicht ist.

Namentlich sind die Kaufpreise in der Nähe von Neutomysl auf 100 bis 120 Thlr. pro Magdeburger Morgen gestiegen, was seinen Grund darin hat, daß der Hopfenbau, zu welchem der an sich leichte, nur aus humosem Sande bestehende Boden vorzüglich geeignet, im steten Wachsen ist.

In gleichem Verhältnisse wie die Kaufpreise erhöhen sich auch die Pachtpreise. In der Neutomysler Gegend ist es sogar schwierig, für hohe Pacht Pächter zu bekommen. Anlage A zeigt die Kaufpreise in dem Decennium 1851/61 an.

Die Gräben der Mogilnica, welche den fruchtbarsten Theil des Kreises von Norden nach Süden durchziehen, sind seit dem Jahre 1854 einer geregelten Räumung unterworfen und ziehen das Wasser von den angrenzenden Ländereien ab. Jeder Adjacent hat alljährlich bis zum 20. Juni die ihm gehörige Grabenstrecke zu räumen und auszufrauten. Eine Schaukommission, welche unter der Leitung des Buxer Kreis-Landraths steht, überwacht die Räumung und werden die hierüber bestehenden gesetzlichen Bestimmungen überall befolgt.

Im übrigen Theile des Kreises, sowie im Allgemeinen liegt die Entwässerung noch sehr im Argen. Bei dem meist oberen und doch wieder durch einzelne Erhebungen und Senkungen coupirten Terrain des Kreises, sind viele Gräben nöthig und auch vorhanden. Dieselben bieten jedoch nur höchst nothdürftig Gelegenheit zur Entwässerung. Meist beschränkt sich ihr Zweck nur auf kleine Theile des Bodens; für eine allgemeine Entwässerung sind sie meist ohne Nutzen. Gewöhnlich scheidet die für das allgemeine Beste hintwirkende

W ostatnich 8 latach ustanowiono kosztów 19298 tal. 19 sgr. 1 fen.

Kwota renty amortyzacyjnej wynosi 1832 tal. 13 sgr. a renty bankowej 18709 tal 9 sgr.

Obrót gruntami był w latach 1858/61 dość znaczny a ceny szczególnie za małe obszerności były niezwykajnie wysokie często też wyższe jak je wartość dochodowa usprawiedliwić może. Przyczyną tego jestto dążenie mniej zamożnych ludzi do nabycia małej jakiej własności gruntowej. Szczególnie zaś w pobliżu miasta Nowego Tomysła i ogólnie za zdatną pod chmiel rolę, płać się nadzwyczajnie wysokie ceny. Tak założony kapitał li tylko chodowaniem chmielu opłacić się może. Gdy bowiem w innych okolicach powiatu za morgę najlepszej roli płacono 25, 30 do 40 tal., płacono tutaj za morgę tal. 80 i więcej. Równy stosunek jest też dotycząc się dzierzawy.

Obrót gruntami ten stał się w ostatnich latach 1862/64 o wiele znaczniejszy a ceny nieruchomości tak miejskich jako i wiejskich coraz więcej podnoszą się w górę jak to w załączonym wykazie Aa. bliżej objaśniono. Szczególnie zaś podwyższyły się ceny w bliskości Nowego Tomysła na 100 do 120 talarów za morgę magdeburgską z przyczyny iż chodowanie chmielu, do którego grunta w swej istności lekkie z obfitego w próchnice piasku się składające osobliwie są zdatne, coraz się więcej rozszerza.

W równym stosunku cen kupna podnoszą się także i ceny dzierzawne. W okolicy Nowego Tomysła trudno jest dostać za najwyższą dzierzawę, gruntu dzierzawnego.

Załączony dodatek A. okazuje ceny kupna z dziesięciolecia 1851/61.

Rowy Mogilnickie, przeżynające najżyźniejszą część powiatu z północy na południe, podlegają od roku 1854 regularnemu czyszczeniu, one odbierają wodę z graniczących pól. Każdy z adjacntów jest obowiązany przynależącą mu część rowu wyczyścić i wykorzenić. Osobna komisya rewizyjna pod prezydencją Bukowskiego radcy ziemiańskiego czuwa nad czyszczeniem tak, że istniejące w tym względzie prawne postanowienia wszędzie wykonywane zostają.

W pozostającej zaś jeszcze części powiatu znajduje się obsuszenie w bardzo złym stanie.

Przy wywyższonej i znów pojedynczemi grupami pagórkowemi i nizin przerznętej powiatu postaci wiele potrzeba i wiele się znajduje rowów. Rowy te bardzo lichy jednak sposobne są do obsuszenia. W większej części ogranicza się ich cel na małą przestrzeń; dla ogólnego obsuszenia nie mają rowy te żadnej ważności. Zazwyczaj rozbijają się dążące do celu ogólnego dobra,

für einen Knecht 12 bis 18 Thlr.

" = Jungen 6 = 8 =

" = eine Magd 8 = 15 =

Der übliche Tagelohn beträgt außer der Beföstigung:

1. in der Erndte bei 13stündiger Arbeit:

a) für einen Mähearbeitsstag 8 Sgr.

b) = = Männerarbeitsstag 8 =

c) = = Frauenarbeitsstag 4 =

2. außer der Erndte in den Sommermonaten bei 10= bis 12stündiger Arbeit:

a) für Männer 5 bis 6 Sgr.

b) = Frauen 4 =

3. im Winter vom 1. November bis 1. April bei 9= bis 7stündiger Arbeit:

a) für Männer 4 Sgr.

b) = Frauen 3 =

Nach Durchführung der Separationen und Gemeinheits-theilungen haben die gemeinschaftlichen Hütungen größtentheils aufgehört; der Landmann muß sein Vieh auf seinem Lande hüten und sich dazu eines besonderen Hirten bedienen, was zur Folge hat, daß sich jeder Bauer so viel als möglich einschränkt und den Viehstand auf das Nothwendigste beschränkt. —

Die meisten Dominien haben die Schlag- oder Wechselwirtschaft eingeführt, die bäuerlichen Wirthe jedoch sind durchschnittlich bei der Dreifelderwirtschaft geblieben. Ein Beispiel einer Schlag- oder Wechselwirtschaft kann eigentlich nicht gegeben werden, da meist eine freie Bewirthschaftung erfolgt. Dahingegen, wo Schläge eingerichtet sind, findet folgende Rotation statt:

Brache gebingt Roggen, Kartoffeln, Erbsen oder andere Hülsenfrüchte, Sommerung mit Klee, Klee.

Der Ertrag an den Hauptbodenerzeugnissen variiert im Vergleich der besten und schlechtesten Theile des Kreises beim:

Weizen	zwischen 4 und 8 Scheffel,
Roggen	" 2 = 8 =
Gerste	" 4 = 8 =
Hafer	" 4 = 12 =
Kartoffeln	" 1 = 3 Wispel,
Kleeheu	" 5 = 20 Centner.

Das Streben jedoch, die Ertragsfähigkeit des Bodens zu erhöhen, ist selbst bei dem kleinen Landwirthe unverkennbar. Es werden nicht nur von den Dominien landwirtschaftliche Maschinen, verbesserte Pflüge u. s. w. angeschafft und angewendet, sondern auch von den kleineren Landwirthen, namentlich den Hauländern um Neutomysl wird durch die eingeführten Maschinen das Bedürfnis an Dienstboten und Handarbeitern zu verringern gesucht, da die Kosten der Erhaltung und Böhmung des Gefindes theurer geworden sind. Denn während man vor etwa 15 bis 20 Jahren einen Tagearbeiter sich

parobkowi . . . 12 do 18 tal.

chłopakowi . . . 6 - 8 -

dziewczyńie . . . 8 - 15 -

Zwyczajna zapłata dzienna (najemna) wynosi oprócz stołowania:

1., w czasie żniw przy 13. godzinnej pracy:

kosiarzowi za dzień . . . . 8 sgr.

innej mężczyźnie za dzień . . . 8 -

niewiaście . . . . . 4 -

2., wyłącznie żniw podczas lata przy 10. do 12. godzin. pracy:

a) mężczyźnie . . . 5—6 sgr.

b) niewiaście . . . . 4 -

3., Podczas zimy od 1. Listopada do 1. Kwietnia przy 9. do 7. godzinnej pracy:

a) mężczyźnie . . . . 4 sgr.

b) niewiaście . . . . 3 -

Po wykonaniu separacyi i podziału wspólności ustały w większej części wspólne pasania, tak że rolnik było na swym własnym gruncie pasać i do tego celu pasterza trzymać jest zmuszony. To ma za sobą że chłopci ograniczają się ile możliwości na najpotrzebniejszą liczbę bydła.

Po dobrach zaprowadzone jest w większej części gospodarstwo wielo-polowe lub przemienne, gospodarze chłopskie pozostali zaś w przecieciu przy gospodarstwie trzy-polowem.

Przykład gospodarstwa wielo-polowego lub przemiennego dany być nie może, ponieważ w największej części przytrafia gospodarowanie wolne (dzikie). Gdzie jednak urządzone gospodarstwo wielo-polowe tam jest następujący płodozmian.

Na ugórze mierzwionym żyto, potem kartofle, po kartoflach groch lub inne jarzyny, potem latowizna z koniczyną, na ostatku koniczyna.

Dochód głównych płodów rolniczych obliczyć można w porównaniu najlepszych i najgorszych części powiatu przy:

przenicy na . . . 4—8 szefli,

żyta na . . . . 2—8 -

jęczmienia na . . . 4—8 -

owsie na . . . . 4—12 -

kartofli na . . . . 1—3 wyspli,

koniczenie na . . . 5—20 centnarów.

Przyznać jednakowoż potrzeba, że i mniejsi gospodarze dążą do celu, podwyższenia plonów rol swoich.

Nie tylko po dobrach jęto się machin gospodarczych, polepszonych pługów i t. p. lecz i mniejsi gospodarze mianowicie holendrzy w okolicy Nowego-Tomyśla usilnie się starają zaprowadzonemi machinami zmniejszyć potrzebę ludzi służebnych i pracowników ręcznych, z przyczyny, że koszta utrzymywania i myto służebnych o wiele się pomnożyły. Gdy bowiem przed około 15 do

noch für 3 bis 5 Sgr. stellen konnte, muß demselben jetzt $7\frac{1}{2}$ Sgr. bis 10 Sgr. gezahlt werden.

Zur Verrichtung der landwirthschaftlichen Arbeiten bedient sich sowohl der Gutsbesitzer als auch der Bauer vielfach der Ochsenespanne. Die Arbeiten, als: Pflügen, Eggen etc. werden fast durchgängig nur zweispännig ausgeführt, und nur einige größere Gutsbesitzer lassen noch vierspännig fahren und arbeiten. In den kleineren Wirthschaften beschränkt man sich meistens auf 1 Pferd oder bedient sich zur Bewirthschaftung nur der Ochsen und Kühe. Durchschnittlich wird auf 65 Morgen ein Pferd gehalten. Die Kosten der Gespanne sind je nach den Boden- und wirthschaftlichen Verhältnissen sehr verschieden. Sie stellen sich bei einem Gespann

mit 4 Pferden auf	400 bis 500	Thlr.
= 2 = =	200 = 250	=
= 4 Ochsen =	200 = 300	=
= 2 = =	100 = 150	=

Der Normalpreis für einen zweispännigen Pferdearbeitstag einschließlich des Führers ist von der Königlichen General-Kommission zu Posen auf 16 Sgr. festgesetzt worden. (cfr. § 67 des Gesetzes vom 2. Mai 1850 und Amtsblatt-Anhang zu No. 36 pro 1850.)

Als Mittel zur Düngung des Landes wird sowohl von den Dominien als von den Bauern außer dem Stroh auch noch Waldstreu verwendet. Ganz ausreichender Strohbedarf für die Düngung ist nur auf wenigen Wirthschaften vorhanden. Auch künstliche Düngungsmittel, als Guano u. dgl. werden von den größeren Grundbesitzern angewendet. Mit dem Lupinenbau ist erst seit Kurzem begonnen worden.

Bewässerungswiesen finden sich häufig an den Gräben vor, die Bewässerung geschieht jedoch auf natürlichem Wege ohne Kunstbau. Es wird das aus den Feldern kommende Wasser zur Bewässerung benutzt. Der Ertrag des Heues auf den zweischürigen Wiesen pro Morgen variiert von 2 bis 18 Ctr. Heu und von 1 bis 12 Ctr. Grummet. Auf einschürigen Wiesen von 5—18 Ctr. Das Heu ist von mittelmäßiger Qualität.

Im Jahre 1823 gab es im Bufer Kreise 2265 spannfähige bäuerliche Nahrungen, welche einen Flächenraum von 123,025 Morgen enthielten. Dagegen gab es im Jahre 1859 nur noch 2195 spannfähige bäuerliche Nahrungen mit einem Flächenraume von 108,265 Morgen. Die Zahl der spannfähigen Nahrungen hatte sich daher um 70 vermindert, und es waren 14,860 Morgen zu anderweiten Besitzungen übergegangen.

Nichtspannfähige Besitzungen gab es im Jahre 1859 1877 mit einem Flächenraume von 15,943 Morgen. Das Verschwinden der spannfähigen Besitzungen hat hauptsächlich seinen Grund in dem immer mehr und mehr um sich greifenden Parzelliren der bäuerlichen Grundstücke. Bei vorkommenden Nachlaßregulirungen ist der Uebernehmer des elterlichen Grundstücks selten im Stande, die Erbtheile seiner Geschwister baar auszusahlen. Eins oder das andere der

20 lat najemnikowi płacono 3 do 5 sgr. na dzień, płacić mu teraz trzeba $7\frac{1}{2}$ do 10 sgr.

Do wykonania prac rolniczych używają tak dziedzicy jako i chłopi często wołów.

Roboty jak to órka, włoczka i t. p. wykonywane zostają w parę, tylko niektórzy więksi właściciele pozwalają jeździć i pracować czwórka.

Po mniejszych gospodarstwach ograniczono się w największej części na 1go konia lub też używa się do zaprzęgu wołów albo krów. W przecięciu trzyma się na 65 morgach koń jeden. Koszta zaprzęgu są w miarę rol i stósunków gospodarczych bardzo różne. Obrachować je można przy zaprzęgu:

z 4ma końmi na	400 do 500	tal.
z 2ma - -	200 do 250	-
z 4ma wołami -	200 do 300	-
z 2ma - -	100 do 150	-

Cena normalna za dwukonny dzień sprzężajny, włącznie woźnicy, ustanowioną została przez komisją Jeneralną w Poznaniu na 16 sgr. (zob. § 67. postanowienia dnia 2. Maja 1850 dodatek do dziennika Nr. 36 z r. 1850.)

Do karmienia ziemi mierzwą używa się tak po dobrach jako i po włościach chłopskich słomy i iglicza. Zupełnie wystarczającej słomy na mierzwę natrafia się tylko w małej części gospodarstw, dla czego też więksi właściciele używają mierzwy przemysłowej jako to: guano i t. p. Chodowaniem lupiny w nowszych dopiero się zajęto czasach.

Po nad rowami natrafiają się często łąki owodnione, co jednak następuje drogą naturalną, bez żadnego przemysłu budowlowego, używa się owszem do tego wpływająca z pól woda. Sprzęt siana z łąk dwupokosowych dzieli się z morgi na 2 do 18 centnarów siana pierwszego a 1 do 12 centnarów potrawu; z łąk raz się tylko koszących 5 do 18 centnarów. Siano średniej tylko jest dobroci. W roku 1823 liczył powiat Bukowski 2265 chłopskich obsad sprzężajnych obejmujących obszar 123,025. mórg. Zaś w roku 1859 liczył powiat 2195 chłopskich obsad sprzężajnych obejmujących obszar 108,265 morg. Liczba obsad sprzężajnych zmniejszyła się więc o 70 a do innych posiadłości przeszło 14860 morg.

Nie sprzężajnych włości liczył powiat w roku 1859 1877, obejmujący obszar 15,943 mórg.

Przyczyną zaginienia włości sprzężajnych jestto głównie szerzące się coraz więcej parcelowanie posiadłości chłopskich. Przy regulacjach pozostałości rzadko jest w stanie obejmujący rodzicielskie grunta wypłacić gotówką schedy rodzeństwu swemu. Jedno albo drugie z rodzeństwa wynagradza się dla tego w miejsce gotówki częścią roli lub też ta część sprzedaje się obcemu na cel zaspokojenia tegoż.

Geschwister wird deshalb an Zahlungsstatt mit einem Stück Land abgefunden, oder Letzteres zum Zwecke seiner Befriedigung an einen Fremden verkauft.

Auch in den letzteren Jahren 1860/64 hat sich die Zahl der spannfähigen Besitzungen des Kreises, bei der im steten Wachsen begriffenen Parzellirungslust, nicht vermehren können, sie ist vielmehr fortwährend im Abnehmen begriffen. —

Parzellirungen sind in letzter Zeit vorgekommen:

im Jahre 1863:

a) in Folge Erbtheilung	20
b) = = gewerbsmäßiger Zerschlagung	98
	<u>Summa 118</u>

im Jahre 1864:

a) in Folge Erbtheilung	42
b) = = gewerbsmäßiger Zerstückelung	241
	<u>Summa 283</u>

Diese Zerstückelungen, die, wie sich aus Vorstehendem ergibt, im Jahre 1864 gegen 1863 mehr als doppelt zugenommen, wirken abgesehen davon, daß die Spannkraft des Kreises mehr und mehr reducirt wird, im Ganzen nachtheilig auf den Gesamtwohlstand der bäuerlichen Kreiseinsassen, es giebt indeß keine gesetzlichen Mittel, um diesen Parzellirungen ein Ziel zu setzen. —

Roggen und Weizen wird im Kreise in ziemlich bedeutendem Umfange angebaut, so daß ein großer Theil in den Handel gelangt und nach anderen Provinzen verfahren wird. Weniger ist dies der Fall mit Gerste und Hafer und den Hülsenfrüchten, als Bohnen, Erbsen etc. Hiervon giebt der Kreis weniger ab. Ein gleiches ist mit den Hackfrüchten der Fall, denn diese, namentlich die Kartoffeln, werden im Kreise verbraucht und zur Spiritusfabrikation verwandt. In letzterer Zeit haben die gebauten Kartoffeln nicht mehr ausgereicht, so daß Mais eingeführt und gebrannt worden ist. Heu ist fast in allen Theilen des Kreises insoweit vorhanden, daß das Bedürfniß so ziemlich gedeckt wird. Dominien, welche nicht das nöthige Heu haben, suchen diesen Mangel durch Anbau von Klee zu ersetzen.

Zuckerrüben werden nicht gebaut.

Gemüse, Obst und Wein wird im Kreise in sehr geringem Umfange gebaut. Der Anbau der ersteren beiden Fruchtarten beschränkt sich lediglich auf das eigene häusliche Bedürfniß. Zur Anlage von Weinbergen fehlt meist der geeignete Boden; es sind daher auch nur ganz unbedeutende Anlagen vorhanden.

Anders ist es mit dem Anbau von Hopfen. Der Hopfen des Kreises ist namentlich in letzterer Zeit wegen seiner Güte sehr gesucht worden und größtentheils in's Ausland nach Böhmen, Baiern und England gegangen. Das Bedürfniß von diesem Gewächs im Kreise selbst ist fast gar nicht zu veranschlagen, so daß das ganze Erzeugniß dem Handel zur Disposition gestellt wird.

Także i w ostatnich latach 1860/64 niepomnożyła się, przy rozszerzającej się coraz więcej chęci parcelowania, liczba posiadłości sprzężajnych, owszem zmniejszała się takowa więcej.

W ostatnich czasach następujące zdarzyły się działy:

w roku 1863:

a) z celem przyczyny podziału sukcesyinyego	20
b) z przyczyny procederowego podziału	98
	<u>Ogół . 118</u>

w roku 1864:

a) w przyczynie podziału sukcesyinyego	42
b) z przyczyny procederowego podziału	241
	<u>Ogół . 283</u>

Działy te, które się jak powyższe okazuje w roku 1864 w porównaniu z rokiem 1863 dubeltowo i więcej pomnożyły wywierają oprócz że coraz bardziej zmniejszają siłę sprzężajną powiatu, niekorzystny wpływ na zamożność ogólną wiejskich powiatu mieszkańców, nie masz jednakowoż prawnych środków aby działom tym zapobiedz można.

Żyto i pszenica choduje się w powiecie w znacznej dosyć objętości, tak że wielka część przychodzi w handel i do innych prowincji wywożoną zostaje. Mniej się to dzieje z jęczmieniem, owsem i jarzyną strączystą, jako to, z groszkiem, grochem i t. p. z których produktów powiat mniej oddać jest w stanie. To samo też jest co do innych płodów rolniczych, które, mianowicie kartofle, w powiecie wypotrzebowane i do fabrykacji okowity użyte bywają. W ostatnich czasach nie wystarczyły nawet chodowane w powiecie kartofle tak że kukuryzę sprowadzono i palono. Siana ma powiat wkaźdej części tyle, że potrzeba miernie pokryta. Dobra nie mające w przydatku siana zaradzają niedostatkowi temu zasiewem koniczyny.

Ćwikły cukrowej nie choduje powiat.

Warzywo, owoc i wino krzewi się w powiecie w małej tylko objętości. Krzewienie pierwszych obóh rodzajów ogranicza się jedynie na domową potrzeb. Do zakładu winnic braknie zdadnej ziemi, dla tego też nieznaczne tylko istnieją zakłady takie. Inny stosunek jest w chodowaniu chmielu.

Chmiel powiatu dla swej dobroci poszukiwany mianowicie w ostatnich czasach bardzo wywożony bywa w największej części za granicę do Czechów, Bawaryi i Anglii. Konzumcyja rośliny tej w powiecie samym wcale jest nieznaczna tak że całkowity płód pozostaje do dyspozycyi handlu.

Im Jahre 1863 und 1864 sind in dem Neutomysler Hopfendistrikte circa 30—40,000 Centner Hopfen jährlich erworben und in Handel gekommen. Der Centner ist zwischen 20 und 40 Thlr. bezahlt.

Raps wird hier wenig gebaut.

In den letzten 5 Jahren sind die Erndteergebnisse sämtlicher Fruchtarten besonders günstig, auch die Wiesen und Weiden sehr ergiebig gewesen.

Wenn nicht außerordentliche Naturereignisse, anhaltende Dürre oder Mäße eintreten und die angebauten Früchte vernichten, dürfte im Kreise an Erzeugnissen aus dem Pflanzenreiche überhaupt kein Mangel hervortreten, wodurch die Kreiseinsassen genöthigt wären, ihren Bedarf von außerhalb des Kreises zu beziehen.

Der Kreis liefert außer dem Getreide aller Art auch hinreichend Kleeamen, Raps, Rübsen, Kohl, Kraut, Flachs und Hanf u. s. w.

Die 24jährigen Martinidurchschnittspreise der Halmfrüchte aus den Jahren 1837—60 sind in der anliegenden Nachweisung B zusammen gestellt. Die Anlage Bb ergiebt diese Preise pro 1863 und 1864.

Der Preis der übrigen Bodenerzeugnisse hat in den letzten 10 Jahren durchschnittlich betragen:

für Kartoffeln der Wispel	. 10 Thlr. — Sgr.
= Raps	= = . 60 = — =
= Erbsen der Scheffel	. 1 = 10 =
= Stroh das Schock zu 1200 Pfd.	6 = — =
= Heu der Centner	. . . — = 15 =
= Hopfen der Centner	. . 30 = — =

Der Reinertrag der zur Ernährung einer Kuh oder 10 Schafe während der Weidezeit erforderlichen Weidefläche ist, mit Rücksicht auf die Preise des Fleisches, der Melkereiprodukte und der Wolle, auf 5 Thlr. anzunehmen.

Die Getreidemärkte sind namentlich in Grätz und Neustadt b./P., wo sich ein nicht geringer Getreide- und Spiritushandel entwickelt hat, sehr frequent.

Für die Stadt Grätz bietet der Bahnhof zu Kosten, für die Stadt Neustadt b./P. der Bahnhof zu Samter und die Warthe eine, wenn auch schwierig zu erreichende Gelegenheit, zur Versendung der Produkte zc.

Die Zufuhren aus den umliegenden Kreisen sind kaum der Rede werth.

Hagelschäden sind seit dem Jahre 1852 gar nicht vorgekommen.

Dagegen fand, namentlich in der Umgegend von Buz, im Jahre 1861 Mäusefraß beträchtlich statt und hielt längere Zeit an. Die dadurch entstandenen Nachtheile traten fühlbar hervor.

Gewerbliche Viehversicherungs-Anstalten sind hier nicht vorhanden.

Geflügelzucht, Bienenzucht und Seidenbau wird hier wenig betrieben.

W roku 1863 i 1864 przyszło z okolicy Nowego-Tomyśla chmielnictwem się trudniący w handel 30—40,000 centnarów chmielu rocznie a za centnar płacono 20 do 40 tal.

Rzep mało się siewa.

W ostatnich 5 latach były zbiory wszystkich gatunków płodów szczególnie korzystne także i łąki i pastwiska znacznie obfite.

Jeśli się nie wydarzą osobliwe zdarzenia naturalne, trwające susze mokrość, przez które chodowane płody niszczeją, zdaje się że nie może przybraknąć w powiecie płodów roślinnych, któreby mieszkańców powiatu zmusiły potrzeb swoją pobierać po za powiatem.

Powiat dostarcza oprócz zboża różnego rodzaju dostatecznie siemienia konicznego, rzepu, rzepiku, kapusty, lnu, konopi itp.

Frakcją 24letnią cen St^o. Marcinkich płońów kłowskich i to z roku 1837—60 okazuje załączony wykaz B. Wykaz Bb okazuje ceny te z roku 1863 i 1864.

Cena reszty płodów rolniczych wynosiła w ostatnich 10 latach w przecięciu.

kartofle wyspel	. . . 10 tal. — sgr.
rzep	- . . 60 - - -
groch szefel	. . . 1 - 10 -
słoma kopa 1200 ż	. 6 - - -
siana centnar	. . . — - 15 -
chmielu centnar	. . 30 - - -

Wartość pastwiska do używienia krowy albo 10 owiec wczasie lata wynosi ze względu na cenę mięsa, produkcją mleczną i wełnę talarów 5.

Targi na zboże odwiedzane są bardzo w Grodzisku i Lwówku, w których to miastach rozwinął się znaczny handel zbożem i okowitą.

Dla miasta Grodziska zręczny, chociaż uciążliwie do osiągnięcia jest kolejnik w Kościanie dla Lwówka zaś w Szamotułach i rzeka Warta do wysyłania produktów.

Dowózki z graniczących powiatów nie są wzmianki warte.

Gradobicia od roku 1852 wcale się nie wydarzyły.

Natomiast zdarzył się w roku 1861, mianowicie w okolicy Buku, myszożer trwając dłuższy czas a szkody przezeń były dotkliwie.

Zakładów procederowych zabezpieczenia bydła nie masz w powiecie.

Chodowaniem drobiazgu, pszczoł i jedwabnic mało kto się trudni.

Außer den Getreidemärkten in Grätz und Neustadt b./P. gewinnt auch noch der Hopfenmarkt im September zu Neutomysl an Bedeutung, zu welchem aus den entlegensten Gegenden Deutschlands Käufer herbeikommen, um das in der Gölte sehr geschätzte Hopfenprodukt, von den Producenten aus erster Hand zu kaufen; es herrscht deshalb um die Zeit des Hopfenmarktes in der Stadt Neutomysl und der Umgegend ein sehr reges Verkehrsleben.

Im hiesigen Kreise bestehen gegenwärtig 2 landwirthschaftliche Vereine, und zwar:

I., in Neustadt b./P. seit dem Jahre 1861 unter dem Namen „Birnbauer landwirthschaftlicher Verein.“

Derselbe besteht aus Mitgliedern der Kreise Buk und Birnbaum deutscher Nationalität.

Hauptaufgabe desselben ist, die Landwirthschaft theoretisch als Wissenschaft und praktisch als Gewerbe zu entwickeln und zu vervollkommen und dadurch ihr materielles Wohl zu fördern.

Die Sitzungen, in denen nur landwirthschaftliche Gegenstände zum Vortrage resp. zur Berathung kommen, werden alljährlich zweimal in Neustadt b./P. abgehalten. Den Vorsitz führt der Rittergutsbesitzer von Sander auf Chorvice, das Protokoll der Pastor Hartnick aus Orzeszkowo und zum Schatzmeister ist der Rittergutsbesitzer Barth auf Lubosz ernannt. Die Fonds werden statutenmäßig durch alljährlich zu zahlende Beiträge der Mitglieder aufgebracht und davon jegliche Bedürfnisse bestritten.

Dem Vereine hat der Herr Oberpräsident eine Unterstützung von 40 Thlr. zugewandt.

II., in Grätz ein Verein für den Kreis Buk zur Unterstützung der landwirthschaftlichen Beamten, gegründet seit 1861.

Dieser steht mit dem landwirthschaftlichen Central-Comité zu Posen in mittelbarer Verbindung und ist demselben, als dem Hauptvereine für die Provinz Posen, untergeordnet. Zu demselben gehören Persönlichkeiten durchweg polnischer Abkunft.

Es sind gewählt:

I. zu Vorstehern:

- a) der Rentmeister von Chrzanowski zu Woinowice,
- b) der Gutsbesitzer von Niegolewski aus Niegolewo,
- c) der Gutsbesitzer Wladislans Schubert zu Großdorf;

II. zum Ehrenrath:

- a) der Generalbevollmächtigte des Grafen Raczyński, Molinet zu Dakowische,
- b) Vorwerksbesitzer Pawłowski zu Buk,
- c) Probsteipächter Kuzner zu Pawłowo.

III. zum Deputirten beim Provinzialvereine zu Posen: der Wirtschafts-Kommissarius Wize w Michorzewo.

Oprócz targów na zboże w Grodzisku i Lwówku przybiera także znaczenia targ na chmiel we Wrześniu, w Nowym-Tomyślu, na który z najdalszych okolic niemiec zbierają się kupcy aby w swej dobroci szacownej produkt chmielu od producentów z pierwszej ręki zakupić; dla czego podczas targu chmielowego w mieście Nowym-Tomyślu i okolicy bardzo ruchawe co do handlu trwa życie.

W powiecie istnieją dwa towarzystwa rolnicze i to:

I., w Lwówku od roku 1861 pod nazwiskiem „Międzychodzkie towarzystwo rolnicze.“

Towarzystwo to składa się z członków powiatu Bukowskiego i Międzychodzkiego niemieckiej narodowości.

Głównem zadaniem towarzystwa jest uzupełnić, i rozszerzyć rolnictwo teoretycznie co do wiadomości a praktycznie co do stosunku procederowego, aby przez to popierać swą pomysłność.

Sesye, na których li tylko przedmioty rolnicze przedkładane i obradzone bywają, odbywają się dwa razy do roku w Lwówku. Przewodnictwo służy dziedzicowi dóbr Sander w Charcicach, protokół prowadzi pastor Hartnick w Orzeszkowie a podskarbiem uznany jest dziedzic Barth w Luboszu.

Fundusz zbiera się ze składek członków a z niego pokrywają się wszelkie potrzebne wydatki. Od JMci Pana naczelnego prezesa odebrało towarzystwo wspomóżkę tal. 40.

II., w Grodzisku. Towarzystwo celem wspomagania gospodarskich urzędników utworzono dla powiatu Bukowskiego w roku 1861.

To towarzystwo jest w związku z komitetem centralnym w Poznaniu i temuż jako głównemu stowarzyszeniu podwładne. Do niego należą całkowicie tylko członkowie polskiej narodowości.

Obrani są

I. na przełożonych:

- a) skarbnik Wielmożny Chrzanowski we Woinowicach,
- b) dziedzic Wielmożny Niegolewski w Niegolewie,
- c) dziedzic Władysław Szubert w Wielowsi;

II. na radę honorową:

- a) jeneralny plenipotent hrabiego Raczyńskiego Ur. Molinet w suchych Dakowach,
- b) Ur. Dr. Pawłowski w Buku;
- c) dzierzwca probostwa Ur. Kucner w Pawłowku;

III. na deputowanego przy towarzystwie prowincyalnem w Poznaniu:

Rządca Ur. Wize w Michorzewo

Der Verein hält alljährlich 2 Sitzungen ab. Die Beiträge werden alljährlich gezahlt und dieselben zur Unterstützung hilfsbedürftiger Wirthschaftsbeamten verwendet. Der Bestand mag sich jetzt auf 350—400 Thlr. belaufen. — Das entworfene Statut hat von dem Herrn Oberpräsidenten der Provinz seine Bestätigung erlangt. Im Uebrigen werden die bestehenden Vorschriften des Vereinsgesetzes vom 11. März 1850 überall genau beachtet. Beide Vereine haben jedoch nur bis in das Jahr 1863 Sitzungen gehalten.

Anstalten zur Ausbildung von Landwirthen sind hier nicht vorhanden.

Towarzystwo trzyma rocznie dwie sesye. Składki płaćą się co rocznie i używane zostają na wspomóżenie zubożałych urzędników gospodarskich. Remanent towarzystwa wynosić teraz może tal 350 do 400.

Statut ułożony uzyskał potwierdzenia JMci naczelnego prezesa prowincyi. Zresztą postanowienia prawa o towarzystwach z dnia 11go Marca 1850 ściśle się dotrzymują. Oba towarzystwa odbywały sesye jednak li tylko do roku 1863.

Zakładów do wykształcenia rolników nie ma w powiecie.

Am Schlusse des Jahres 1861 betrug der Viehstand im Kreise:
 Na końcu roku 1861 liczył powiat bydła:

Pferde: — Koni:		Rindvieh: — Bydła rogatego:				Schafe: — Owiec:				Schweine: trzody chlewnej:			Ziegen. — Koz.		Mantthiere. — Mułow.		Gefl. — Ostow.										
1043	2937	1425	5405	309	3356	10380	4569	18614	8602	51476	9516	69594	5004	2942	7946	1062	9	67									
Stüllen und Pferde unter 3 Jahr. zreibtät i koni nižej 3 lat.		Pferde über 3—10 Jahr. koni przeszło 3 do 10 lat.		Stiere, resp. Stüllen. stadników.		Ochsen. — wółow.		Stübe. — krów.		Stäber, epl. ber ½ Jahr alten. cielät, wyłącznie ½ roku star.		Ganz berebte zupelnie slachetnych		halb berebte wpol slachetnych		unwrebte Kandhafte nieslachtetnych krajowych		Gumma. — Ogd.		über 6 Monat alt przeszło 6 miesięcy stare		Bertel unter 6 Monat alt proszczakow nižej 6 miesięcy star.		Gumma. — Ogd.			

Der Viehstand des Kreises hat sich in den letzten 3 Jahren
Liczba bydła w powiecie w ostatnich 3 latach się:

vermehrt um — pomnożyła o							vermindert um zmniejszon.
Pferde. koni.	Maulthiere. mułow.	Esel. ostów.	Rindvieh. bydła roga- tego.	Schafe. owiec.	Schweine. trzody chlewněj.	Ziegen. kóz.	Ziegenböcke. kozłów.
742	6	9	859	9089	1374	204	14

Die Pferde der Domänen gehören dem Mittelschlage an, die der polnischen Bauern sind weit kleiner, die Hauländer haben einen großen Schlag Pferde im Gebrauch. Für die Pferdezucht interessieren sich nur einige Domänen und einzelne Besitzer in den Landgemeinden. Die königliche Regierung hat zur Hebung der Pferdezucht zwei Beschäl-Stationen, in Altomühl und Neustadt-Schloß, eingerichtet, und werden dort alle Jahre im Februar bis Juli Hengste aus dem königlichen Landgestüte zu Zirkel aufgestellt, welche Einrichtung auf die verbesserte Pferdezucht von bedeutendem Einfluß ist. In diesen Stationen werden jährlich circa 250 Stuten gedeckt.

Dem Remontemarkt werden jährlich etwa 10 Stück Remonten aus dem Kreise zugeführt und sind mit 160 Thlr. für's Stück in den Jahren 1855—60 bezahlt worden. Ein 5—6jähriges Arbeitspferd hat in gewöhnlichem Verkehr einen Preis von 60—80 Thlr.

Auch die Rindviehzucht hat sich in den letzten Jahren hauptsächlich in Folge der hohen Preise erfreulich gehoben. Im Allgemeinen wird nur die Landrace angetroffen. Sowohl in den mit Brennereien verbundenen, als auch in vielen anderen Wirthschaften, wird Rindvieh auf die Mast gestellt und theilweise außerhalb des Kreises verkauft. Die Kühe erreichen in nicht fettem Zustande ein Lebengewicht von 250 bis 300 Pfd., in fettem Zustande bis 500 Pfd.; die Ochsen ein Gewicht von 300 bis 350 Pfd., in fettem Zustande 400—500 Pfd. Auf den Domänen von 1000 bis 1200 Pfd. lebend Gewicht.

Der Preis für 100 Pfund Fleisch stellte sich in den Jahren 1855—1864 auf 7 Thlr. heraus; der Preis der Wolle beträgt durchschnittlich 50—90 Thlr. pro Centner.

Das Vieh wird im ganzen Kreise durchgängig nur im Winter im Stalle gefüttert und im Sommer auf die Weide getrieben. Ein Viehstand zum Zwecke der Melkerei und Butter- und Käsebereitung wird hier nirgends gehalten, da

Konige po dobrach są średniego gatunku, chłopów polskich zaś o wiele mniejsze; holendrzy nakoniec używają koni wielkiego gatunku.

Przychowkiem koni trudnią się tylko mała część dominiów a po gminach pojedynczy właściciele. Królewska Rejencya urządziła celem polepszenia chodowania koni dwie stacye stadnicze w Starym-Tomyślu i w Lwówce zamku, po których to stacyach stoją każdego roku od Lutego aż do Lipca ogiery z Król. stadniny Sierakowskiej. Urządzenie to znaczny ma wpływ na polepszenie przychowku koni. Stanowione bywają po stacyach tych rocznie około 250 klaczy.

Na jarmarki remontowe posyłane bywają z powiatu około 10 sztuk remontów, za które w roku 1855—1860 płacono 160 tal. (za sztukę). Koń zwyczajny rolniczy 5—6 letni płacony bywa w ogólnym obrocie tal. 60—80.

Także i przychówek bydła rogatego pomnożył się pocieszenie z przyczyny szczególnie wysokich cen. W ogóle natrafia się li tylko rasa krajowa. Tak po dobrach z gorzelniami jak i po wielu innych gospodarstwach bywa bydło rogate tuczonem i częściowo po za obrębem powiatowym sprzedawane. Krowy dosięgają w nie tłułym stanie ważyć je żywcem, 250 do 300 funtów w stanie tłułym do 500 funtów, woły 300 do 500 funt. w tłułym stanie 400 do 500 funt., po dominiach zaś 1000 do 1200 funt. wagi.

Za sto funtów mięsa płacono w latach 1855—1864 wrzcięciu tal. 7, cena wełny wynosiła zaś 50 do 90 tal. za centnar.

Wełnem powiecie niewyłącznie bywa bydło rogate tylko zimą po oborach paszone; podczas lata wypędza się ono na pastwiska. Bydło na cel mleczarni, produkcji masła i sera trzymane nie bywa, ponieważ braknie

der Absatz von Milch und Käse mangelt. Die Nähe der Stadt Posen hat großen Einfluß auf den erhöhten Preis des Jungviehes und der sonstigen Erzeugnisse aus der Viehzucht. Besonders wird in und um Neutomysl von den Händlern eine bedeutende Quantität Kälber zc. aufgekauft und nach Posen allwöchentlich einmal zum Verkauf für einen höheren Preis gebracht. Der Preis des Viehes hat sich auch bedeutend gesteigert, denn es werden für eine mäßig große Kuh einige 20 Thlr. und für ein 6 Wochen altes Kalb durchschnittlich 6—8 Thlr. gezahlt.

Auch die Butter erlangt mitunter einen hohen Preis, so daß zeitweise 9 bis 10 Sgr. pro Pfd. gezahlt werden.

Einen besonders hohen Preis haben in den letzten Jahren auch die Schweine erlangt; namentlich wird in der Stadt Neustadt b./P. ein lebhafter Schweinehandel betrieben, so daß allwöchentlich große Heerden von dort nach Unruhstadt getrieben werden.

Unter den Pferden sind zwar dann und wann im Kreise vereinzelt Fälle von Rotzkrankheit vorgekommen. Dieselben haben indeß niemals eine erhebliche Ausdehnung erlangt und dürften daher bedeutungslos sein. Dagegen tritt bei dem Rindvieh der Blutschlag öfters auf. Die Ursache dieser Krankheit liegt in dem auf dem kalkhaltigen Boden erzeugten hitzigen Futter.

Eine andere Krankheit, wovon das Rindvieh in einzelnen Theilen des Kreises, jedoch nur selten, betroffen wird, ist das Blutharnen, welches aber in der Regel keinen tödtlichen Verlauf nimmt, und vorzugsweise sich in den niedrigen Gegenden des Kreises zeigt.

Auch unter den Schafen treten mitunter Krankheiten auf, die sich zuweilen bis zur Vernichtung ganzer Heerden ausdehnen, wie dies in nassen Jahren der Fall war, wo auf mehreren Dominien fast die ganze Heerde zu Grunde gegangen ist.

Als hauptsächlichste Krankheiten der Schafe kommen vor: Blutschlag, Treber, Wassersuchten und die Egelkrankheit; bei Lämmern Magenbrand und Eingeweidewürmer.

Forstwirtschaft.

Der Gesamtflächeninhalt der Holzungen des Kreises beläuft sich auf 64,641 Morgen. Die hauptsächlichsten Waldungen liegen in 3 größeren Komplexen bei einander. Von diesen gehört die bedeutendste Forst mit einem Flächeninhalt von 22,000 Morgen zur Herrschaft Grätz im südlichen Theile des Kreises. Den zweiten Komplex bilden die königlichen Bolewicer Forsten, 10,000 Morgen groß, in deren Anschlusse die zu den Rittergütern Alttomysl und Neustadt gehörigen Forsten mit einem Areal von 6000 Morgen liegen und den nordwestlichen Theil des Kreises einnehmen. Der dritte Hauptkomplex, welcher in der Mitte des Kreises gelegen ist, wird durch die zu den Rittergütern Wasowo und Chraplewo gehörigen Forsten gebildet, welche etwa 7000 Morgen groß

na mleko i sér odchodu. Pobliskosć miasta Poznania ma wielki wpływ na podwyższone ceny bydła młodego i wszelkich innych płodów bydelnych. Szczególnie w Nowym-Tomyślu i w okolicy bywa znaczna ilość cieląt przez handlerzy zakupywana, i co tydzień jeden raz do Poznania, na sprzedaż za wyższe ceny wywożoną. Wartość bydła podwyższyła się też bardzo znacznie; za średnią krowę płaci się 20 i kilka tal., za cielę 6 tygodni stare w przecięciu 6—8 tal.

Także i masło jest czasami w wysokiej cenie, tak że pod czasy za funt masła płaci się 9 do 10 sgr. Szczególnie wysokie ceny dosięgnęła trzoda chlewna. Mianowicie w Lwówku odbywa się ruchawy handel trzodą chlewną, tak że co tydzień wielkie trzody tam ztąd do Kargowy pędzane bywają.

Pomiędzy końmi zdarzyły się wprawdzie tu i owdzie pojedyncze przypadki nosaczyny, te jednakowoż w żadnym przypadku się nie rozszerzyły, tak że są bez wszelkiego znaczenia.

Natomiast pojawia się pomiędzy bydłem rogatem częściej krwi apoplexya. Przyczynę choroby tej szukać potrzeba w paszy gorącej zebranej z pól za wiele wapiennych.

Inna choroba, która się po częściach powiatu, choć nie tak często natrafia, jestto maczenie krwią; choroba ta zazwyczaj nie jest usmiertlającą i okazuje się szczególnie w niskich powiatu okolicach.

Także i pomiędzy owcami wydarzają się choroby, które czasem rozszerzają się do zagubienia całkowitych trzód, jak to bywa w mokrych latach, w których, po niektórych dominiach, całe trzody zniszczały. Głównymi chorobami owiec są to apoplexya krwi, traber, wodnica, stowrzódnicza (Egelkrankheit) u jagniąt zaś zapalenie żołądkowe i robaki wewnętrzne.

Gospodarstwo leśnicze.

Całkowity obszar lasów w powiecie wynosi 64,641 mórg. Najznakomitsze lasy leżą w trzech splazinach z sobą graniczących. Z nich należy największy las — 22,000 mórg — do dóbr Grodzickich w południowej części powiatu. Drugi kompleks tworzą król. lasy Bolewickie 10,000 mórg obejmujące, a z niemi granicząc leżą lasy Staro-Tomyślskie i Lwóweckie zajmujące obszar 6000 mórg, w północno-zachodniej części powiatu. Trzeci kompleks główny leżący w srodku powiatu, tworzą należące do dóbr Wasowskich i Chraplewskich lasy obejmujące około 7000 mórg. Reszta jeszcze 1900 mórg składa się częściowo z lasów dominialnych a częściowo jest własnością mieszkańców gmin, i dzieli się na większe

sind. Der Rest von 1900 Morgen besteht theils in Dominialwaldungen, theils gehört derselbe den Einfassen der Landgemeinden an und ist in größeren und kleineren Parzellen über den ganzen Kreis vertheilt, wobei jedoch zu bemerken bleibt, daß der östliche Theil des Kreises fast ganz von Waldungen entblößt ist.

Die Holzungen liegen sämmtlich in der Ebene, nur hier und da finden sich kleine Hügelbrüche.

Das Klima ist auch in Beziehung auf Waldbau ein günstiges zu nennen.

Die dominirende Holzart ist die Kiefer. Diese nimmt etwa $\frac{3}{4}$ Theile der gesammten Waldungen ein.

Eichen kommen nur in der Gräzer Forst in größerem Zusammenhange in reinen Beständen vor. Buchen, Erlen und Birken ohne Beimischung anderer Holzarten sind nur auf geringen Flächen vertheilt.

In die Kieferbestände eingeprenzt finden sich Eichen, Buchen, Birken und Aspen. — In regelmäßigem Betriebe werden nur die königlichen Bolewicer und Gräzer Forsten bewirthschaftet. Für erstere ist ein 100jähriger, für letztere ein 120jähriger Umtrieb maßgebend. In den übrigen Forsten wird nach Bedürfniß gehauen.

Einige größere Forsten, wie z. B. die zu den Mittergütern Wasowo und Pakosław gehörigen Forsten sind in letzter Zeit fast gänzlich heruntergehauen. Regelmäßig bewirthschaftete Niederwaldungen finden sich gar nicht vor; Mittelwaldwirthschaft ist nur im geringen Umfange vertreten.

Die Verjüngung geschieht meist auf künstlichem Wege durch Saat oder Pflanzung.

Die Kultur- sowie die Holzwerbungs-kosten stellen sich in hiesiger Gegend ziemlich niedrig, da die Bearbeitung des Bodens mit geringen Schwierigkeiten verknüpft und an Arbeitskräften selten Mangel ist. Ungünstiger gestalten sich im Allgemeinen die Forstschutzverhältnisse, weil wegen häufigen Holzdiebstahls ein verhältnißmäßig starkes Forstschutzpersonal erforderlich wird.

Durch außergewöhnliche Kalamitäten, als Wasser, Feuer, Wind, Insecten, haben die Forsten wenig zu leiden.

Die Holzabfabrverhältnisse sind im Allgemeinen nicht günstig zu nennen, da wegen Mangel an Wasserstraßen das Holz zum größten Theile nur in der Umgegend konsumirt wird.

Dagegen steigen die Holzpreise von Jahr zu Jahr und sind jetzt schon doppelt so hoch als vor einem Jahrzehnt, da die Privatwaldungen, wie schon vorher erwähnt, zum Theil devastirt sind, auch der in den letzten Jahren so sehr forcirte Betrieb der Brennereien und die rege Baukunst auf die Preiserhöhung wesentlichen Einfluß ausgeübt haben.

Die Holzpreise stellen sich nach Anlage C und D ziemlich hoch. Die Preise sind nach einer aus den Jahren 1837/60 berechneten Fraction der marktgängigen Martini-Durchschnittspreise der Stadt Grätz zusammengestellt, mit einer Reduction von 25 Prozent, welche durch die bedeutend geringeren Preise

lub mniejsze parcele w całym powiecie, przyczem nadmienić potrzeba, że wschodnia część powiatu z lasu zupełnie ogołocona.

Lasy prawie wszystkie leżą na płaszczyźnie, tylko tu i owdzie natrafiają się małe pasma pagórkowate. Klimat nazwać można także i co do krzewienia lasów korzystnym.

Górujący gatunek drzewa jest sosna, która około $\frac{3}{4}$ części z całkowitych lasów obejmuje.

Dęby tylko w dobrach Grodziskich natrafiają się w znaczniejszej styczości i w czystych zapasach. Grabina, olszyna i brzoza bez pomieszania z innymi gatunkami drzewa natrafia się tylko na nieznacznych splazinach. W pomieszanu z sosną natrafiają się dęby, grabina, brzoza i osina. Regularnem traktowaniem gospodarzą się tylko lasy królewskie Bolewickie i lasy Grodziskie; w pierwszych ma rotacya 100 letnia w drugich zaś 120 letnia miejsce. We wszystkich innych lasach tnie się według potrzeby.

Niektóre większe lasy np. należące do dóbr Wąsowskich i Pakosławskich zostały w ostatnich czasach niemal całkowicie wycięte. Gospodarstwa regularnego nizko-lasowego nie masz, a srednio-lasowe natrafia się w małej tylko obszerności.

Krzewienie dzieje się w największej części drogą kunsztowną, siemieniem lub sadzankami.

Koszta uprawne i dochodowe niezbyt wysokie są w okolicy tutajszej, ponieważ uprawa roli nie bardzo uciążliwa i rzadko tylko pracowników przybraknie. Nie korzystniej w ogóle okazują się stósunki leśno-dozorowe, ponieważ dla mnożących się kradzieży leśnych liczna w stósunku liczba dozorców potrzebną bywa.

Nadzwyczajnymi wypadkami jako to, powodzią, ogniem, wiatrami, owadem mało co cierpią lasy.

Stósunki odchodowe względem drzewa nie można nazwać korzystnymi, gdy dla braku spławów rzecznych drzewo w największej części tylko w okolicy spotrzebowane bywa.

Natomiast idą ceny drzewa od roku do roku coraz więcej w górę, one na teraz już dubeltowo wyższe jak przed ostatniem dziesięcioleciem, z przyczyny, że lasy prywatne, jak to już wyżej wzmiankowano, wyniszczone. Także powiększony obrót gorzeln i ruchawa chęć budowlowa miały znaczny wpływ na podwyższenie cen.

Ceny za drzewo opałowe są według dołączonego wykazu C. dość wysokie. Ceny te wykazane zostały z obrachowanej z lat 1837/60 frakcyi targowych cen miasta Grodziska zmniejszając je o 25 %, które to zmniejszenie potrzebne było dla tego, że ceny w pół-

im nördlichen Theile des Kreises, wie z. B. in der Bolewicer Forst, bedingt ist. Es ist daher eine Fractions-Berechnung der Holztaxen aus der Königlich Oberförsterei Bolewice aufgestellt, um jene Reduction von 25 Prozent zu justificiren.

Noch bleibt zu bemerken, daß bei den berechneten Martini-Durchschnittspreisen die Fuhrlohne außer Ansatz geblieben sind, weil jene die Verkaufspreise im Walde repräsentiren.

Anlage Cc ergiebt die Taxpreise der Hölzer in den Bolewicer Forsten in den letzten 3 Jahren, doch muß dabei erwähnt werden, daß beim Verkaufe, welcher durch Vicitation erfolgt, die Preise sich um $\frac{1}{4}$ erhöhen, und daß für die Taxe Holz nicht zu haben ist.

Durchschnittlich läßt sich annehmen, daß für die Forsten des hiesigen Kreises ein Oberförster mit 500 Thlr. Gehalt auf 10,000 Morgen zu rechnen ist, so daß die Kosten der Verwaltung auf 1, 5 Sgr. pro Morgen sich belaufen.

Für Forstschutz sind anzunehmen: 1 Schutzbeamter à 150 Thlr. auf 1500 Morgen, also für den Morgen 3 Sgr.

Die durchschnittlichen Reinerträge für die Königl. Bolewicer Forst belaufen sich gegenwärtig auf 27% Sgr. pro Morgen. Ein so hoher Reinertrag kann jedoch für die übrigen Forsten nicht als maßgebend gelten, da dieser durch besondere Umstände sich so hoch gestellt hat, und auch für die Bolewicer Forst für die Zukunft nicht zu erwarten ist.

Im nördlichen Theile des Kreises wird häufig Torf vorgefunden, jedoch wird derselbe nur in geringem Maße, meist nur für die eigenen Brennereien benutzt.

Jeder selbstständige Guts- resp. Gemeindeverband bildet im hiesigen Kreise, sofern er die gesetzliche Morgenanzahl umfaßt, einen eigenen Jagdbezirk.

Es wurden Seitens des hiesigen Landraths-Amtes Jagdscheine angefertigt und zwar:

I.	in dem Zeitraume vom 1. Aug. 1860 bis ult. Juli 1861	164
II.	" " " " 1. Aug. 1861 " " Juli 1862	194
III.	" " " " 1. Aug. 1862 " " Juli 1863	212
IV.	" " " " 1. Aug. 1863 " " Juli 1864	178
V.	" " " " 1. Aug. 1864 " " Juli 1865	224

Der Schutz des Wildstandes liegt den betreffenden Forstbeamten ob und werden auch von diesen die erforderlichen Schutzmaßregeln getroffen.

In Beziehung auf die Fischerei ist zu bedauern, daß im ganzen Kreise weder Ströme noch größere Seen und Flüsse vorkommen, wodurch dem zuweilen fühlbar hervortretenden Mangel an Fischen abgeholfen wäre. Gewöhnlich bringen allwöchentlich die Fischhändler den nöthigen Bedarf an Fischen aus den Grenzstädten Wollstein und Tirschtiegel zu Markte. —

nocnej części powiatu np. w lasach Bolewickich o wiele są niższe. Aby redukcją tę o 25 % usprawiedliwić utworzono obrachunek frakcyiny taxy drzewa z nadleśnictwa Bolewickiego.

Nadmienić jeszcze potrzeba, że przy obrachowanych cenach przeciętych Sto. Marcińskich nie miano względu na furmanki, ponieważ takowe ceny sprzedajne w lesie reprezentują.

Dodany wykaz Cc okazuje taxę drzewa w Bolewickich lasach w ostatnich 3 latach, nadmienić jednak potrzeba, że przy sprzedarzy, która zazwyczaj następuje licytacją, ceny o $\frac{1}{4}$ część się podwyższają i że za taxę drzewa kupić nie można.

Wprzecięciu przyjąć można, że do zarządu lasów w powiecie trzyma się nadleśniczy jeden na 10,000 mórg mający dochodu 500 tal., tak że koszta zarządu na 1, 5 sgr. z morgi obliczyć można.

Co do dozoru leśnego przyjąć można na 1500 mórg jednego dozorcę z dochodem 150 Tal. a więc przypada na morgę sgr. 3.

Dochody czyste w lasach Król. Bolewickich dochodzą na teraz 27% sgr. z morgi. Tak wysoki dochód jednak co się tyczy reszty lasów nie może być średnicą, ponieważ takowy li tylko przez szczególne stosunki tak się stał wysoki i w tej wysokości także po lasach Bolewickich na przyszłość spodziewać się nie można. W północnej części powiatu natrafia się często torf, który jednakowoż tylko w nieznacznej ilości i w największej części tylko do własnych gorzelnii używanym bywa. W powiecie tutejszym tworzy każdy własny obręb dominialny albo gminny — jeżeli obejmuje prawną ilość mórg — także i własny okrąg polowania.

Ze strony urzędu Radzcy ziemiańskiego udzielono kart do polowania.

I.	w czasie od 1. Sierpn. 1860 aż do końca Lipca 1861	164
II.	" " 1. " 1861 " " 1862	194
III.	" " 1. " 1862 " " 1863	212
IV.	" " 1. " 1863 " " 1864	178
V.	" " 1. " 1864 " " 1865	224

Ochrona dzierzyny poleconą jest urzędnikom leśnym od których także środki w tym względzie potrzebne czynione bywają. Co się tyczy rybołostwa ubolewać potrzeba, że w całym powiecie nie pojawiają się ani rzeki ani też większe jeziora lub rzeczki, z którychby można zapobiedz częściowo znacznej potrzebie ryb. Zazwyczaj przywożą co tydzień rybacy potrzebną ilość ryb z pogranicznych miast Wolsztyna i Trzcielu na targ.

XI. Bergbau und Hüttenwesen, Fabrik, Industrie und Handwerk.

Bergbau wird hier nicht getrieben, eben so wenig kommt hier das Hüttenwesen zum Vorschein.

Wenn gleich im Kreise größere Fabriken und sonstige industrielle Etablissements nicht vorhanden sind, so haben doch die Erwerbs- und Verkehrsverhältnisse in den letzten Jahren einen besseren Aufschwung genommen.

Im Betriebe befindliche Brennereien sind 14 im Kreise vorhanden, in einzelnen derselben sind bereits Dampfmaschinen aufgestellt, die mit Mahlmühlen verbunden sind. Außerdem giebt es noch 4 Destillationen zur Fabricirung von Getränken.

Auf dem Dominium Neustadt b./B. befindet sich eine mit Dampfkraft betriebene Delmühle.

Brauereien sind im Kreise 10 vorhanden.

Die Brauereien der Stadt Grätz erfreuen sich eines guten weitverbreiteten Rufes und Absatzes.

Ferner sind im Kreise 20 Ziegeleien vorhanden, darunter einige von nicht unbedeutendem Umfange. Bei den in neuerer Zeit vielfach in Angriff genommenen Bauten ist der Absatz gut gewesen.

Es giebt im Kreise 2 Wassermühlen, 2 holländische Mühlen, 150 Windmühlen und 1 Dampfmühle.

Ein besonderer Erwerbszweig ist der Hopfenbau im Umkreise um Neutomysl. Es werden im Bufer Kreise circa 80,000 Schock Hopfen auf circa 2000 Magdeburger Morgen gebaut. Der Hopfenbau hat bereits eine wohlhabende Einwohnerchaft der Hopfenbau betreibenden Ortschaften in und um Neutomysl geschaffen. Meist aus diesem Grunde ist der südwestliche Theil des Kreises der wohlhabenste geworden. Denn während in den anderen Theilen des Kreises der Magdeburger Morgen Land mit circa 30 Thlr. bezahlt zu werden pflegt, wird der Morgen Land in der Gegend um Neutomysl mit circa 80 Thlr., in ganz letzter Zeit bis 120 Thlr. bezahlt.

Nach der statistischen Aufnahme pro 1861 befinden sich im Kreise

A. in den Städten:

- 7 Webestühle mit 7 Meistern, 4 Gehülfsen und Lehrlingen.
- 28 Leinwandwebestühle als Nebenbeschäftigung.
- 7 Färbereien mit 7 Meistern und 6 Arbeitern.
- 2 Druckereien für Zeuge aller Art mit 2 Druckischen, 2 Meistern und 2 Arbeitern.
- 6 kleine Delpressen mit 14 Arbeitern.
- 49 Bockmühlen, 48 Meister, 39 Gehülfsen u. Lehrlinge.
- 2 holländische Mühlen, 2 Meister, 3 Gehülfsen.
- 1 Dampfmühle mit 4 Mahlgängen, 3 Arbeiter.
- 1 Essigfabrik mit 2 Arbeitern.
- 5 Bierbrauereien, 5 Braumeister und 16 Arbeiter.
- 4 Brammweinbrennereien, 4 Brenner und 4 Arbeiter.

XI. Górnictwo i hutnictwo, przemysł fabryczny i rzemiosło.

Górnictwem nikt się nie trudni także też nie pojawia się w powiecie hutnictwo. Chociaż w powiecie nie masz znaczniejszych fabryków lub innych zakładów przemysłowych, podwyższyły się jednak w ostatnich latach stósunki dorobkowe i handlowego obrotu.

W biegu będących gorzelni ma powiat 14, a w niektórych ustawione już są maszyny parowe złączone z młynami. Oprócz tego liczy powiat jeszcze 4 destylacje do wyrabiania napojów.

Na dominium Lwóweckiem znajduje się pędzony parą młyn olejny. Mielcuchów liczy powiat 10. Mielcarze w Grodzisku cieszą się rozszerzoną daleko sławą i odcho-dem.

Dalej liczy powiat 20 cegielni, pomiędzy któremi znajdują się cegielnie w znacznej obszerności. Przy pomnożonych w nowych czasach budowlach był odchód dobry.

Powiat liczy 2 młyny wodne, dwa wiatraki holenderskie i 150 wiatraków zwyczajnych i 1 młyn parowy.

Szczególną gałęzią dochodową jest dla okolicy Nowotomyskiej krzewienie chmielu. W powiecie Bukowskim założono na około 2000 morgach magdeburgskich roli około 80,000 kóp chmielu. Chodowanie chmielu utworzyło zamożnych mieszkańców trudniących się nim obsad w okolicy Nowego-Tomyśla. Z tej przyczyny stała się część powiatu południowo-zachodnia najzamożniejszą. Gdy bowiem w innych okolicach powiatu płaci się za morgę magdeburgską roli około 30 tal. płaci się za nią w okolicy Nowo-Tomyskiej około 80 do 120 tal.

Według wiadomości statystycznych z roku 1861 liczył powiat.

A. po miastach:

- 7 warsztatów tkackich z 7 majstrami i 4 pomocnikami i uczniami,
- 28 warsztatów tkackich dla pobocznego zatrudnienia,
- 7 farbiarni z 6 robotnikami,
- 2 drukarnie do materyi różnego rodzaju z 2 warsztatami, 2 majstrami i 2 robotnikami,
- 6 małych olejni z 14 robotnikami,
- 49 wiatraków z 48 majstrami, 39 pomocnikami i uczn.,
- 2 wiatraki holenderskie, z 2 majstrami i 3 pomocnik.,
- 1 młyn parowy z 4ma gankami, 3 robotnikami,
- 1 fabrykę octu z 2 robotnikami,
- 5 mielcuchów z 5ma mielczarzami i 16 robotnikami,
- 4 gorzelnie z 4 gorzelannemi i 4 robotnikami.

B. auf dem platten Lande:

- 1159 Leinwebestühle als Nebenbeschäftigung.
 20 Ziegeleien mit 23 Aufsehern und 58 Arbeitern.
 5 Delmühlen mit 5 Aufsehern und 10 Arbeitern.
 1 Sägemühle.
 1 Theerofen.
 2 Wassermühlen mit 6 Mahlgängen, 2 Meistern und 2 Gehülfen.
 105 Bockwindmühlen mit 100 Meistern und 72 Gehülfen und Lehrlingen.
 3 Roßmühlen mit 5 Mahlgängen und 6 Arbeitern,
 2 Dampfmaschinen mit 12 Pferdekraft, 3 Mahlgängen und 6 Arbeitern.
 4 Bierbrauereien mit 3 Braumeistern und 11 Arbeitern.
 14 Branntweinbrennereien mit 19 Brennern und 108 Arbeitern.

Ferner sind in den Städten:

- 47 Bäcker mit 40 Gehülfen und Lehrlingen.
 4 Kuchenbäcker und Conditoren mit 3 Gehülfen und Lehrlingen.
 49 Fleischer oder Schlächter mit 34 Gehülfen und Lehrlingen.
 1 Gärtner mit 1 Gehülfen und Lehrling.
 7 Barbiers mit 2 Gehülfen.
 2 Abdecker.
 14 Gerber mit 11 Gehülfen und Lehrlingen.
 3 Seifenfieder mit 1 Gehülfen.
 2 Verfertiger von Producten aus Getreide, Mehl und Stärke.
 9 Töpfer mit 8 Gehülfen und Lehrlingen.
 12 Glaser mit 3 Gehülfen und Lehrlingen.
 7 Maurermeister mit 23 Gehülfen und Lehrlingen.
 6 Maurerflückarbeiter.
 4 Zimmermeister mit 2 Gehülfen.
 2 Zimmerleute mit 19 Gehülfen.
 7 Dachdecker mit 6 Gehülfen.
 3 Steinsetzer mit 2 Gehülfen.
 5 Schornsteinfeger . . . mit 7 Gehülfen u. Lehrlingen.
 18 Stellmacher . . . = 12 = = =
 19 Grobschmiede . . . = 25 = = =
 25 Schlosser u. Scheerenschleifer = 30 = = =
 6 Kupferschmiedemeister . = 7 = = =
 8 Klempner . . . = 6 = = =
 1 Gold- und Silberarbeiter.
 1 Verfertiger musikalischer Instrumente mit 1 Gehülfen.
 4 Uhrmacher mit 1 Gehülfen.
 2 Wattenfabrikanten.
 11 Seiler mit 7 Gehülfen und Lehrlingen.
 1 Tuchbereiter.
 7 Färber . . . mit 6 Gehülfen u. Lehrlingen.
 210 Schuhmacher . . . = 126 = = =
 30 Kürschner u. Mützenmacher = 24 = = =

B. w powiecie:

- 1159 warsztatów tkackich dla pobocznego zatrudnienia,
 20 cegielni z 23 dozórcami i 58 robotnikami,
 5 olejniów z 5 dozórcami i 10 robotnikami,
 1 tartak,
 1 smolarnią,
 2 młyny wodne z 6 gankami, 2 majstrami i 2 pomocnikami,
 105 wiatraków z 100 majstrami, 72 pomocnikami i uczniami,
 3 młyny siłą zwierzęcą pędzone z 5 gankami i 6 robotnikami,
 2 młyny parowe z siłą koni 12, z trzema gankami i 6 robotnikami,
 4 mielcuchy z 3 mielczarzami i 11 robotnikami,
 14 gorzelni z 19 gorzelannemi i 108 robotnikami.
 Dalej po miastach:
 47 piekarzy z 40 czeladnikami i uczniami,
 4 pasztetników i cukierników z trzema czeladnikami i uczniami,
 49 rzeźników z 34 czeladnikami i uczniami,
 1 ogrodowy z 1 - -
 7 balwierzy z 2 - -
 2 oprawców,
 14 garbarzy z 11 czeladnikami i uczniami,
 3 mydlarzy z 1 - -
 2 osoby trudniące się pracą z produktów z mąki i mączki,
 9 garniarzy . . . z 8 czeladnikami i uczniami,
 12 szklarzy . . . z 1 - -
 7 mularzy . . . z 23 - -
 6 lepkarzy, ×
 4 cieśli . . . z 2 - -
 2 cieśli mniejsz. robót 19 - - ×
 7 dekarzy . . . z 6 - -
 3 brukarzy . . . z 2 - -
 5 kominiarzy . . . z 7 - -
 18 kołodziejów . . . z 12 - -
 19 kowali . . . z 25 - -
 25 ślusarzy . . . z 30 - -
 6 kotlarzy . . . z 7 - -
 8 blachniarzy . . . z 6 - -
 1 złotnik,
 1 instrumentarz z 1 - -
 4 zegarmistrzów,
 5 fabrykantów waty,
 11 powroźników z 7 - -
 1 sukiennik,
 7 farbiarzy . . . z 6 - -
 210 szewców . . . z 126 - -
 30 kuśnierzy i czapeczników z 24 czeladnikami i uczniami,

- 19 Riemer, Sattler mit 20 Gehülfen und Lehrlingen,
 93 Schneider, 13 Schneiderinnen mit 91 Gehülfen und
 Lehrlingen.
 1 Posamentierer.
 28 Putzmacherinnen mit 8 Gehülfen.
 6 Hutmacher mit 7 Gehülfen und Lehrlingen.
 67 Tischler = 58 = = =
 28 Böttcher = 22 = = =
 5 Verfertiger grober Holzwaaren mit 1 Gehülfen.
 4 Korbwaarenmacher mit 3 Gehülfen und Lehrlingen.
 9 Drechsler . . . . 3 = = =
 1 Haarkammacher mit 1 Gehülfen.
 2 Bürstenbinder = 1 = =
 6 Buchbinder mit 4 Gehülfen und Lehrlingen.
 1 Architekten-Bildhauer.
 1 Musiker.
 6 umherziehende Musiker.
 8 Eggenmacher mit 2 Gehülfen,
 1 Kunst-, Blumen- und Handlungsgärtner mit 1 Gehülfen.

Auf dem platten Lande:

- 15 Bäcker mit 10 Gehülfen und Lehrlingen.
 8 Fleischer mit 3 Gehülfen und Lehrlingen.
 3 Fischer mit 3 Gehülfen.
 11 Kunst-, Blumen- und Handlungsgärtner mit 1 Gehülfen.
 1 Scharfrichter mit 1 Gehülfen.
 31 Gehülfen und Lehrlinge und Maurerflückarbeiter.
 2 Zimmermeister, 52 Gehülfen und Lehrlinge.
 2 Dachdeckergehülfen.
 1 Mühlenbauer.
 45 Häder und Stellmacher mit 13 Gehülfen u. Lehrlingen.
 97 Grobschmiede . . . . = 55 = = =
 4 Schlosser mit 3 Gehülfen.
 1 Haar- und Drahtziehmacher.
 1 Uhrmacher.
 1 Seiler mit 1 Gehülfen.
 1 Färber.
 62 Schuhmacher mit 19 Gehülfen und Lehrlingen.
 3 Riemer, Sattler, mit 1 Gehülfen.
 86 Schneider mit 21 Gehülfen und Lehrlingen.
 1 Putzmacherin.
 28 Tischler mit 15 Gehülfen und Lehrlingen.
 17 Böttcher = 8 = = =
 10 Verfertiger grober Holzwaaren, als: Schuhe, Büffel,
 Leisten, Mulden und dergleichen.
 1 Korbwaarenmacher.
 3 Drechsler.
 2 Musiker, welche sich ihrer Kunst an festen Orten widmen.

An Handwerkern ist stellenweis meist mehr vorhanden,
 als das Bedürfnis der Bevölkerung es erfordert.

- 19 rymarzy i siodlarzy z 20 czeladnikami i uczniami,
 93 krawców płci męzk } z 91 czeladnikami i uczniami,
 13 - płci żeńsk. }
 1 szmuklerz.
 28 marszandków z 8 pomocnikami,
 6 kapeluszników z 7 pomocnikami i uczniami,
 67 stolarzy . . . z 58 - -
 28 bednarzy . . z 22 - -
 5 kopytnarzy . . z 1 - -
 4 koszykarzy . . z 3 - -
 9 tokarzy . . . z 3 - -
 1 grzebnarz . . z 1 - -
 2 szczotkarzy . z 1 - -
 6 introligatorów z 4 - -
 1 architektę,
 1 muzykusa,
 6 muzykusów wojażujących,
 8 broniarzy z 2 pomocnikami,
 1 ogrodowy z 1 pomocnikami.

W powiecie:

- 15 piekarzy . . . z 10 pomocnikami i uczniami,
 8 rzeźników . . z 3 - -
 3 rybaków . . . z 3 - -
 11 ogrodowych . . z 1 - -
 1 opravca . . . z 1 - -
 31 pomocników i uczniów mularskich i lepkarzy,
 2 cieśli z 52 pomocników i uczniami,
 2 pomocników dekarskich,
 1 budowniczy młynarski,
 45 kołodzieji z 13 pomocnikami i uczniami,
 97 kowali z 55 pomocnikami i uczniami,
 4 ślusarzy z 3 pomocnikami,
 1 sibiarcz,
 1 zegarmistrz,
 1 powroźnik z 1 pomocnikiem,
 1 farbiarz,
 62 szewców z 19 czeladnikami i uczniami,
 3 siodlarzy i rymarzy z 1 czeladnikami i uczniami,
 86 krawców z 21 czeladnikami i uczniami,
 1 marszandka,
 28 stolarzy z 15 czeladnikami i uczniami,
 17 bednarzy z 8 - -
 10 kopytniarzy etc.,
 1 koszykarz,
 3 tokarzy,
 2 muzykantów ze stałym miejscem.

Rzemieślników miejscami jest więcej jak potrzeba
 ludności wymaga.

Im Kreise bestehen 38 Innungen, und zwar:

a) in Buz . . .	8
b) = Gräs . . .	10
c) = Neustadt . .	10
d) = Neutomysl .	7
e) = Opalenica .	3

Bei denselben sind Meisterprüfungen abgelegt:

ad a) pro 1860	14
" 1861	17
" 1862	16
" 1863/64	28
ad b) = 1860	11
" 1861	21
" 1862	21
" 1863	9
" 1864	16
ad c) = 1860	12
" 1861	7
" 1862	9
" 1863	10
" 1864	7
ad d) = 1860	12
" 1861	10
" 1862	12
" 1863	11
" 1864	12
ad e) = 1860	6
" 1861	5
" 1862	7
" 1863/64	5

Gewerbliche Unterrichts-Anstalten bestehen hier nicht.

W powiecie znajdują się 38 cechów mianowicie:

a) w Buku	8
b) w Grodzisku	10
c) w Lwówku	10
d) w Nowymtomysłu	7
e) w Opalenicy	3

Przy nich złożono examinów na majstrów:

ad a) w roku 1860	14
" 1861	17
" 1862	16
" 1863/64	28
ad b) - 1860	11
" 1861	21
" 1862	21
" 1863	9
" 1864	16
ad c) - 1860	12
" 1861	7
" 1862	9
" 1863	10
" 1864	7
ad d) - 1860	12
" 1861	10
" 1862	12
" 1863	11
" 1864	12
ad e) - 1860	6
" 1861	5
" 1862	7
" 1863/64	5

Zakładów procederowych kształcących nie ma powiat.

XII. Handel und Gewerbe.

Im Kreise sind nach der Aufnahme pro 1861 vorhanden:

I. Städte:

- 9 Kaufleute, welche eigene oder Kommissionsgeschäfte ohne offene Läden betreiben, mit 3 Factoren.
- 144 Kaufleute, welche offene Verkaufsstellen halten, mit 53 Gehülfen zc.
- 90 herumziehende Krämer, Lumpensammler und andere herumziehende Händler.
- 33 Agenten, Concipienten zc.
- 5 Fuhrleute.
- 37 Gasthöfe und Ausspannungen.
- 14 Restaurationen.
- 29 Schankwirthschaften.
- 1 Buchdruckerei.
- 1 Buchhandlung.
- 4 Leihbibliotheken.

XII. Handel i obrót towarów.

Powiat liczy według wiadomości z roku 1861.

I. po miastach:

- 9 kupców prowadzących własny handel lub komisjiny bez otwartych kramów 3mu faktorami,
- 144 kupców mających kramy utrzymujących z 53 pomocników,
- 90 kramarzy chodzących po domach i galganiarzy,
- 33 agentów i konceipientów,
- 5 furmanów,
- 37 domów zajezdnych i wyprzędów,
- 14 restauracyów,
- 29 szynków,
- 1 drukarnia,
- 1 księgarnia,
- 4 czytelnie,

II. Plattes Land:

- 1 Kaufmann, welcher offene Verkaufsstelle hält.
 51 herumziehende Krämer, Lumpensammler und andere herumziehende Händler.
 35 Gasthöfe, Krüge und Ausspannungen.
 60 Schankwirth, Tabagisten.

Der literarische Verkehr hat sich hier seit einiger Zeit bedeutend gehoben. In dieser Beziehung gebührt der von Herrmann Jakobi zu Wollstein, in Grätz vor einigen Jahren angelegten, mit einer Leihbibliothek verbundenen Buchhandlung besondere Anerkennung. Sie gewinnt reich an guten und seltenen Werken, Schriften *z.*, und immer mehr durch die neuesten, werthvollsten Erscheinungen vermehrt, an Umfang und Bedeutung. Dieser Umstand stellt sie allen anderen Buchhandlungen resp. Leihbibliotheken größerer Städte zur Seite.

Ebenso verdient die Buchdruckerei des A. Schmädike in Grätz erwähnt zu werden. Seit dem Jahre 1860 erscheint in derselben der „Tygodnik katolicki“. Der Redacteur desselben ist der dortige Probst Dr. von Prusinowski. Außerdem wird im Verlage der Schmädikeschen Buchdruckerei eine neue, sehr kostbare Auflage der Schriften des berühmten katholischen Priesters Skarga unter dem Titel: „Żywoty Świętych“ — „Lebensbeschreibungen der Heiligen“ herausgegeben. — Wenngleich zugegeben wird, daß dieselbe denen größerer Städte nicht gleichkommt, so hat sie dennoch für die katholische Welt viel Werth.

Im Uebrigen sind die Betriebsverhältnisse der Handelsgewerbe nur mäßig und sind in denselben keine erheblichen Veränderungen eingetreten.

Die vorherrschenden Handelsgegenstände sind Getreide und Spiritus. Namentlich in Grätz und Neustadt, wo der Handel durch die Nähe der Städte Posen und Kosten resp. Samter einigermaßen begünstigt zu sein scheint.

Die Wochen- und Jahrmärkte werden in zufriedenstellendem Maße besucht.

Der Umstand, daß es hier an Chausseeen mangelt, erschwert nicht wenig die Zu- und Ausfuhr der Producte aus resp. nach anderen Kreisen.

Es giebt im Kreise Buß weder Eisenbahnen noch einen Fluß zur Vermittelung des Verkehrs. Die im Süden und Nordwesten des Kreises gebauten beiden Chausseezüge, einmal von Eichkrug über Grätz nach der Bomster Kreisgrenze, und von Pinne über Neustadt *b./P.* und Bolewice nach Tirschtiegel, berühren nur die Kreisgrenzen und sind nicht geeignet, einen größern Verkehr für den Kreis zu vermitteln. Die seither gebauten Lehmchausseeen können ebenfalls nicht dazu dienen, einem größeren Verkehr zum Export der Producte förderlich zu werden, da bei den häufigen Unterbrechungen der Lehmchausseeen größere Lasten bei der Abwechselung der Sandwege mit Wagen in Lehm Boden nicht gut transportirt werden können. Hiernach hindert der Mangel an guten, zu

II. w powiecie:

- 1 kupiec mający otwarty kram,
 51 kramarzy chodzących po domach, gałganiarzy i innych handlerzy,
 35 gościńców i domów zajezdnych,
 60 szynków i restauracyów.

Obrót literatyczny wzniósł się w czasie znacznie. Uznać należy w tym względzie założoną, przez Herrmana Jakobi z Wolsztyna, w Grodzisku księgarnią połączoną z czytelnią. Bogata w dobre i rzadkie dzieła pisma *itd.* i uzupełniona najnowszymi i znakomitszymi dziełami pomnaża się jej objętość i znaczenie tak że z przyczyny tej w poczet wielkich innych księgarni i czytelnii po większych miastach policzoną być może.

Nadmienić także należy drukarnią A. Schmaediki w Grodzisku. Od roku 1860 wychodzi w tejże „Tygodnik katolicki“, którego redaktorem jest proboszcz miejscowy Dr. W.W. Prusinowski. Oprócz tego wydawane bywa nakładem drukarni Schmädike bardzo kosztowne dzieło znakomitego katolickiego kapłana Skargi pod tytułem „Żywoty Świętych“. Przypuściwszy, że nakład ten nie może się zrównać z nakładami większych miast, ma on jednakowoż dla katolickiej publiczności wiele znaczenia.

Zresztą stosunki obrotowo-handlowe są tylko średnie i nie pojawiły się co do nich żadne znaczne odmiany.

Górujące przedmioty handlu są to zboże i okowita. Szczególnie w Grodzisku i Lwówku, po których to miastach sprzyja niby handlowi bliskość Poznania, Kościana i Szamotuł.

Targi tygodniowe i jarmarczne odwiedzają się w miarę zadowolniająca.

Brak dróg zwirowych w powiecie uciąża nie mało przy- i wywożenie produktów z- i resp. do innych powiatów. Powiat nie posiada do ułatwienia obrotu ani kolei żelaznej ani też rzeki. Założone w południowej i północno zachodniej części powiatu pociągi dróg zwirowych i to od Dębowa (Eichkrug) na Grodzisk aż do granicy powiatowej Babimostskiej i z Pniew na Lwówek, Bolewice do Trzciela, dotyczą się tylko granic powiatu i nie są w stanie wyjednać dla powiatu znaczniejszego obrotu. Założono dotychczas drogi zwirowe z gliny, także służyć nie mogą do powiększenia obrotu w wywożeniu produktów, ponieważ przy częstem przerwaniu zwirowek glinianych znaczniejsze ciężary dla odmiany dróg piaszczystych i glinianych transportowane być nie mogą. Podług tego utrudza brak dobrych w każdym czasie przeprawnych dróg we wysokim stopniu odchód.

jeder Zeit leicht zu passirenden Wegen in hohem Grade den Absatz.

Im Jahre 1858 waren:

- a) Gasthöfe 18
- b) Restaurationen 7
- c) Schankwirthschaften 42

hingegen sind pro 1861:

- a) Gasthöfe 37
- b) Restaurationen 14
- c) Schankwirthschaften 29

mithin pro 1861:

- ad a) plus 19
- ad b) 7
- ad c) minus 13

Diese Differenz von 13 ist dadurch hervorgerufen, daß sich die lokalen Bedürfnisse der Gasthöfe gegen früher vermehrt haben und gewöhnliche Schänken in Gasthöfe umgeändert sind.

Der Buker Kreis zählt 4 Postexpeditionen, und zwar in Buk, Grätz, Neustadt und Neutomysl.

Die Ergebnisse des Postverkehrs sind folgende gewesen:

W roku 1858 liczył powiat:

- a) domów zajezdnych 18
- b) Restauracyów 7
- c) szynków 42

W roku 1861 zaś:

- a) domów zajezdnych 37
- b) restauracyów 14
- c) szynków 29

A więc w roku 1861:

- ad a) plus 19
- ad b) plus 7
- ad c) minus 13

Dyferencya 13 wywołaną została przoz to, że potrzeba domów zajezdnych się pomnożyła i że pospolne szynkownie urządzone zostały na domy zajezdne.

Powiat Bukowski liczy 4 ekspedycye pocztów i to w Buku, Grodzisku, Lwówku i Nowym-Tomyślu:

Obrót pocztowy był następujący:

Bei der Postanstalt sind zur Bestellung im Orte und
Przy zakładzie pocztowym przybyło do rozsyłania w

Name der Post- Anstalten.	portopflichtige und portofreie Briefpost- Gegenstände (excl. der baaren Einzahlungen)		portopflichtige und portofreie Fahrpostgegenstände aus dem Inlande und zwar:						Briefe mit baaren Einzahlungen (einschließlich Gebühren- freie aus dem Inlande)	
	wolne i niewolne odpłaty przedmioty listowe (wyłącznie wpłaty gotówką		wolne i niewolne od opłaty przedmioty do przewożenia na pocztę oddane z kraju zewnętrznego:						Listy z przedpłatą gotówki (włącznie od opłaty wolnych) z kraju wewnętrznych	
	aus — z		Päckete ohne declarirten Werth paczki bez wy- szczególnioną wartości		Briefe u. Päckete mit declar. Werth listy i paczki z wyszczególnioną wartością		Briefe u. Päckete- sendungen mit Postvorschuß listy i paczki z forszusem pocztowem			
	dem Inlande	dem Postver- einsgebiete und dem Postver- eins-Auslande	Stückf.	Summar. Gewichts- Betrag	Stückf.	Summar. Werth- Betrag.	Stückf.	Summar. Vorschuß- Betrag.	Stückf.	Summa der eingezahlten Beträge
z kraju we- nętrznego	z krajów we- nętrzne i ze- wętrzn. zwią- zku pocztow.	sztuk.	Ogótowa waga ℔	sztuk.	Ogótowa wartość. Rthl	sztuk.	Ogótowa ilość forszusu Rthl	sztuk.	Ogólna suma przeplaty Rthl	
Stückf.	— sztuk.									
1861:										
Buß Buk	34,684	884	2704	19,513	819	55,614	715	1287	572	2609
Grätz Grodzisk	98,462	2483	8957	66,313	3055	170,391	1053	1196	2441	11,426
Neustadt b. P. Lwówek	38,012	585	3887	37,089	1547	87,503	8071	1339	778	3120
Neutomysl Nowytomysl	36,825	1300	3757	42,133	1612	265,460	351	455	660	2543
1864:										
Buß Buk	42,705	1053	3614	34,151	832	76,700	494	1846	390	1248
Grätz Grodzisk	131,924	2678	11,323	76,934	4459	270,725	1599	2886	3432	12,935
Neustadt b. P. Lwówek	52,611	260	4563	46,813	1222	143,187	1300	1742	962	4017
Neutomysl Nowytomysl	58,669	2626	4355	38,688	1573	455,403	585	1170	1105	4576

in dem dazu gehörigen Landbezirke angekommen:
 miéjscu i po do niego należącym obwodzie:

portopflichtige und portofreie Fahrpost-Gegenstände aus dem Postvereins-Gebiete
 und dem Postvereins-Auslande:

wolne i niewolne od opłaty przedmioty do przewożenia z krajów wewnątrz
 i zewnątrz związku pocztowego:

Zahl der aus
 dem Orte
 mit den Posten
 abgereiften Personen.

Päckete ohne declarirten Werth		Briefe u. Päckete mit declarirtem Werth		Briefe und Packet-Sendungen mit Postvorschuß		Briefe mit baaren Einzahlungen		Liczba osób wyjechałych z miéjsca pocztowego
paczki bez wyszczególniony wartości		listy i paczki z wyszczególnioną wartością		listy i paczki z forszusem pocztowym		listy z przedpłatą gotówki		
Stück.	Summar. Gewichtsbetrag Ogółowa waga ř	Stück	Summar. Werthbetrag Ogółowa wartość ř/hz	Stück	Summar. Vorschußbetrag Ogółna sa. forszusa ř/hz	Stück	Summarischer Betrag der eingezahlten Summen Ogółna suma przedpłaty ř/hz	
13	"	"	"	13	"	"	"	166
156	897	299	3952	39	26	13	39	1806
39	260	"	"	13	13	"	"	512
117	1235	208	123,695	"	"	13	260	508
39	78	"	"	26	117	"	"	137
247	2132	143	7540	39	160	"	"	2083
78	221	13	65	13	91	"	"	434
13	39	260	108,987	26	325	13	39	542

Name der Post- Anstalten	Stats- mäßige Einnahme.	Unter den etatsmäßigen Einnahmen ist einbegriffen:				Zahl der bei der Post-Anstalt am Schlusse des Jahres beschäftigt gewesenen			
		Przez etatowy dochód rozumie się: Einnahme — dochód					Liczba zatrudnionych na końcu roku		
		an Franco- Couverts und Freimarken	an Briefporto	an Fahrpost- porto	an Personen- Geld einschließlich Ueberfracht- porto	an Personen- Geld einschließlich Ueberfracht- porto	Beamten	Unter- Beamten.	contractliche Diener
Nazwisko zakładu poczto- wego	Etatowy dochód	z marki i koperty	z opłaty za listy	z opłaty za przewo- żenie przed- miotów	z opłatą pasażerów włącznie z opłatą od ich rzeczy nad prepisową wagę	urzędników	urzędników niższych	sluz kontrakto- wych	
	<i>Rthz</i>	<i>Rthz</i>	<i>Rthz</i>	<i>Rthz</i>	<i>Rthz</i>				
1861:									
Buf } Buk }	1958	133	802	645	75	2	1	3	
Gräß } Grodzisk }	7946	868	2015	1831	1573	3	2	5	
Neustadt b./P. } Lwówek }	3383	384	1257	1060	216	2	1	5	
Neutomysl } Nowytomysl }	3217	425	949	1069	322	2	1	3	
1864:									
Buf } Buk }	2409	222	1167	767	63	1	1	3	
Gräß } Grodzisk }	8895	1393	2434	2210	1867	4	3	6	
Neustadt b./P. } Lwówek }	3725	529	1554	1203	1079	2	1	4	
Neutomysl } Nowytomysl }	4023	596	1457	1303	346	2	1	3	

Zahl der im Orte und im Landbezirke der Post-Anstalten aufgestellten Briefkästen	Zahl der am Schlusse des Jahres vorhanden gewesen			Im December sind bei der Postanstalt wöchentlich			Bemerkungen.
	Liczba trzymanyh na końcu roku			W Grudniu co tydzień przy zakładzie pocztowym			
	Pferde	Wagen	Postillone	Posten — poczt			
Liczba wystawionych w miejscu pocztowym i okręgu jego skrzyneczek listowych	koni	wozów	pocztarków	im Orte entsprungen w miejscu powstało	im dem Orte angekommen und verblieben do miejsca przybyło i tam pozostało	durch den Ort durchgegangen przez miejsce przeszło	Uwagi.
1	"	"	"	7	7	"	Post-Expedition II. Klasse. Expedycya poczty II. klasy.
2	15	8	5	"	"	42	= = I. =
1	"	"	"	7	7	28	= = II. =
1	11	5	3	7	7	14	= = II. =
1	"	"	"	14	14	"	= = II. =
2	15	6	5	"	"	42	= = I. =
1	"	1	"	"	"	28	= = II. =
1	10	4	3	7	7	14	= = II. =

XIII. Land- und Wasserstraßen.

Wie im vorhergehenden Abschnitt erwähnt, sind im Kreise nur zwei Provinzial-Chauffeezüge vorhanden, die aber nur die Kreisgrenzen berühren.

Vor einigen Jahren wurde der Bau einer Chauffee von Bolewice nach Buk durch den ganzen Kreis beabsichtigt; dieses Project mußte jedoch zurückgelegt werden, da die Kostenbeiträge (Prämien) des Staats den Kreisständen nicht genügend erschienen und weil die Entscheidung über den projectirten Bau einer Eisenbahn von Posen nach Frankfurt mit einer Abzweigung nach Guben, abgewartet werden sollte.

Im Herbst und Frühjahr sind die im Sommer sehr gut fahrbaren Wege in schwerem Boden kaum mit Lasten zu passiren; ebenso ist dies mit den Sandwegen im Sommer der Fall.

Hinsichtlich der Chauffee-Einnahmen und Ausgaben der öffentlichen Kunststraße vacant.

Der Kreis wird von Eisenbahnen bisher nicht durchschnitten, doch ist der Bau einer Eisenbahn zwischen Frankfurt und Posen mit einer Abzweigung nach Guben projectirt. Die Vorarbeiten sind beendet und die Eisenbahnlinie festgestellt. Die Letztere berührt von Posen ausgehend im diesseitigen Kreise die Städte Buk, Opalenica und Neutomysl.

Stellt sich zur Herstellung öffentlicher Wege ein Bedürfnis hervor, alsdann bleiben die Leistungen der Kreiseinsassen nie aus.

Auf die Bepflanzung der Wege wird Bedacht genommen.

Die Dorfstraßen sind hin und wieder in schlechtem Zustande namentlich bei nasser Jahreszeit, jedoch wird nach und nach dem Uebelstande abgeholfen.

Die Straßenpflasterungskosten betragen

in Buk:	pro 1860	. 556 Thlr.		
	= 1861	. 444	=	
	= 1862	. 650	=	
	= 1863/64	444	=	
in Grätz:	= 1860	. 292 Thlr.	16 Egr.	8 Pf.
	= 1861	. 25	= 25	= —
	= 1862	. 590	= 29	= 2
	= 1863	. 4	= 10	= —
	= 1864	. 880	= 19	= 10

in Neustadt b./P.:

Keine, da der Besitzer von Neustadt b./P., Wladislaus von Łącki zu Possadowo, die Pflasterung aus den Pflasterzoll-Einnahmen zu besorgen hat.

in Neutomysl:	pro 1860	. 37 Thlr.	1 Egr.	9 Pf.
	= 1861	. 45	= 12	= 1
	= 1862	. 116	= 2	= 9
	= 1863/64	—	= —	= —
in Opalenica:	= 1860	. 306	= 20	= —
	= 1861	. 296	= 21	= 6
	= 1862	. 50	= —	= —
	= 1863	. 50	= —	= —
	= 1864	. —	= —	= —

XIII. Trakty lądowe i splawy rzeczne.

Jakto już w powyższym oddziale powiedziano znajdują się w powiecie dwa pociągi prowincyalne drogi zwirowej, które jednak dotyczą się li tylko granicy.

Przed kilku laty miał powiat zamiar wybudowania drogi zwirowej z Bolewic do Buku przez cały powiat, zamiar ten odłożonym być jednakowoż musiał, ponieważ kwoty kosztów (premie) rządowe stanom powiatowym nie wystarczały i ponieważ decyzja względem zaproponowanej budowy kolei żelaznej z Poznania do Frankfurtu z odnogą do Guben oczekiwaną być miała. Podczas jesieni i zpozimku są drogi, które podczas lata bardzo dobre, na mocnych gruntach z ciężarem ledwo do przebycia, tóż samo jest z drogami piasecznymi w lesie.

Tyczy się dochodów i rozchodów przy drogach zwirowych publicznych nie ma do nadmienienia.

Powiat nie przeżyła do tychczas kolój żelazna; proponowaną jednak jest budowa kolei żelaznej, między Frankfurtem a Poznaniem z odnogą do Guben. Prace przygotowawcze już wykonane i linia ustanowiona. Ostatnia narusza poczynając od Poznania w tutejszym powiecie miasta Buk, Opalenice i Nowy-Tomyśl.

Jeżeli się okaże potrzeba reparacyi dróg publicznych natenczas takowe wykonywane zostają przez mieszkańców powiatowych.

Na obsadzenie dróg drzewkami ma się wzgląd. Ulice wiejskie są tu i owdzie w kiepskim stanie mianowicie przy mokrej porze roku; nieprzyzwoitości tej zaradza się jednak ile możności.

Koszta brukowania ulic wynosiły.

w Buku:	w roku 1860	. 556 tal.
	- 1861	. 444 -
	- 1862	. 650 -
	- 1863/64	444 -
w Grodzisku:	- 1860	. 292 tal. 16 śg. 8 f.
	- 1861	. 25 - 25 - — -
	- 1862	. 590 - 29 - 2 -
	- 1863	. 4 - 10 - — -
	- 1864	. 880 - 19 - 10 -

w Lwówku:

Żadne, ponieważ właściciel Lwówka WW. Władysław Łącki w Posadowie brukowanie z dochodów cła wykonać powinien.

w Nowym-Tomyślu:	w roku 1860	. 37 tal.	1 śg.	9 f.
	- 1861	. 45	- 12	- 1 -
	- 1862	. 116	- 2	- 9 -
	- 1863/64	—	- —	- — -
w Opalenicy:	- 1860	306	- 20	- — -
	- 1861	296	- 21	- 6 -
	- 1862	50	- —	- — -
	- 1863	50	- —	- — -
	- 1864	—	- —	- — -

Auf Reinigung, Entwässerung und Beleuchtung wird gehalten.

Den Anordnungen gemäß sind vor jedem Gasthose und jeder Schänke Laternen angebracht, die in der Zeit vom 1. October bis 1. April bei nicht hellen Abenden angezündet werden.

Die Stadt Grätz hat im Jahre 1861 mehrere alte Straßenslaternen abgeschafft und an deren Stelle 7 neue aus Berlin à 30 Thlr. pro Stück angekauft, welche gute Dienste leisten.

Gegen die Straßenreinigungs-Ordnungen, welche in allen Städten des Kreises eingeführt sind, kommen höchst selten Zuwiderhandlungen vor.

Brücken, deren Bau resp. Instandsetzung dem Fiscus obliegt, werden aus fiscalischen Fonds resp. durch unentgeltliche Hergabe der Hand- und Spanndienste Seitens der Verpflichteten, neu hergestellt resp. reparirt. Fahren giebt es hier nicht. —

XIV. Verhältnisse der arbeitenden Klassen, Abwehr der Verarmung.

Der Jahresbedarf einer den arbeitenden Klassen angehörigen Familie ist sehr verschieden. Er stellt sich hauptsächlich:

- 1) nach der Zahl der verschiedenen Familienmitglieder,
- 2) nach den Preisen der Lebensmittel und
- 3) nach dem Grade persönlicher Bedürfnisse.

Lokale Verhältnisse üben darauf wesentlichen Einfluß.

Der Unterhalt einer solchen Familie kostet gewöhnlich nicht viel, da derselbe auf das Allernothwendigste beschränkt wird. Die zu entrichtenden Abgaben resp. Schulbeiträge sind unbedeutend und werden ohne Druck bezahlt.

Die verschiedenen hier vorkommenden Klassen der landwirtschaftlichen Arbeiter sind, sowie deren Lohnverhältnisse etc. im Abschnitt XI speciell angegeben.

Nach der Zählung pro 1861 gab es im Kreise:

A. an Fabrik- u. Arbeitern:

I. Städte:

- 4 Gehülfen bei den gehenden Webestühlen in Leinen,
- 4 männliche und 2 weibliche Arbeiter bei den Stückfärbereien,
- 2 Arbeiter in den Druckereien der Zeuge aller Art,
- 10 männliche und 4 weibliche Arbeiter in den Delpressen,
- 26 Gehülfen und 13 Lehrlinge bei den Boekmühlen,
- 3 Gehülfen bei den holländischen Mühlen,
- 1 männlicher und 2 weibliche Arbeiter bei den Dampfmühlen,
- 1 Arbeiter bei der Eßigfabrik in Neustadt,

Pod względem czyszczenia, odpływu wody i objaśnienia ulic i dróg baczne się ma oko. Stósownie do rozporządzenia zaopatrzone są domy zajezdne i szynkownie latarniami, które w czasie od 1go Października aż do 1go Kwietnia w ciemnych wieczorach zapalane bywają.

Miasto Grodzisk usunęło w roku 1861 część starych latarni ulicznych i na to miejsce zakupiło w Berlinie 7 sztuk nowych latarni, sztuka po Tal. 30, które dobrze się wystugują. Naprzeciw ordynacyi tyczącej się czyszczenia ulic, która po wszystkich istnieje miastach rzadko bardzo pojawiają się wykroczenia.

Mosty, których budowla i reparacya rządowi przynależy bywają z funduszów rządowych (fiskalnych) przy bezpłatnym dostawieniu robót ręcznych i sprzężajnych ze strony obowiązanych, tak nowo budowane jako i też reparowane. Przewozów nie masz w powiecie.

XIV. Położenie klasy robotników, uchylenie z ubożenia.

Potrzeby roczne familii do klasy robotników należącej są bardzo różne. One głównie odliczyć można:

- 1) według liczby różnych członków familijnych,
- 2) według cen żywności,
- 3) według stopnia osobistych potrzeb.

Stósunki lokalne mają przy tém znakomity wpływ.

Utrzymanie familii takiej zazwyczaj nie wiele kosztuje, ponieważ takowa ogranicza się na najpotrzebniejsze. Płacone podatki resp. składki szkolne są małe i płacą się bez obciążenia.

Pojawiające się w powiecie różne klasy robotników gospodarskich jako i ich dochody podane już są pojedynczo w oddziale XI.

Według liczenia w roku 1861 było w powiecie:

A. robotników fabrycznych:

I. po miastach:

- 4 pomocników przy będących w biegu warsztatach tkackich do wyrabiania płótna,
- 4 robotników płci męskiej i 2 płci żeńskiej przy farbiarniach,
- 2 robotników przy drukarni materyów różnego rodzaju,
- 10 robotników płci męskiej i 4 płci żeńskiej przy olejniach,
- 26 pomocników i 13 uczniów przy wiatrakach,
- 3 pomocników przy wiatrakach holenderskich,
- 1 robotnik płci męskiej i 2 płci żeńskiej przy młynach parowych,

10 männliche und 6 weibliche Arbeiter bei den Bierbrauereien,

3 männliche und 1 weiblicher Arbeiter bei den Branntweinbrennereien.

II. Plattes Land:

1 Arbeiter bei der Garnfärberei,

58 " in den Ziegeleien,

10 " in den Delmühlen,

1 " in der Sägemühle,

2 " in Theeröfen,

1 Gehülfe und 1 Lehrling in den Wassermühlen,

64 Gehülfen und 8 Lehrlinge in Bockmühlen,

6 Arbeiter bei den durch thierische Kraft getriebenen Mühlen,

6 " " " Dampfmühlen,

17 " in den Bierbrauereien,

108 " in den Branntweinbrennereien.

B. An Handwerksgefallen u.

I. Städte:

20 Bäckergefallen und 20 Lehrlinge,

2 Conditorgehülfen und 1 Lehrling,

16 Fleischergefallen und 18 Lehrlinge,

1 Gärtnergehülfe,

2 Barbiergehülfen,

8 Gerbergefallen und 3 Lehrlinge,

1 Seifensiedergehülfe,

4 Töpfergefallen und 4 Lehrlinge,

2 Glasergehülfen und 1 Lehrling,

19 Maurergefallen und 4 Lehrlinge,

6 Maurerflückerarbeiter,

2 Bau-Eleven,

8 Zimmergehülfen,

11 Zimmerflückerarbeiter,

4 Dachdeckergefallen und 2 Lehrlinge,

2 Steinsetzgehülfen,

4 Schornsteinfegergefallen und 3 Lehrlinge,

8 Stellmachergefallen und 4 Lehrlinge,

11 Schmiedegefallen und 14 Lehrlinge,

13 Schlossergefallen und 17 Lehrlinge,

3 Kupferschmiedegefallen und 2 Lehrlinge,

3 Klempnergefallen und 3 Lehrlinge,

1 Instrumentenbauergehülfe,

3 Seilergefallen und 4 Lehrlinge,

5 Färbergefallen und 1 Lehrling,

58 Schuhmachergefallen und 68 Lehrlinge,

15 Kürschnergefallen und 9 Lehrlinge,

10 Riemergefallen und 10 Lehrlinge,

34 Schneidergefallen und 45 Lehrlinge,

8 weibliche Putzmachergehülfen,

5 Hutmachergefallen und 2 Lehrlinge,

27 Tischlergefallen und 31 Lehrlinge,

1 robotnik przy fabryce octu w Lwówku,

10 robotników płci męskiej i 6 płci żeńskiej przy mielcuchach,

3 robotników płci męskiej i 1 płci żeńskiej przy gorzelniach,

II. w powiecie:

1 robotnik przy farbiarni przędzy,

58 robotników przy cegielniach,

10 " " olejniach,

1 " " tartaku,

2 " " smolarniach,

1 czeladnik i 1 uczeń przy młynach wodnych,

64 czeladników i 8 uczniów przy wiatrakach,

6 robotników przy młynach pędzących siłą bydłą,

6 " " " parowych,

17 " " mielcuchach,

108 " " gorzelniach.

B. Czeladników rzemieślniczych etc.

I. po miastach:

20 czeladników piekarskich i 20 uczniów,

2 " cukiernickich i 1 uczeń,

16 " rzeźnickich i 18 uczniów,

1 pomocnik ogrodowski,

2 pomocników balwierskich,

8 czeladników garbarskich i 3 uczniów,

1 czeladnik mydlarski,

4 czeladników garncarskich i 4 uczniów,

2 pomocników szklarskich i 1 uczeń,

19 czeladników mularskich i 4 uczniów,

6 lepkarzy,

2 uczniów budowniczych,

8 czeladników ciesielskich,

11 cieśli łączców,

4 czeladników dekarskich i 2 uczniów,

2 " brukarskich,

4 " kominiarskich i 3 uczniów,

8 " kołodziejskich i 4 "

11 " kowalskich i 14 "

13 " ślusarskich i 17 "

3 " kotlarskich i 2 "

3 " blachniarskich i 3 "

1 czeladnik instrumentarski,

3 czeladników powroźników i 4 uczniów,

5 " farbiarskich i 1 uczeń,

58 " szewskich i 68 uczniów,

15 " kuśnierskich i 9 "

10 " rymarskich i 10 uczniów,

34 " krawieckich i 40 "

8 pomocników płci żeńskiej u marszandków,

5 czeladników kapeluszników i 2 uczniów,

27 " stolarskich i 31 "

- 11 Böttchergesellen und 11 Lehrlinge,
 1 Holzwaarenmachergeselle,
 2 Korbmachergesellen und 1 Lehrling,
 1 Drechslergeselle und 2 Lehrlinge,
 1 Kammachergeselle,
 1 Birstenbindergeselle,
 1 Buchbindergehülfe und 3 Lehrlinge,
 2 Eggenmachergesellen.

II. Plattes Land:

- 3 BäckerGesellen, 7 Lehrlinge,
 1 FleischerGeselle, 2 Lehrlinge,
 3 Fischergehülfen,
 1 Gärtnergehülfe,
 1 Abdeckergehülfe,
 19 MaurerGesellen,
 12 Maurerflieckarbeiter,
 13 ZimmerGesellen, 2 Lehrlinge,
 37 Zimmerflieckarbeiter,
 2 DachdeckerGesellen,
 6 Stellmachergesellen, 7 Lehrlinge,
 31 SchmiedeGesellen, 24 Lehrlinge,
 3 SchlosserGesellen,
 1 SeilerGeselle,
 15 Schuhmachergesellen, 4 Lehrlinge,
 1 Riemergeselle,
 11 SchneiderGesellen, 10 Lehrlinge,
 7 TischlerGesellen, 8 Lehrlinge,
 3 Böttchergesellen, 5 Lehrlinge.

C. An Handarbeitern, mit Ausschluß der bei der Landwirthschaft beschäftigten.

- I. in den Städten: 331 männliche,
 326 weibliche.
 II. auf dem platten Lande: 1348 männliche,
 1370 weibliche.

D. Zur persönlichen Dienstleistung.

a) zur persönlichen Bequemlichkeit der Herrschaft:

- I. in den Städten: 44 männliche,
 350 weibliche.
 II. auf dem platten Lande: 58 männliche,
 253 weibliche.

b) in Gewerben:

- I. in den Städten: 51 männliche,
 55 weibliche.
 II. auf dem platten Lande: 215 männliche,
 90 weibliche.

Die Lage der arbeitenden Klassen hat sich durch die günstig gewesenen Erndten und durch den wohlthätigen Einfluß der Friedenszeiten jedenfalls verbessert.

Seit dem Jahre 1861 ist in der Stadt Grätz ein Stadt-Armen-Unterstützungsverein ins Leben getreten. Der-

- 11 czeladników bednarskich i 11 uczniów,
 1 czeladnik towarów drewnianych (kopytniarz),
 2 czeladników koszykarskich i 1 uczeń,
 1 czeladnik tokarski i 2 uczniów,
 1 - grzebiniarz,
 1 - szczotkarz,
 1 - introligator i 3 uczniów,
 2 czeladników bróniarzy.

II. w powiecie:

- 3 czeladników piekarskich i 7 uczniów,
 1 czeladnik rzeźnik i 2 uczniów,
 3 rybarczyków,
 1 pomocnik ogrodowski,
 1 - opravca,
 19 czeladników mularskich,
 12 lepkarzy,
 13 czeladników ciesielskich i 2 uczniów,
 37 cieśli łataczy,
 2 czeladników dekarских,
 6 - kołodziejskich i 7 uczniów,
 31 - mularskich i 24 uczniów,
 3 - ślusarskich,
 1 czeladnik powróżnik,
 15 czeladników szewskich i 4 uczniów,
 1 czeladnik rymarski,
 11 czeladników kowalskich i 10 uczniów,
 7 - stolarskich i 8 -
 3 - bednarskich i 5 -

C. Robotników ręcznych, wyłącznie zatrudnionych przy gospodarstwie.

- I. po miastach: 331 płci męskiej,
 326 płci żeńskiej.
 II. w powiecie: 1348 płci męskiej,
 1370 płci żeńskiej.

D. Do osobistych usług.

a. do osobisty wygody państwa:

- I. po miastach: 44 płci męskiej,
 350 płci żeńskiej.
 II. w powiecie: 58 płci męskiej,
 253 płci żeńskiej.

b, przy procederze:

- I. po miastach: 51 płci męskiej,
 55 płci żeńskiej.
 II. w powiecie: 215 płci męskiej,
 90 płci żeńskiej.

Położenie klas robotniczych polepszyło się przez zbiory obfite i przez dobrodziejski wpływ pokoju.

Od roku 1861 istnieje w mieście Grodzisku towarzystwo do wspierania miejscowych ubogich. To-

selbe steht unter der Aufsicht und Leitung einer Armen-Deputation.

Die ganze Stadt ist in 4 Bezirke getheilt und in jedem ein Bezirks-Armen-Vorsteher eingeführt, welchem zunächst die Untersuchung resp. Prüfung jedes auf Unterstützung gerichteten Antrages, sowie die Pflicht obliegt, die Angehörigkeit der Bittsteller, die Hilfsbedürftigkeit und den Grad derselben festzustellen. Jeder Arme, der eine laufende Unterstützung erhält, steht unter steter Aufsicht und Kontrolle des Armenvorstehers seines Bezirks. Die Almosen-gelder werden aus der Orts-armenkasse allmonatlich gezahlt. Die Armenvorsteher haben ferner die Verpflichtung:

- a) darauf zu sehen und bei der Armen-deputation darauf anzutragen, daß verlassene Kinder und solche, welche ohne Gefahr der größten Sittenverderbnis ihren Eltern oder Angehörigen nicht belassen werden können, anderweitig untergebracht werden, — daß Kinder armer Eltern die Schule gehörig besuchen und nicht zu einem lüderlichen Lebenswandel, zur Bettelerei u. s. w. geführt werden.
- b) der Armen-deputation nützliche Vorschläge zur Verbesserung der Armenpflege zu machen. —

In Ansehung der Armenfrankenpflege tritt der Armenvorsteher mit dem von der Commune besoldeten Armenarzt in Verbindung, und wird dem Kranken die augenblicklich nöthige Hülfe zu seiner gehörigen Pflege alsbald gewährt.

Außerdem hat sich in Grätz vor mehreren Jahren ein Frauen-Verein zur Unterstützung der Armen gebildet. In Folge dieser und ähnlicher, weiter unten zu gedenkenden Einrichtungen ist der Schutz gegen die totale Verarmung gesichert.

Beseelt von glücklichem Erfolge wird der Wohlthätigkeits-sinn immer reger und darf der erstgedachte Verein einer schönen Zukunft entgegensehen. In den übrigen Städten verwalten die Magisträte die Armen- und Krankenpflege.

Ferner besteht in Grätz ein Sparkassen-Institut seit 1862

Die zeitigen Einlagen belaufen sich bereits auf circa 500 Thlr. und werden Einlagen im Betrage von mindestens 10 Sgr. gegen 3½ Prozent entgegengenommen.

Von diesen Einlagen sind circa 380 Thlr. auf Schuldscheine gegen Bürgschaft ausgeliehen.

Diese Sparkasse hat, da im ganzen Kreise bis dahin ein solches Institut nicht zu Stande gekommen, in der That Anklang gefunden.

Durch Errichtung derselben ist nunmehr dem bisher sich kund gemachten Bedürfnisse genügt.

Die mit den Leitern des Kreistages genommene Rücksprache in Betreff der Errichtung einer Kreis-Sparkasse fand keinen rechten Anklang, weil der größte Theil der Kreisstände mehr für Errichtung städtischer Sparkassen, welche mit geringerm Kostenaufwande als die Kreis-Sparkassen herzustellen sind, eingenommen gewesen ist.

warzystwo to stoi pod dozorem i przewodnictwem osobnej deputacyi.

Całe miasto podzielono w 4 obwody a w każdym obwodzie ustanowiony został nad ubogimi okręgu przełożony, którego obowiązkiem jest pierwszym badanie i dochodzenie każdego o wspomóżkę zaszłego wniosku jako też ustanowienie powinno-wactwa i potrzeby, niemniej też stopnia ostatniej. Każdy ubogi odbierający biegnącą wspomóżkę stoi pod dozorem i kontrolą przełożonego w okręgu jego. Jałmużne bywają miesięcznie z kasy ubogiej miejscowej płacone. Przełożeni nad ubogimi mają dalej obowiązek:

- a) baczyć na to i stosownie u deputacyi uczynić wnioski, aby opuszczone dzieci i dzieci takie, które bez obawy zupełnego zgorzenia u rodziców lub powinnowatych pozostawione być nie mogą, gdzie indziej umieszczone były, dalej aby dzieci ubogich rodziców regularnie odwiedziały szkołę a nie trudniły się a nie lajdackim życiem i żebraczką etc.
- b) deputacyi ubogich czynić korzystne propozycje celem utrzymywania ubogich.

Dotycząc się pielęgnacyi ubogich, powinien się przełożony porozumieć się z lekarzem ubogich, którego miasto utrzymuje, a choremu udziela się natychmiast potrzebnej pomocy i pielęgnacyi.

Oprócz tego utworzyło się w Grodzisku przed kilku laty stowarzyszenie niewiast celem wspierania ubogich. Z przyczyny tych i niżej jeszcze wymienionych urządzeń zabezpieczona jest obrona od zupełnego zubożenia.

Zachęcona szczęśliwym skutkiem pomnaża się myśl dobroczynna tak że stowarzyszenie pięknej spodziewać się może przyszłości. Po wszystkich innych miastach zawiadują magistraty wspieraniem i pielęgnacyą ubogich.

Daliej istnieje w Grodzisku od roku 1862 kasa oszczędności.

Umieszczone wniej sumy oszczędności wynosić mogą na teraz około tal. 500 takowe, przyjmują się od najmniej 10 srb. i od nich płaci się prowizya po 3½ procent.

Ze składek tych wypożyczono za rewersem i pod rękojnią około 380 tal.

Kasa oszczędności ta w samej rzeczy ma w powiecie odgłos ponieważ w nim dotychczas żadne urządzenie tego rodzaju nie istniało. Przez urządzenie to zapobiegiono też pojawionej się potrzebie.

W mowa z członkami sejmiku powiatowego względem urządzenia powiatowej kasy oszczędności nie wydało korzystnego rezultatu, ponieważ większa część członków stanów powiatowych przychyła się bardziej do urządzenia kas oszczędności po miastach, które to mniejszymi kosztami wykonać się dadzą.

In der Stadt Baf hat bisher für die Errichtung einer Sparkasse noch nichts geschehen können, da sich diese Stadt seit dem letzten großen Brande noch nicht wieder erholt hat. Sobald sich aber die Verhältnisse einigermaßen günstiger gestalten, will auch der Magistrat in Baf mit Errichtung einer Sparkasse vorgehen.

In der Stadt Neustadt war bisher die Gemeindevertretung gegen die Errichtung einer Sparkasse, weil die Einwohner arm und kaum im Stande sind, ihren Lebensunterhalt zu erwerben, diese Angelegenheit wird aber der Stadtverordneten-Versammlung wiederholt vorgelegt und dringend empfohlen werden.

In der Stadt Neutomysl hat die Gemeindevertretung die Errichtung einer Orts-Sparkasse für jetzt abgelehnt, weil dem Bedürfnisse theils durch die hierorts wohnenden Handels- und Geschäftsleute, bei welchen zu jeder Zeit Gelder gegen angemessene Verzinsung und sicher untergebracht werden können, theils durch die Errichtung einer Sparkasse in der Nachbarstadt Grätz vollkommen abgeholfen wird.

In der Stadt Opalenica endlich wird in den nächsten Jahren für Errichtung einer Sparkasse nichts geschehen können, weil hier die Armuth, wie notorisch, durch die vielen Brandunglücksfälle zu groß ist; indessen dürfte auch hier das Bedürfnis durch die in der nur eine Meile von Opalenica entfernten Stadt Grätz errichteten Sparkasse beseitigt sein.

Handwerker-Zinnungsklassen sind überall eingeführt. Auch sind in Grätz und Neustadt Gesellen-Unterstützungs-Vereine vorhanden, wovon der Erstere aber wieder eingegangen. —

Der Gesellen-Unterstützungs-Verein in Neustadt zählte im Jahre 1862 168 Theilnehmer,
 = = 1863 170 =
 = = 1864 168 =

Der Rechnungsabschluss des Vereins ergibt

pro 1862:	
Bestand	148 Thlr. 5 Sgr. 11 Pf.
Einnahme	88 = 2 = — =
Ausgabe	85 = 5 = 11 =
pro 1863:	
Bestand	153 Thlr. 2 Sgr. — Pf.
Einnahme	91 = 24 = — =
Ausgabe	77 = 1 = 5 =
pro 1864:	
Bestand	167 Thlr. 24 Sgr. 7 Pf.
Einnahme	86 = 5 = — =
Ausgabe	95 = — = 6 =

Öffentliche Lebens- u. Versicherungskassen sind im Kreise nicht vorhanden.

W mieście Buku dotychczas nie względem urządzenia kasej oszczędności uczynionym być nie mogło, gdyż miasto to po wielkiem ogniu jeszcze do siebie nie przyszło. Skoro jednak stosunki okażą się ile możliwości korzystniejsze ma i magistrat w Buku zamiar urządzenia kasy oszczędności.

W mieście Lwówku nie byli dotychczas reprezentanci miasta przychylni urządzeniu kasy oszczędności, ponieważ mieszkańcy są ubodzy i ledwo w stanie potrzebne utrzymanie zarobić. Sprawa ta jednak reprezentantom miasta jeszcze raz przedłożoną i bardzo zaleconą zostanie.

W mieście Nowym-Tomysłu odmówiła reprezentacya miasta na teraz urządzenie kasy oszczędności z powodu że potrzebie, poczęści przez mieszkających tutaj handlerzy i proceder prowadzających, u których każdego czasu pieniądze za prowizją pewno ulukować można, częściowo zaś przez urządzoną kasę oszczędności w sąsiedzkim mieście Grodzisku, zadosyć uczyniono.

W mieście Opalenicy nakoniec nic co do urządzenia kasy oszczędności w najbliższym czasie uczynić się nie może, ponieważ tutaj ubóstwo jak to notorycznie z powodu wielu nieszczęści ogniowych za wielkie. Ale i tutaj zapobiegiono przez założenie w Grodzisku, mile od Opalenicy tylko leżącym, kasy oszczędności potrzebie.

Rzemieślnicze kasy cechowe wszędzie zaprowadzone. W Grodzisku i Lwówku istnieją także kasy wspomóżkowe czeladnicze z których pierwsza jednak już zagnęła.

Stowarzyszenie celem wspomagania czeladników to w Lwówku liczyło

w roku 1862	168	} członków.
- 1863	170	
- 1864	168	

Rachunek stowarzyszenia okazuje:

z roku 1862:	
remanentu	148 tal. 5 sgr. 11 fen.
dochodu	88 - 2 - — -
rozchodu	85 - 5 - 11 -
z roku 1863:	
remanentu	153 - 2 - — -
dochodu	91 - 24 - — -
rozchodu	77 - 1 - 5 -
z roku 1864:	
remanentu	167 - 24 - 7 -
dochodu	86 - 5 - — -
rozchodu	95 - — - 6 -

Publicznych kas zabezpieczenia życia nie ma w powiecie.

XV. Wohlthätigkeits- und Armenpflege.

Im hiesigen Kreise sind folgende Wohlthätigkeits-Anstalten vorhanden:

I. in Buz:

a) 1 städtisches Krankenlazareth. Den Vorstand bildet der dortige Magistrat. Die Anzahl der aufzunehmenden Kranken ist unbestimmt. Die Aufnahme richtet sich zeitweise je nach dem Krankheitszustande. Es waren im Jahre 1860 28, im Jahre 1861 25, 1862 18 kranke Personen dort untergebracht. Die Kurkosten werden aus den Fonds der Ortsarmenkasse gedeckt.

b) 1 katholisches Armen-Hospital, welches in den Hospital-kassen-Etat aufgenommen ist. Gegenwärtig sind dort 20 Personen aufgenommen, während es für noch 25 Raum gewährt. Zum Hospitalvorstande, der unter der Aufsicht des die Patronatsrechte vertretenden Magistrats steht, gehören: der jedesmalige Probst, der jedesmalige Bürgermeister und 2 Bürger. Das Armenhospital besitzt ein ländliches Gut von 346 Morgen 52 Quadratruthen Acker, 19 Morgen 35 Quadratruthen Wiesen und 6 Morgen Unland. Jedes darin aufgenommene Individuum erhält eine Unterstützung von 2 Thln. monatlich, freier Wohnung und Brennholz.

II. in Gräg:

a) 1 katholisches Hospital. Der Etat desselben beläuft sich auf jährlich 286 Thlr.; zur Zeit sind 12 Personen dort aufgenommen. Der Hospitalvorstand steht unter der Aufsicht des Erzbischöflichen General-Konistorii zu Posen. Die aufgenommenen Personen beziehen monatlich je 1 Thlr. 15 Sgr. und außerdem das erforderliche Brennmaterial und haben freie Wohnung, sowie freie ärztliche Behandlung. Aus den etatsmäßigen Einnahmen werden die Unterstützungen per 216 Thlr. jährlich, die Gebäudesteuer bezahlt, ferner Holz, Medicamente, Särge zc. angekauft, und endlich die Gebäude in baulichem Zustande unterhalten.

b) 1 evangelisches Hospital, in welchem gegenwärtig 5 Personen Aufnahme haben. Das evangelische Kirchen-Collegium bildet den Vorstand. Dieses hat keinen Etat, weil es keine bestimmten Einnahmen hat. Dem Vorstande werden zu manchen Zeiten durch Schiedsmänner, Schänker zc. kleine Beiträge überwiesen, welche das Kirchenkollegium zum Holzan-kauf zu vorübergehenden Unterstützungen und Medicamenten zweckentsprechend verwendet.

III. in Neustadt b./P.

a) 1 städtisches Hospital, welches einen besonderen Etat hat. Darin sind gegenwärtig aufgenommen 10, und könnten noch aufgenommen werden 5 Personen. Der Magistrat ist dessen Vorsteher und führt gleichzeitig die Aufsicht. Die Kontrolle dagegen ist einem besonderen, hierzu gewählten Hausvater übertragen.

b) 1 Gesellen-Unterstützungskasse, welche der Magistrat daselbst verwaltet. Nur erkrankte im Orte in Arbeit stehende

XV. Dobroczytność i staranność o ubogich.

W tutejszem powiecie istnieją następujące zakłady dobroczynności.

I. w Buku:

a) lazaret miejski dla chorych. Przełożęństwo tworzy miejscowy magistrat. Liczba przyjąć się mogących weni chorych jest niepewna. Przyjęcie do lazaretu tego dzieje się stósownie do stanu chorób. W roku 1860 było 28 osób, w roku 1861 25 osób a w roku 1862 18 osób chorych tam umieszczone. Koszta leczenia pokrywają się funduszami miejscowej kasy ubogiej.

b) katolicki szpital dla ubogich przyjęty na etat kasy szpitalnej. Obecnie umieszczone w nim są 20 osób a miejsca pozostaje jeszcze dla 25 osób. Do przełożonych szpitalowi, który pod dozorem, wykonywającego prawa patrona, magistratu stoi należą każdy czasowy proboszcz i burmistrz dalej 2 obywateli miejscowych. Szpital ubogich ten posiada własnością posiadłość ról-niczą składającą się z 346 mórg 52 □R. roli, 19 mórg 35 □R. łąk i 6 mórg nieużytków. Każdy w szpital przyjęty odbiera miesięczną wspomóżkę Tal. 2 i oprócz tego wolne pomieszkanie i opał.

II. w Grodzisku:

a) katolicki szpital. Etat tegoż dochodzi rocznie tal. 286, a obecnie umieszczone są w nim 12 osób. Przełożęństwo szpitalne jest pod dozorem konstora jeneralnego arcybiskupiego w Poznaniu. Umieszczone w nim osoby pobierają miesięcznie tal. 1 srg. 15 wspomóżki i oprócz tego wolny opał wolne mieszkanie nie mniej wolnego lekarza.

Z dochodu etatowego wypłacone bywają wspomóżki rocznie tal. 216, dalej opłacony podatek budowlowy, drzewo, lekarstwo, trumny itd. i na koniec budynki utrzymywane zostają w stanie budowlowem.

b) ewangelicki szpital, w którym obecnie umieszczono 5 osób. Kolegium kościelne ewangelickie tworzy przełożęństwo. Szpital ten nie ma etatu niemając pewnych dochodów. Przełożęństwu bywają pod czasy przez rozjemców szynkarzy itd. małe kwoty zlecone, które kolegium kościelne korzystnie używa na zakupienie drzewa na wspomóżki tymczasowe i lekarstwo.

III. w Lwówku:

a) Szpital miejski mający osobny etat. Wnim są na teraz umieszczone 10 osób a mogłyby jeszcze 5 być umieszczone. Magistrat jest przełożonym i jemu służy zarazem i dozórstwo. Kontrola zaś powierzona jest obranemu do tego osobnie opiekunowi.

b) kasa do wspomagania czeladników, którą magistrat miejscowy zarządza. Tylko chorzy w miejscu pracujący czeladnicy, których liczba rocznie na 16 przyjęte

Gesellen, deren Zahl auf jährlich 16 angenommen werden kann, erhalten daraus Nahrung und Verpflegung.

IV. Distrikt Neutomysl:

Das katholische Hospital zu Wytomyśl, wo 3 Personen gegenwärtig Aufnahme gefunden. Vorsteher ist der jedesmalige katholische Pfarrer zu Wytomyśl. Dasselbe steht unter der Aufsicht des Erzbischöflichen General-Konistorium zu Posen. Das Hospital ist 1691 gestiftet, der Name des Stifters ist jedoch unbekannt. Das Vermögen desselben besteht aus einem Wohnhause mit 4 Stuben und 13 Morgen 174 Quadratruthen Land. Die Aufgenommenen erhalten jährlich 12 Thlr. Unterstützung; diese Summe wird durch die verpachteten Ländereien aufgebracht. Außerdem bezieht das Hospital 5 Thlr. jährliche Zinsen von einem Kapitale, welches auf einem Wohnhause in Grätz hypothekarisch eingetragen ist. Von diesen 5 Thlrn. werden die auf dem Hospitalgebäude ruhenden Abgaben und etwaige Reparaturkosten bestritten.

An Armen-Stiftungsfonds sind legirt:

- 1) von dem Grafen Nicolaus von Mielżyński 175 Thlr., welche auf dem Kandulskischen Grundstücke zu Ujazd hypothekarisch eingetragen sind. Die Zinsen à 8 Thlr. 22 Sgr. 6 Pf. werden stiftungsmäßig an die Ortsarmen von Gnin und Granowo alljährlich vertheilt.
- 2) von dem Pfarrer Szatkowski 200 Thlr., welche bei der Provinzial-Instituten- und Communal-Kasse verwaltet werden. Die Zinsen à 7 Thlr. 27 Sgr. 5 Pf. werden ebenfalls unter 4 Arme von Dakow mokre alljährlich vertheilt.

Außerdem sind Seitens der Kreisstände alljährlich 50 Thlr. aus den Einnahmen für Jagdscheine für die im Kreise vorhandenen hilfsbedürftigen 13 Veteranen und Invaliden ausgesetzt, und werden die Gelder zur Unterstützung derselben nach Umständen verwendet. Gleichwohl hat sich seit dem Jahre 1855 ein Verein zu gleichem Zwecke aus mehreren der hervorragenden Persönlichkeiten des Kreises gebildet, dessen Fonds zinsbar zu 4 Prozent angelegt sind. Die Zinsen von dem Kapitale von 170 Thlr. mit 6 Thlr. 24 Sgr. jährlich werden alljährlich, je nach dem Grade der Hilfsbedürftigkeit, unter die 13 Veteranen und Invaliden vertheilt.

Kollectengelder sind eingekommen:

A. Hebammenunterstützungsbeiträge

pro	I. Quartal	1860	92 Thlr. 16 Sgr. — Pf.
=	II.	= 1860	74 = 6 = 6 =
=	III.	= 1860	88 = 5 = 6 =
=	IV.	= 1860	119 = 7 = 6 =
=	I.	= 1861	92 = 8 = 6 =
=	II.	= 1861	87 = 13 = — =
=	III.	= 1861	94 = — = 6 =
=	IV.	= 1861	119 = 13 = 6 =

być może, zyskają z kasy tej koszta leczenia i pielęgowania.

IV. Obwód Nowo-Tomyślski:

Katolicki szpital w Witomyślu w którym obecnie 3 osoby umieszczone są. Przełożenstwo służy każdo czasowemu plebanowi w Witomyślu. Szpital ten stoi pod dozorem konsystorza jeneralnego Arcybiskupiego w Poznaniu. Fundowany on został w roku 1691, nazwisko fundatora jest jednak niewiadome. Majątek jego składa się z domu mieszkalnego o czterech izbach i 13 mórg 174 □R. roli Przyjęci weń odbierają rocznie tal. 12 wspomóżki, która to suma zbiera się zdzierzawy wydzierzawionych gruntów. Oprócz tego pobiera szpital ten jeszcze rocznie tal. 5 prowizy z kapitału ulokowanego na domu jednym w Grodzisku hipotecznie. Z tych Tal. 5 bywają płacone ciężące na budynkach szpitalnych podatki i pojawiające się koszta reperatury.

Na cel funduszu do wspierania ubogich są legowane.

- 1) od hrabiego Nicolaja Mieżyńskiego tal. 175, które na nieruchomości Kandulskiego w Ujazzdzie hipotecznie są zabezpieczone. Prowizye w ilości tal. 8 sgr. 22 fen. 6 bywają według fundacyi pomiędzy ubogich w Gninie i Granowie rocznie dzielone,
- 2) od plebana Szatkowskiego Tal. 200, któremu zarządza prowincyalna kasa instytutów i komunalna. Prowizye w ilości tal. 7 sgr. 27 fen. 5 bywają także dzielone pomiędzy 4 ubogich z Daków mokrych.

Oprócz tego wyznaczono ze strony stanów powiatowych rocznie tal. 50 z dochodu za karty do polowania, dla znajdujących się w powiecie 13 inwalidów, która to suma według potrzeby na wspomóżkę inwalidów używaną bywa. Na cel ten utworzyło się w roku 1855 także towarzystwo z kilku gorujących w powiecie osobistości, którego fundusze za prowizyą po 4 od sta ulokowane. Prowizye kapitału tal. 170 w ilości Tal. 6 sgr. 24 dzielone bywają rocznie według stopnia potrzeby pomiędzy 13 weteranów i inwalidów.

Z kolekty wpłynęło:

A. na wspomóżkę arkuszerok:

w	I. kwartale	1860	92 tal. 16 sgr. — fen.
w	II.	- 1860	74 - 6 - 6 -
w	III.	- 1860	88 - 5 - 6 -
w	IV.	- 1860	119 - 7 - 6 -
w	I.	- 1861	92 - 8 - 6 -
w	II.	- 1861	87 - 13 - — -
w	III.	- 1861	94 - — - 6 -
w	IV.	- 1861	119 - 13 - 6 -

pro I. Quartal 1862	103 Thlr. 10 Sgr. — Pf.
„ II. „ 1862	87 „ 7 „ — „
„ III. „ 1862	93 „ 9 „ — „
„ IV. „ 1862	122 „ 15 „ — „

Summa 1183 Thlr. 12 Sgr. — Pf.

= 1863 sind eingekommen 402 Thlr. 4 Sgr. 6 Pf.

= 1864 „ „ 420 „ — „ — „

Summa 822 Thlr. 4 Sgr. 6 Pf.

B. Für arme Studirende in Breslau:

pro I. Quartal 1860	4 Thlr. 15 Sgr. 4 Pf.
„ II. „ „	7 „ 14 „ 2 „
„ III. „ „	7 „ 8 „ 9 „
„ IV. „ „	5 „ 12 „ — „
„ I. „ 1861	7 „ 11 „ 10 „
„ II. „ „	6 „ 28 „ 4 „
„ III. „ „	9 „ 24 „ 1 „
„ IV. „ „	4 „ 21 „ 4 „
„ I. „ 1862	5 „ 6 „ 8 „
„ II. „ „	8 „ 19 „ 2 „
„ III. „ „	11 „ 23 „ 2 „
„ IV. „ „	5 „ 16 „ 5 „

Summa bis 1862 78 Thlr. 21 Sgr. 3 Pf.

pro I. Quartal 1863	5 Thlr. 18 Sgr. 10 Pf.
„ II. „ „	8 „ 29 „ 4 „
„ III. „ „	9 „ 21 „ 1 „
„ IV. „ „	6 „ 25 „ 5 „
„ I. „ 1864	4 „ 18 „ 4 „
„ II. „ „	9 „ 12 „ 2 „
„ III. „ „	7 „ 26 „ 7 „
„ IV. „ „	5 „ 25 „ 9 „

Summa pro 1863/64 58 Thlr. 27 Sgr. 6 Pf.

C. Für Schullehrer-Wittwen und Waisen:

1) pro 1860	6 Thlr. 4 Sgr. 10 Pf.
2) „ 1861	7 „ 6 „ 7 „
3) „ 1862	8 „ 2 „ 2 „
4) „ 1863	8 „ 3 „ 7 „
5) „ 1864	8 „ 6 „ 4 „

Summa 37 Thlr. 23 Sgr. 6 Pf.

D. Für die Waisenanstalt zu Rokitten:

1) pro 1860	5 Thlr. 11 Sgr. 10 Pf.
2) „ 1861	6 „ 25 „ 9 „
3) „ 1862	8 „ 10 „ 2 „
4) „ 1863	8 „ 9 „ 11 „
5) „ 1864	9 „ 20 „ 3 „

Summa 38 Thlr. 15 Sgr. 11 Pf.

Jede Gemeinde und jedes Dominium bildet im Bußer Kreise einen Armenverband, außerdem besteht ein Landarmenverband. Die öffentliche Armenpflege liegt den betreffenden Dominal- resp. Gemeindefarmenverbänden ob, letztere werden von den Communalbehörden resp. Distrikts-Commissarien repräsentirt. Der jedesmalige Landrath führt die Aufsicht.

Zur kirchlichen Armenpflege bestehende kirchliche Fonds finden sich nicht vor. Gehen milde Gaben ein, so werden sie unter die Armen, wozu in der Regel die Hospitaliter gehören, von den Geistlichen periodenweise vertheilt. Bei der Geringfügigkeit und zeitweisen Ausfällen der Gaben kann

w I. quartale 1862	103 tal. 10 śgr. — fen.
w II. „ 1862	87 „ 7 „ — „
w III. „ 1862	93 „ 9 „ — „
w IV. „ 1862	122 „ 15 „ — „

Ogół 1183 — 12 — —

w roku 1863 wpłynęło 402 tal. 4 śgr. 6 fen.

w roku 1864 wpłynęło 420 tal. — — —

Ogół 822 tal. 4 — 6 —

B. Na biednych uczących we Wrocławiu:

w I. quartale 1860	4 tal. 15 śgr. 4 fen.
w II. „ 1860	7 „ 14 „ 2 „
w III. „ 1860	7 „ 8 „ 9 „
w IV. „ 1860	5 „ 12 „ — „
w I. „ 1861	7 „ 11 „ 10 „
w II. „ 1861	6 „ 28 „ 4 „
w III. „ 1861	9 „ 24 „ 1 „
w IV. „ 1861	4 „ 21 „ 4 „
w I. „ 1862	5 „ 6 „ 8 „
w II. „ 1862	8 „ 19 „ 2 „
w III. „ 1862	11 „ 23 „ 2 „
w IV. „ 1862	5 „ 16 „ 5 „

Ogół aż do r. 1862 78 tal. 21 śgr. 3 fen.

w I. quartale 1863	5 tal. 18 śgr. 10 fen.
w II. „ 1863	8 „ 29 „ 4 „
w III. „ 1863	9 „ 21 „ 1 „
w IV. „ 1863	6 „ 25 „ 5 „
w I. „ 1864	4 „ 18 „ 4 „
w II. „ 1864	9 „ 12 „ 2 „
w III. „ 1864	7 „ 26 „ 7 „
w IV. „ 1864	5 „ 25 „ 9 „

Ogół z r. 1863/64 58 tal. 27 śgr. 6 fen.

C. Na wdowy i sieroty nauczycielskie:

1) pro 1860	6 tal. 4 śgr. 10 fen.
2) „ 1861	7 „ 6 „ 7 „
3) „ 1862	8 „ 2 „ 2 „
4) „ 1863	8 „ 3 „ 7 „
5) „ 1864	8 „ 6 „ 4 „

Ogół 37 — 23 — 6 —

D. Na dom sierot w Rokitten:

1) pro 1860	5 tal. 11 śgr. 10 fen.
2) „ 1861	6 „ 25 „ 9 „
3) „ 1862	8 „ 10 „ 2 „
4) „ 1863	8 „ 9 „ 11 „
5) „ 1864	9 „ 20 „ 3 „

Ogół 38 tal. 15 śgr. 11 fen.

Każda gmina i każde dominium tworzy w powiecie Bukowskim własny okrąg ubogich oprócz tego istnieje jeszcze zarząd ubogich krajowych. Publiczne pielęgnowanie biednych jest to obowiązkiem pojedynczych domniów lub gmin ostatnie zastępowane bywają przez władze komunalne i komisarzy okręgowych. Każdo czasowy Radzca ziemiański ma dozór.

Funduszów kościelnych na wspomaganie ubogich nie ma. Jeżeli składki jakie miłosierne wpłyną bywają takowe pomiędzy ubogich, do których zazwyczaj w szpitalu ulokowani należą, przez księży peryodycznie roz-

jedoch von einem Ersatz der Gemeinbearmenpflege nicht die Rede sein. —

Die Städte Buk, Grätz und Neustadt haben je 1 Armenarzt, der aus Communalmitteln besoldet wird.

XVI. Polizei- und Gefängnißwesen.

Der Kreis zählt 5 Städte und 153 ländliche Ortschaften.

Unter den letzteren befinden sich

1) Dörfer	79
2) Güter und Vorwerke	32
3) Kolonien und Hausländereien	35
4) Etablissements	7
Summa	153

In 106 Ortschaften sind Ortschaftschulzen vorhanden:

Der ganze Kreis ist in 4 Distrikte getheilt und zwar:

1) Distrikt Buk	mit 46 Ortschaften,
2) = Grätz	= 39 =
3) = Neustadt	= 47 =
4) = Neutomysl	= 21 =

In jedem Distrikt fungirt ein Distrikts-Kommissarius, in jeder Stadt ein Bürgermeister. Dominial-Polizei-Verwaltungen giebt es nicht.

Sodann wird die Polizeiverwaltung durch 6 berittene und 1 Fuß-Gensd'armen, sowie durch einen Kreiswachtmeister ausgeübt, von denen 2 in Buk, 1 in Neustadt, 2 in Neutomysl incl. des Kreiswachtmeisters, 2 in Grätz und 1 in Opalenica stationirt sind.

Ferner ist, was die executivische Polizei im Kreise anbelangt, in jeder Stadt ein Stadtwachtmeister, 1—2 Stadtdiener, während jeder Distrikts-Commissarius einen Distriktsboten zur Ausübung der executivischen Polizei beschäftigt. Die Besoldung eines Stadtwachtmeisters beträgt monatlich 8—10 Thlr., die eines Stadtdieners 6—8 Thlr. Auch stehen ihnen die Executionsgebühren zu.

In den letzten 5 Jahren sind durch die Polizeiverwaltung an Strafen festgesetzt:

pro 1860 I. Semester	50 Thlr. 25 Sgr.
= = II. =	90 = 10 =
= 1861 I. =	44 = 15 =
= = II. =	125 = 26 =
= 1862 I. =	71 = 10 =
= = II. =	91 = 5 =
= 1863 I. =	168 = 20 =
= = II. =	139 = 10 =
= 1864 I. =	212 = 5 =
= = II. =	181 = 5 =

Hiervon sind vor den Polizei-Anwalt Berufungen gebracht:

pro 1860 in 126 Fällen,
= 1861 = 50 =
= 1862 = 57 =
= 1863 = 53 =
= 1864 = 43 =

dzielane. Gdy jednak jałmużne takie są nieznaczne i często ustają, nie są takowe wstanie zastąpić gminskiej obowiązku pielęgnowania ubogich.

Miasta Buk, Grodzisk i Lwówek mają każde lekarza dla ubogich, któremu z funduszków komunalnych płacą.

XVI. Sprawy policyjne i więziowe.

Powiat liczy pięć miast i 153 wiejskich obsad pomiędzy, któremi

1) wsi	79
2) dóbr i folwarków	32
3) koloniów i holenderniów	35
4) pojedynczych obsad	7
Ógół	153.

106 obsad mają sołtysów.

Cały powiat podzielony jest na 4 obwody i to:

1) obwód Bukowski	liczy 46 obsad
2) - Grodziski	- 39 -
3) - Lwówecki	- 47 -
4) - Nowo-Tomyślski	21 -

W każdym obwodzie zarządza komisarz obwodowy w każdym mieście burmistrz. Zarządów dominialno-policyjnych nie ma.

Potem wykonywa się zarząd policyjny przy 6 konnych i 1 piechotnych żandarmów, z których 2 w Buku, 1 w Lwówku, 2 w Nowym-Tomyślu (włącznie wachmistrza powiatowego), 2 w Grodzisku i 1 w Opalenicy mają stacye.

Dalej znajduje się co do policyi eksekucyjny w każdym mieście wachmistrz, 1 — 2 sług miejskich; komisarze okręgowi zatrudniają zaś całem wykonywania policyi eksekucyjny woźnego obwodowego. Dochód wachmistrza mieściego wynosi miesięcznie Tal. 8 do 10, sługi miejskiej Tal. 6 do 8. Oprócz tego służą im aksydensa eksekucyjne.

W ostatnich 5 latach ustanowiono przez zarząd policyjny kar:

w roku 1860 I. półrocze	50 tal. 25 sbr.
- - II. -	90 - 10 -
- 1861 I. -	44 - 15 -
- - II. -	125 - 26 -
- 1862 I. -	71 - 10 -
- - II. -	91 - 5 -
- 1863 I. -	168 - 20 -
- - II. -	139 - 10 -
- 1864 I. -	212 - 5 -
- - II. -	181 - 5 -

Z tych odwołano się do prokuratora policyjnego:

w roku 1860 w 126 przypadkach,
- 1861 w 50 -
- 1862 w 57 -
- 1863 w 53 -
- 1864 w 43 -

Zur polizeilichen Kenntniß sind an Diebstählen gebracht:

1860	85
1861	82
1862	73
1863 und 1864	226

An Polizeigefangenen sind eingebracht:

1860	286
1861	240
1862	262
1863 und 1864	516

In jeder Stadt ist ein Arrestlokal mit 2 Piecen vorhanden. Der Zustand derselben ist gut. Die Kosten der Polizeigefängnisse betragen:

pro 1860	74 Thlr.	7 Sgr.	6 Pf.
= 1861	75	= 25	= —
= 1862	83	= 3	= 6
= 1863	79	= 10	= —
= 1864	84	= —	= 6

Polizeilich transportirt sind Personen:

pro 1860	181
= 1861	136
= 1862	125
= 1863	145
= 1864	164

Unter Polizeiaufsicht sind durch gerichtliche Entscheidungen gestellt:

pro 1860	43
= 1861	44
= 1862	36
= 1863	52
= 1864	34

Im Gerichtsgefängnisse waren inhaftirt:

	im Jahre 1861:	1862:	1863:	1864:
a) Untersuchungsgefängene:	61.	52.	72.	86.
b) Strafgefängene:	500.	541.	697.	848.
c) Schuldgefängene:	25.	42.	48.	61.

Es betrug die Durchschnittszahl der täglich eingesperrten:

	im Jahre 1861:	1862:	1863:	1864:
a) die höchste	90.	80.	86.	103.
b) die niedrigste	46.	27.	31.	32.
c) die jährliche	65.	49.	53.	58.

Die Zahl der Gefangenen betrug:

	im Jahre 1861:	1862:	1863:	1864:
männlich	417.	469.	676.	660.
weiblich	169.	166.	141.	249.
Summa	586.	635.	817.	909.

Do wiadomości policyjny doszło kradzierzy:

1860	85
1861	82
1862	73
1863 i 1864	226

Więźniów policyjnych było:

1860	286
1861	240
1862	262
1863 i 1864	516

W każdym mieście znajduje się więzienie z 2 lokalami, których stan jest dobry. Koszta utrzymywania więźniów policyjnych wynosił:

w roku 1860	74 tal.	7 sb.	6 fn.
- 1861	75	- 25	- „ -
- 1862	83	- 3	- 6 -
- 1863	79	- 10	- „ -
- 1864	84	- „	- 6 -

Policyjne transportowanych osób było:

w roku 1860	181
- 1861	136
- 1862	125
- 1863	145
- 1864	164

Pod dozór policyjny stawiono wyrokiem sądowem:

w roku 1860	43
- 1861	44
- 1862	36
z 1863	52
- 1864	34

W więzienie sądowem było uwięzionych:

	w roku 1861:	1862:	1863:	1864:
a) więźni śledstwie	61.	52.	72.	86.
b) więźni ukaranych	500.	541.	697.	848.
c) więźni za długi	25.	42.	48.	61.

Liczba dziennie uwięzionych wynosiła w przecięciu

	w roku 1861:	1862:	1863:	1864:
a) najwyższa	90.	80.	86.	103.
b) najniższa	46.	27.	31.	42.
c) roczna	65.	49.	53.	58.

Liczba więźniów wynosiła:

	w roku 1861:	1862:	1863:	1864:
płci męskiej	417.	469.	676.	660.
płci żeńskiej	169.	166.	141.	249.
Ogół	586.	635.	817.	909.

Im Gefängnisse zu Grätz und Buk haben Strafen abgedient wegen:

Po więzieniach w Grodzisku i Buku odpokutowali kary za:

im Jahre — w roku	Diebstahl — kradzież	Betrug — oszukaństwo	Unterschlagung — zafurmenie	Unzucht — wszeteceństwo	Schwereverletzung und Mißhandlung uszkodzenie ciała i krzywde	fahrlässige Tödtung niebabe zabójstwo	Sinjurien — obelga	falsche Anschuldigung falszywe oskarzenie	Sagabondiren und Betteln żebranie i fałszywe życie	Vermögensbeschädigung uszkodzenie majątku	Holzdiebstahl im dritten Rückfalle kradzież drzewa w 3 powonieniu	Preßergehen przykroczenie prasy	Ehebruch — cudzołóstwo	Beleidigung von Beamten obelga urzędnika	Uebertretungen — przekroczenia	Nichtbefolgung der Beschranfung polizeilicher Beaufichtigung nieodtrzymanie ograniczenia przy policyjny obserwacyi	Brandrohung grożenie ogniem	Brandstiftung — podpalenie	Widerstand — opór	Wechselfälschung z falszowaniei weksłów
1862	252	4	5	2	35	1	20	1	59	7	101	1	1	3	62	8	2	2	4	2
1863	281	2	5	5	19	1	16	—	41	1	112	—	—	5	208	12	—	4	21	2
1864	243	1	2	4	35	3	38	—	43	5	140	1	—	8	147	8	2	13	33	1

im Jahre — w roku	Diebstahl — kradzież	Gehehrei — tajenie	Sündemord — dzieciobójstwo	Verweigerung des Zeugnisses wzbranianie się wykonania przy- slegi świadkowej	Defertigung einer Sündescheide poskromienie trupa	ungehörlichen Betragens nieprzystojność	Schulden — dlugi	Wucher — lichwiarstwo	Weinraub — krzywoprzysięstwo	Defertigung — przekupstwo	unbefugten Ausübens öffentlicher Aemter	nieprawne wykonanie publicznych urzędów	Theilnahme an bewaffneten Raufen udział przy uzbrojonych zejściach	strafbarer Eigennutz karana zyskowność	Medicinal-Prüfcherei szarlatanstwo	Hausfriedensbruch naruszenie domowego spokoju	Bergehen gegen die öffentliche Ordnung	wykroczenie naprzeciw publi- cznemu porządkowi	Nothzucht — gwałcenie	Summa Ogół	Personen osób
1862	14	4	1	1	1	1	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	635	—
1863	18	3	—	—	1	1	48	1	1	2	—	1	5	1	—	—	—	—	—	817	—
1864	98	7	1	2	—	1	61	—	2	—	—	3	1	2	2	2	1	1	1	909	—

Die Gefangenen werden mit Federreissen, Holzhauen, Rollen, Waschen, Spinnen, Feld- und Gartenarbeit beschäftigt.

Die jährlichen Unterhaltungskosten betragen:

im Jahre	1861:	1862:	1863:	1864:
der Gefängnisse	371 Thlr.	191 Thlr.	126 Thlr.	138 Thlr.
der Gefangenen	2277 =	1633 =	1748 =	1805 =

Correctionshäuser finden sich hier nicht vor:

Zur Detention sind verurtheilt:

pro 1860	. . . . .	15
= 1861	. . . . .	8
= 1862	. . . . .	14
= 1863	. . . . .	9
= 1864	. . . . .	15

Privat-Besserungs-Anstalten hat der Kreis nicht.

Wiederingelungszatrudnioni bywają darcie pierza, rąbaniem drzewa, magłowaniem, praniem, pszędzeniem, pracą polną i ogrodową.

Roczne kosza utrzymywania wynosiły:

w roku	1861:	1862:	1863:	1864:
więzień	371 tal.	191 tal.	126 tal.	138 tl.
więzieniów	2277. —	1633. —	1748. —	1805 —

Domów poprawnych nie ma w powiecie.

Na zamknięcie w domu poprawnym osadzono:

w roku	1860	15
-	1861	8
-	1862	14
-	1863	9
-	1864	15

Prywatnych domów poprawnych nie posiada powiat.

XVII. Sanitäts-Anstalten.

pro 1861 gab es im Kreise nach den Sanitäts-Tabellen:

I. praktische Aerzte:	a) in Buk	3
	b) in Grätz	3
	c) in Neustadt	2
	d) in Neutomysl	1
	Summa	9
II. Wundärzte II. Klasse:	in Grätz	1
III. Heilgehülfen:	a) in Buk	1
	b) in Grätz	1
	c) in Neustadt	1
	Summa	3
IV. Thierärzte I. Klasse:	a) in Grätz	1
	b) in Neustadt	1
	Summa	2
V. Hebammen:	a) in Buk	3
	b) in Grätz	3
	c) in Neustadt	2
	d) in Neutomysl	2
	e) in Opalenica	1
	f) auf dem platten Lande	8
	Summa	19
VI. Apotheken:	a) Buk	1 Apoth. u. 1 Gehülfe — Lehrlinge.
	b) Grätz	1 = 1 = 2 =
	c) Neustadt	1 = 1 = 1 =
	d) Neutomysl	1 = 1 = 1 =
	Summa	4 Apoth. 4 Gehülfe 4 Lehrlinge.

Veränderungen sind darin nur soweit eingetreten, als sich in Neutomysl noch ein zweiter practischer Arzt niedergelassen, so daß gedachter Ort jetzt 2 Aerzte hat.

In der Irrenheilanstalt Dwinsk sind untergebracht:

pro 1860	. . . . .	1
= 1861	. . . . .	6
= 1862	. . . . .	„
Summa		7

XVII. Urządzenia dla zabezpieczenia zdrowia.

W roku 1861 liczył powiat według tabeli lekarskiej:

I. praktykując. lekarzy:	a) w Buku	3
	b) w Grodzisku	3
	c) w Lwówku	2
	d) w Nowym-Tomyślu	1
	Ogół	9
II. chirurgów II. klasy:	w Grodzisku	1
III. pomocników lekarskich:	a) w Buku	1
	b) w Grodzisku	1
	c) w Lwówku	1
	Ogół	3
IV. weterynarzy I. klasy:	a) w Grodzisku	1
	b) w Lwówku	1
	Ogół	2
V. akuszerok:	a) w Buku	3
	b) w Grodzisku	3
	c) w Lwówku	2
	d) w Nowym-Tomyślu	2
	e) w Opalenicy	1
	f) w powiecie	8
	Ogół	19
VI. apteków:	a) w Buku	1 apt. i 1 pomoc. „ uczn.
	b) w Grodzisku	1 - i 1 - 2 -
	c) w Lwówku	1 - i 1 - 1 -
	d) w Now.-Tom.	1 - i 1 - 1 -
	Ogół	4 apt. i 4 pomoc. 4 uczn.

Odmiany o tyle się wydarzyły, że w mieście Nowym-Tomyślu osiedlił jeszcze jeden lekarz, tak że miasto to ma dwóch lekarzy.

W instytucie leczenia mających zamieszanie myśli w Owinskach umieszczono:

w roku	1860	1
-	1861	6
-	1862	„
Ogół		7

Außerdem sind vorhanden:

a) mit Gemüthsleiden behaftete 3

b) Blödsinnige 8

Summa 11

Die Kirchhöfe sind in Ordnung.

Oprócz tego znajdują się:

a) clerpiących na umyśle 3 osób,

b) zmieszanych zmysł 8 -

Ogół 11 -

Cmentarze są w dobrym stanie.

XVIII. Kirchliche Angelegenheiten.

Im Kreise befinden sich 5 evangelische Kirchen und 2 gottesdienstliche Versammlungsorte ohne Parochialrechte, und 6 ordinirte Prediger; 13 römisch-katholische Pfarrkirchen; 4 Filialkirchen, 4 andere dem Gottesdienst gewidmete Gebäude, 13 Pfarrer und 8 Vicarien.

Die evangelischen Kirchenprengel gehören zu den Superintendenturen Wollstein, Birnbaum, Karge; die katholischen zu den Decanaten Buz, Grätz und Neustadt b./P., und zwar den Ortschaften nach:

A. zur Superintendentur Wollstein:

Stadt Buz und Grätz, Albertoske, Cichagóra, Konkolewo, Alt-Dąbrowo, Kaponke, Lenferhauwand, Rojewo, Schwarzhauwand, Snowidowo, Terespotocki, Niepruszewo, Weißhauwand, Schewce.

B. zur Superintendentur Birnbaum:

Neustadt b./P., Kuslin, Krummwalde, Blake, Wymyslanke, Węgielno, Chmielinko, Komorowo, Groß-Lipka, Chraplewo.

C. zur Superintendentur Karge:

Neutomysl, Glinau, Kozielaske, Neurose, Paprotsch, Scherlanke, Sontop, Zinskowo.

D. zum Decanat Buz:

Buz, Dobierzyn, Januszewice, Michorzewo, Michorzewko, Niegolewo, Niepruszewo, Otusz, Szewce, Lagwy, Woynowice, Zegowo.

E. zum Decanat Grätz:

Grätz, Opalenica, Dakow mokre, Dakow suche, Granowo, Bukowiec, Gnin, Grąblewo, Kobylnik, Porążyn, Ptaszkowo, Sworzycze, Slocin, Terespotocke, Urbanowo, Troszczyn, Ujazdek, Woźnik, Zdroy, Kąkolewo.

F. zum Decanat Neustadt:

Neustadt, Glupon, Turkowo, Alttomysl, Wytomysl, Bolewice, Brody, Konin, Linie, Pakoslaw, Śliwno, Wąsowo, Zembowo, Zgierzynko, Rudniki, Gronsko, Grudno.

Außerdem giebt es hier 4 Synagogen-Gemeinden, und zwar in Buz, Grätz, Neustadt und Neutomysl.

XVIII. Sprawy kościelne.

Powiat liczy 5 kościołów ewangelickich, 2 miejsca do nabożeństwa bez praw parafialnych, 6 ordynowanych księży, dalej 13 rzymsko-katolickich kościołów farnych 4 kościoły filialne, 4 inne nabożeństwu poświęcone budynki, 13 proboszków i 8 wikaryuszczów.

Parafie ewangelickie należą do superintendentury w Wolsztynie, Międzychodzie i Kargowie, parafie katolickie do dziekanstwa Bukowskiego, Grodziskiego i Lwóweckiego mianowicie zaś co do obsad:

A. do superintendentury Wolsztyńskiej:

miasto Buk i Grodzisk, osady Albertoskie, Cichagóra, Konkolewo, Stara Dąbrowa, Kopanki, Lenskie hołdry, Rojewo, Dzarne ołdry, Snowidowo, Terespotockie, Niepruszewo, Białe hołdry, Szewca.

B. do superintendentury Międzychodzkiej:

miasto Lwówek, osady Kuslin, Krzywylas, Blaki, Wymyslanke, Węgielno, Chmielinko, Komorowo, Wielka-Lipka, Chraplewo.

C. do superintendentury Kargowskiej:

Nowy-Tomysl, Glinau, Kozielaske, Nowa Róża, Paproć, Szerlanki, Sontop, Zinskowo.

D. do dziekanstwa Bukowskiego:

Buk, Dobierzyn, Januszewice, Michorzewo, Michorzewko, Niegolewo, Niepruszewo, Otusz, Szewce, Lagwy, Woynowice, Zegowo.

E. do dziekanstwa Grodziskiego:

Grodzisk, Opalenica, Dakow mokre, Dakow suche, Granowo, Bukowiec, Gnin, Grąblewo, Kobylnik, Porążyn, Ptaszkowo, Sworzycze, Slocin, Terespotocke, Urbanowo, Troszczyn, Ujazdek, Woźnik, Zdroy, Kąkolewo.

F. do dziekanstwa Lwóweckiego:

Lwówek, Glupon, Turkowo, Stary Tomysl, Wytomysl, Bolewice, Brody, Konin, Linie, Pakoslaw, Śliwno, Wąsowo, Zembowo, Zgierzynko Rudniki, Gronsko, Grudno.

Oprócz tego liczy powiat 4 synagogi i to w Boku, Grodzisku, Lwówku i Nowym-Tomyslu.

XIX. Unterrichts-Angelegenheiten.

Die nachstehende Nachweisung ergibt die Verhältnisse der im Kreise vorhandenen Schulen.

	Öffentliche Elementarschulen Publiczne szkoły elementarne				Zur Erledigung gekommene Stellen. (Summa von 3 Jahren.) Do obsadzenia przyszło miejsc, (Ogół z 3 lat.)				Schulpflichtige Kinder: Dzieci szkołę odwiedzające:												
	Zahl der an denselben liczba przy nich				davon sind wieder belegt durch z nich odsadzono				Zahl derselben Ilość ich				Davon sind in die öffent- liche Elementarschule aufgenommen Z nich przyjęto w ogólne szkoły								
	angeestellten przyjętych				Schulamts- Candidaten kandydatów nauczycieli.				Ilość ich				aufgenommen przyjęto w ogólne szkoły								
	Zahl dieser Anstalten. — liczba szkół.	vorhandenen Klassen. — znajdujących się klas.	Lehrer. — nauczycieli.	Lehrerinnen — nauczycielkóv.	Zahl derselben. — Ilość ich.	Befähigung bereits angelegter Lehrer. przez przesiedlenie przyjętych nauczycieli.	Literaten. — literatów,	im Semi- nar vorge- bildet w semi- naryum kształco- nych	ja. — tak.	nein. — nie.	evangelische. — ewangelickie.	katholische. — katolickie.	jüdische. — starozakonne.	Dissentanten. — dysydenci.	Summa. — Ogół.	evangelische. — ewangelickie.	katholische. — katolickie.	jüdische. — starozakonne.	Dissentanten. — dysydenci.	Summa. — Ogół.	
pro 1861.																					
A. Städte — miasta:																					
evangelisch — ewangelickie	4	10	9	—	2	1	—	2	—	751	—	—	—	} 2291	693	24	33	—	} 2130		
katholisch — katolickie	4	12	12	—	2	2	—	—	—	1100	—	—	—		—	—	1025	—		—	—
jüdische — starozakonne	3	6	6	—	2	2	—	—	—	—	—	440	—		—	—	—	357		—	—
B. Plattes Land — powiat:																					
evangelisch — ewangelickie	29	29	29	—	7	1	—	5	1	—	—	—	—	} 6493	2275	77	—	—	} 6457		
katholisch — katolickie	45	45	45	—	8	2	—	6	—	2393	4098	2	—		—	112	3991	2		—	—
pro 1862.																					
A. Städte — miasta:																					
evangelisch — ewangelickie	4	10	10	—	1	—	—	1	—	695	—	—	8	} 2273	651	—	—	8	} 1916		
katholisch — katolickie	4	12	12	—	1	—	—	1	—	—	1165	—	—		—	—	902	—		—	—
jüdische — starozakonne	3	6	6	—	12	2	—	1	—	—	—	405	—		—	—	—	357		—	—
B. Plattes Land — powiat:																					
evangelisch — ewangelickie	30	30	29	—	6	2	—	3	2	2463	—	1	19	} 8129	2329	—	1	18	} 6365		
katholisch — katolickie	45	45	45	—	4	2	—	2	—	—	3469	—	—		—	—	3901	—		—	—

Die öffentlichen Unterrichts-Anstalten sind ausschließlich Elementarschulen. Anstalten, welche über den Begriff der Elementarschulen hinausgehen, giebt es im Kreise nicht.

Die baaren Beiträge werden in der Stadt Grätz nach der Einkommensteuer, in allen übrigen Schulbezirken nach der klassificirten Einkommen- und der Klassensteuer, die Naturalien aber nach dem Grundbesitz vertheilt.

Das Vermögen der Schulen besteht in Gebäuden und Grundstücken. Nur wenige Schulen befinden sich im Genuß von Zinsen von ausgeliehenen Capitalien oder Staatspapieren. Zu den Letzteren gehören und es besitzen:

1) die Schule in Brody einen 4prozentigen Staatsschuldchein über 25 Thlr.;

2) die Schule zu Granowo ein Capital von 100 Thlr., welches auf dem Martin Kuska'schen Grundstücke in Družyn à 5 Prozent sicher untergebracht ist;

3) die Schule zu Michorzewo ein Legat des Probst Witkowski im Betrage von 1000 Thlr., welches auf dem Grundstücke des Kammerers Wynzowski zu Doktorowo Nr. 5 Rubr. III. Nr. 7 mit 5 Prozent hypothecirt ist;

4) die katholische Schule zu Sliwno ein Capital von 444 Thlr. 15 Sgr. 4 Pf., welches auf einem Grundstücke in Dusznik zu 5 Prozent sicher gestellt ist;

5) die evangelische Schule zu Terespotocke ein Capital von 400 Thlr., zu 5 Prozent sicher gestellt;

6) die katholische Schule zu Zegowo einen Staatsschuldchein à 50 Thlr.;

7) die katholische Schule zu Grąblewo ein auf dem Gute Urbanowo eingetragenes Capital von 2224 Thlr., zu 5 Prozent verzinslich.

Die früheren Simultanschulen in Grätz und Buk sind in Confessionschulen umgeändert.

Die Zahl der Schulverbände hat sich durchaus nicht geändert. Bei den meisten Schulen des Kreises leitet eine Lehrerin den Industrieunterricht.

Der Turnunterricht hat in den Schulen des Kreises Eingang gefunden. Kinderbewahranstalten zc. sind nicht vorhanden.

Publiczne zakłady szkolne jedynie są szkoły elementarne. Zakładów po nad szkoły elementarne, tak zwanych szkół średnich nie ma w powiecie.

Gotowe składki bywają rozdzielane w mieście Grodzisku według podatku dochodowego we wszystkich innych obwodach szkolnych według klasyfikowanego podatku dochodowego i według podatku klasycznego naturalie zaś według posiadłości gruntowej.

Majątek szkół składa się z budynków i gruntów. Mało tylko szkół znajdują się w użytku prowizji wypożyczonych kapitałów lub papierów krajowych. Do ostatnich należą i posiadają:

1. szkoła w Brodach 4procent. list dłużny krajowy na 25 tal.

2. szkoła w Granowie kapitał tal. 100, który na nieruchomości Marcina Kuski w Družynie zabezpieczony jest z prowizjami po 5 od sta.

3. szkoła w Michorzewie legat proboszcza Witkowskiego w kwocie tal. 1000 zabezpieczony na nieruchomości kamelarza Winzowskiego w Doktorowie No. 5 w Rubr. III. No. 7 po pięć od sta.

4. katolicka szkoła w Sliwnie kapitał tal. 444 sbr. 15 fen. 4 który na jednej nieruchomości w Dusznikach zabezpieczony jest z prowizją po pięć od sta.

5. szkoła ewangelicko w Terespotockim kapitał tal. 400 zabezpieczony z prowizjami po 5 od sta.

6. katolicka szkoła w Zegowie list dłużny krajowy na 50 tal.

7. katolicka szkoła w Grąblewie zabezpieczony na dobrach Urbanowskich z prowizją po pięć od sta kapitał tal. 2224.

Dawniejsze szkoły pomieszczone w Grodzisku i Buku zamienione zostały na szkoły konfesyjne.

Liczba obrębów szkolnych bynajmniej się nie zmniejszą. Przy największej części szkół dają nauczycielki naukę prac ręcznych kobiecych.

Nauka turnieji została po szkołach powiatu zaprowadzoną. Zakładów do schronienia dzieci nie ma powiat.

XX. Civil- und Criminal-Justiz.

Bei dem Königl. Kreis-Gerichte zu Grätz fungiren:

- 1 Director,
- 2 Rätthe,
- 6 Kreisrichter,
- 1 Gerichts-Assessor,
- 5 Secretaire, von denen einem die Kanzleidirector-Geschäfte übertragen sind,
- 5 Bureau-Assistenten, worunter ein Theil als Dolmetscher fungirt,
- 1 Salarienassistenten-Rendant,

XX. Cywilne i kryminalne sądownictwo.

Przy królewskim sądzie powiatowym w Grodzisku są:

- 1 dyrektor,
- 2 radców,
- 6 sędziów,
- 5 sekretarzów, których jednemu powierzona jest funkcja dyrektora kancelaryi,
- 5 asystentów biurowych z których część ma funkcję tłumaczy,
- 1 rendant kasy salaryjny.

1 Depositalkassen-Rendant, welcher zugleich Calculator ist,
 1 Salarienaffen-Controllleur, welcher zugleich als Sportel-
 Revisor fungirt,
 1 etatsmäßiger Canzlist,
 8 Diätarien,
 1 Diätar mit der Function als Salarienaffen-Gehülfe,
 1 Applikant,
 1 Botenmeister,
 6 Exekutoren,
 2 aufwartende Boten,
 3 Gefangenwärter,
 12 Lohnschreiber.

1 rendant kasy depozytalnej który zaraz. jest kalkulator.,
 1 kontroler kasy salaryjnej, który zarazem ma funkcyą
 rewizora szportlów,
 1 etatowy kancelista,
 8 dyetaryuszów,
 1 dyetaryusz z funkcyą pomocnika kasy salaryjnej,
 1 aplikant,
 1 nadwoźny,
 6 exekutorów,
 2 woźnych,
 3 dozorców więźni,
 12 pisarzy za zapłatę.

Durch die im Kreise wohnenden Schiedsmänner sind
 Sachen erledigt:

Przez mieszkających w powiecie rozjemców zała-
 twiono spraw:

	Im Jahre — w roku			
	1860	1861	1862	1863 1864
durch Vergleich — ugodą . . .	282	269	234	449
durch Zurücknahme — cofnięciem	40	79	65	212
durch Ueberweisung an das Gericht przekazaniem sądowi	290	251	211	487
Summa — Ogół	612	599	510	1148

Unter den Juden sind getraut worden: — Pomiędzy starozakonnemi zaślubionemi zostali:

a) Männer im Alter von Jahren: — Mężczyźni w wieku lat:	
im Jahre w roku	23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 42 44 46 50 56 57 59 60 Summa Ogół
1861	1 — 2 — — 1 — 1 — — 2 — 1 — — 2 — — 1 — — 1 1 — — — 13
1862	1 3 3 1 2 2 2 2 1 — — 2 1 — 1 1 1 — — — — — 1 24
1863	— — 3 2 4 4 2 — 1 3 2 1 — — — 1 — — 1 1 — — 1 1 — 27
1864	— 1 3 3 5 5 1 — 1 4 2 — — 1 1 — — — — — — — — — 27

b) Frauen im Alter von Jahren: — niewiast w wieku lat:

im Jahre: w roku:	17	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	33	34	38	40	47	48	Summa Ogół
	1861	—	—	1	1	2	—	1	1	2	1	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—
1862	—	—	2	1	3	3	6	4	2	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	24
1863	1	2	1	1	1	—	5	5	2	2	3	—	—	—	—	2	—	—	1	1	27
1864	—	—	—	4	2	4	6	3	2	3	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	27

Es sind vorgekommen: — Wydarzyło się:

a) rechtskräftige Ehescheidungen: a) prawomocnych rozwodów:							b) Selbstmorde: — Samobójstwów:				
im Jahre w roku	wegen Ehebruch dla cudzo- łóstwa	wegen bösllicher Ver- lassung dla złoshiwe- go opu- szczenia	wegen gegensei- tiger Ab- neigung dla wspólne- go znie- chęcenia.	wegen Miß- handlung. dla katowa- nia.	wegen erlittener Zuchthaus- strafe dla wzka- zania do domu karnego.	Ogół. — Summa. Ogół.	durch Bergiften przez zatrucie	durch Er- schießen przez zastrze- lenie	durch Erhängen przez powie- szenie.	durch Durch- schnei- dung des Halbes przez przeżnię- cie gardła	Summa Ogół
	1861	4	1	—	—	—	5	1	—	—	—
1862	2	2	1	2	—	7	1	—	—	—	1
1863	3	1	2	—	1	7	—	1	1	1	3
1864	—	1	—	4	—	5	1	—	1	—	2

c) Gerichtlich ermittelte Todesfälle: — sądownie wyosrodkowanych przypadków śmierci:

Im Jahre: W roku:	durch Verbrennen przez zpalenie	durch Erhängen przez zastrzelenie	durch Ertrinken przez utopienie	durch Verbrühen przez oparzenie	durch Erfrieren przez umarzenie	durch Mißhandlung przez katowanie	durch Säubermord przez dzieciobójstwo	durch Ueberfahren przez przejechanie	wegen Mangel von Pflege bei der Geburt dla braka pielęgnacyi przy porodzeniu	durch Blüß przez piorun	durch Sturz przez upadnienie	durch Einfuhrung eines Schorn- steins przez zapadnienie kominia	durch übermäßigen Genuß von Branntwein przez zbyteczny uzytek wódki	Todesurjade nicht ermittelt przezyczna śmierci nie wy- osrodkowana	Summa Ogół
	1861	1	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1862	2	—	2	—	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	9
1863	1	1	1	—	—	1	—	2	2	1	1	3	—	1	16
1864	1	—	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	—	6

Das Gericht ist in 5 Gerichts- und 16 Schiedsmanns-
Bezirke eingetheilt und 3 Gerichtstage, nämlich in
Buk
Neustadt
Neutomysl
eingerrichtet.

Sąd podzielony w 5 okręgi sądowe a 16 okręgi
rozjemskie i urządzone 3 komisye sądowe, mianowicie
w Buku
w Lwówku
w Nowym-Tomyślu

Prozesse sind anhängig gemacht worden: — Skargów wytoczono:

Im Jahre:	Gewöhnliche Schulden Klagen Zwyczajnych skargów dłużnych		Mandats Klagen Skargów mandato- wowych		Exmiffionsklagen Skargów exmiffyjnych.	Possessorienklagen Skargów o naruszenie posesyi	Interventionklagen Skargów interweacyjnych	Wechsel Klagen Skargów wekslo- wych		Schwangerungs- u. Alimentklagen. Skargów o alimenta	Klagen auf Anerkennung des Eigen- thums Skargów o uznanie własności	Haupt- und Arrestklagen głównych i skargów aresztów.	Injurienklagen Skargów o obelgę	Summa Ogół
	über 50 fl. wyżej 50 tal.	unter 50 fl. niżej 50 tal.	über 50 fl. wyżej 50 tal.	unter 50 fl. niżej 50 tal.				über 50 fl. wyżej 50 tal.	unter 50 fl. niżej 50 tal.					
1861	325	3658	14	143	89	30	20	28	385	23	11	43	228	4997
1862	393	4363	29	403	70	39	14	98	690	20	12	24	304	6459
1863	502	4692	51	424	76	22	28	124	653	23	13	26	269	6853
1864	498	4782	22	611	78	31	34	161	746	23	7	33	262	7288

Vormundschaften sind: — Opiekunstwa zostały:

Im Jahre	a. Am Anf. des Jahres übernommen Na początku roku objęto	b. neu hinzugekommen nowo przybyło	c. Beendet — ukończono	Daran waren mit Vermögensver- hältnissen verknüpft Z nich były połączone z zarzą- dem majątku	Geschwebt haben Vormundschaften: Opiekunstwa toczyły się:				Ferner haben geschwebt: Dalej toczyło się:				Testamente wurden aufgenommen Testamentów przyjęto
					über Abwesende względem nieobecnych	über Verschwender względem marno- trawców	über uneheliche Kinder względem dzieci nie prawego łoża	Summa — Ogólnie	Außenberufungsurtheilen kurateli względem rozlą- czenia	Famliche Nachläßrequir. formalnym uregulowan pozostałości	Erbes-Regulationen legitymacyj sukcesyjn.	Summa — Ogół	
1861	3364	340	369	754	73	3	276	352	33	34	8	75	25
1862	3335	301	363	807	101	4	278	383	86	26	18	130	34
1863	3273	315	334	815	99	4	312	415	120	25	18	163	39
1864	3254	330	345	818	100	3	349	452	114	33	14	161	46

Hypotheken-Zustand: — Stan hipoteczny:

Im Jahre — W roku	Die Zahl der Hypothekensolten betrug: liczba stronic hipotecznych wynosiła			An Hypothekenschulden waren Długów hipotecznych było				Es sind aufgenommen: — Przyjęto:								
	a.	b.	geschloffen zamknięto	neu einge- tragen	gelöscht		Kauf- u. Chever- träge kontrak- tów ku- pna i za- ślubień	Quittun- gen. kwitów	Cessionen cesyi	Voll- machten pełno- mocn.	Obliga- tionen zapisów dłu- żnych	sonstige Erklärungen oswiadczeń innego ro- dzaju	Summa — Ogół			
	im Anfange des Ge- schäfts-Jahres na początku roku	im Laufe des Ge- schäfts-Jahresängel. w biegu roku za- łożono		novo za- pisanych	wymaza- nych											
1861	6788	164	10	327,202	—	—	240,198	—	—	261	190	38	183	105	28	809
1862	6942	165	9	451,656	—	5	378,100	—	—	163	135	16	210	50	60	634
1863	7098	172	15	279,776	—	—	156,226	—	—	235	132	16	134	54	36	607
1864	7255	178	11	780,483	—	—	156,923	—	—	163	117	15	151	55	39	540

Anlagen sind eingereicht: — Oskarzeń podano:

Im Jahre W roku	vom Staats-Anwalt przez prokuratorę krajową	Davon sind: Z nich:		vom Postizei-Anwalt przez prokuratorę policyjną	Davon sind: Z nich:		Vom Einzelrichter sind entschieden: Przez sędziego pojedynczego rozstrzygnięto:			
		eingeleitet wведziono	zurückgewiesen oddalono		eingeleitet wведziono	zurückgewiesen oddalono	Untersuchungen wegen Bergehen śledztw względem wy- kroczeń	Untersuchungen wegen Uebertretungen śledztw względem przestępstwa	Dorfrügefachen spraw leśnych	Summa — Ogół
1861	441	431	4	280	274	6	83	227	1363	1673
1862	463	460	3	2210	2193	17	83	227	1363	1673
1863	480	480	—	2097	2081	16	28	305	1367	1700
1864	503	502	1	2748	2733	15	29	323	1491	1743

Die Verurtheilungen und Freisprechungen betragen nach Art der Verbrechen und Vergehungen:
Wskazania na karę i uwolnienia wynoszą co do zbrodni i przekroczeń:

		Es sind: — Zostaly:													Es sind verurtheilt wskazano Personen — osób	
		Holzdiebstahl im dritten Rückfalle. kradzież leśną w 3 ponowieniu.													zu Zuchthausstrafe do domu karnego	
		Widerstand und Mißhandlung von Beamten. opór i krzywdę urzędników.													zu Gefängnißstrafe na karę więzienia	
		Diebstahl — kradzież													zu Geldstrafen na karę pieniężną	
		Vermögensbeschädigung uszkodzenie majątku													zu Ehrenstrafen na karę honorową	
		Wucher — lichwiarstwo														
		Beleidigung von Beamten obelgę urzędnika														
		fahrlässige Tödtung — niedbałe zabójstwo														
		Hebeammenpuscherei szarlataństwo-akuszerski														
		Mißhandlung und Körperverletzung katowanie i cielesne uszkodzenie														
		Preßvergehen przekroczenie postanowień względem prasy														
		Fehlerei — tajeńie														
		Betrug — oszukaństwo														
		Unterschlagung — załamienie														
		Vergehen gegen das Vereinsgesetz przekroczenie przeciw prawą związkowemu														
		Majestäts-Beleidigung obelgę majestatu														
		Ehebruch — cudzołóstwo														
		Strafbarer Eigennutz karanną zyskowość														
		unbefugtes Kuriren niedozwolono leczenie														
		Unzucht — wszeczeństwo														
		Entziehung der Militairpflicht usunęcie się służbie wojskowej														
		Verletzung der Schamhaftigkeit przestąpienie wstydlivosti														
		Beiseiteschaffung einer Kindesleiche poskromnienie trupa dziecinskiego														
		Uebertretungen — przekroczenia														
		Forst-Defraudationen — kradzierze leśne														
		Brandstiftung — podpalenie														
		Urkundenfälschung falszowanie dokumentów														
		Summa — Ogól														
		zu Zuchthausstrafe do domu karnego														
		zu Gefängnißstrafe na karę więzienia														
		zu Geldstrafen na karę pieniężną														
		zu Ehrenstrafen na karę honorową														
		Summa — Ogól														
		Summa — Ogól														

Im Depositorium sind Massen verwaltet: — W depozycie zarządzano masami:

Am Schlusse des Jahres	Im General- Deposi- torium	Im Special- Deposi- torium	Im Docu- menten- Asserva- torium	Der Bestand des General- Depositoriums betrug			Davon war auf Grundstücke hypothekarisch ausgeliehen			An Gerichtskosten sind: — Kosztów sądowych:								
				Remanent depo- zytorium jeneralnego wynosił			Z tego było na nieruchomości hipotecznie wypożyczone			in Soll gestellt miało wplynać			ist vereinnahmt. wplynęło			nieberge- schlagen umorzono		
				Rthlr	Sgr	Ń	Rthlr	Sgr	Ń	Rthlr	Sgr	Ń	Rthlr	Sgr	Ń	Rthlr	Sgr	Ń
1861	959	31	725	178,314	15	7	29,185	—	—	39,729	—	—	34,322	—	—	4238	—	—
1862	927	37	794	164,716	—	3	29,535	—	—	43,277	—	—	35,758	—	—	4532	—	—
1863	935	36	725	158,283	13	8	37,565	—	—	48,077	—	—	40,719	—	—	5469	—	—
1864	977	39	693	170,720	20	4	49,735	—	—	51,354	—	—	40,169	—	—	6525	—	—

Der Kreis ist dem Schwurgerichte zu Meseritz zu-
geschlagen.Powiat dołączony sądowi przysięgłych w Między-
rzeczu.

Uebersicht

I.

der bei dem Königlichen Kreisgericht zu Grätz in den Jahren 1862, 1863 und 1864 neu eingeleiteten Untersuchungen wegen Verbrechen und Vergehen nach den Gattungen derselben;

II.

der Gesamtzahl der Angeschuldigten bei den im Laufe des Jahres beendigten Untersuchungen wegen Verbrechen und Vergehen nach Geschlecht, Alter, Religion und Rückfälligkeit und nach den Resultaten des letzten Erkenntnisses.

Wykaz

I.

rozpoczętych u król. sądu powiatowego w Grodzisku w latach 1862, 1863 i 1864 nowych śledztw o zbrodni i przekroczeń według ich rodzaju;

II.

ogólnej liczbój oskarzonych w śledztwach zakończonych w biegu roku o zbrodni i przekroczenia co do płci, wieku, religii i ponowienia i według rezultatów zapadłych ostatecznych wyroków.

I.

1. Neu eingeleitete Untersuchungen wegen Verbrechen und Vergehen nach den Gattungen:

Im Jahre — W roka	Hochverrath — zbrodnia stanu		Landesverrath — zbrodnia kraju		Beleidigung der Majestät und der Mitglieder des königlichen Hauses.		Obelge majestatu lub członków Krol domu		Feindliche Handlungen gegen befreundete Staaten.		Nieprzyjazne czyny naprzeciw zprzyrzonym krajom		Widerstand gegen die Staatsgewalt		Vergehen gegen die öffentliche Ordnung										Körperverletzungen			
	Opór sile rządowy		darunter pomiędzy										darunter: — pomiędzy temi:										Uszkodzenie cieleśne					
	darunter pomiędzy		darunter: — pomiędzy temi:										darunter pomiędzy temi															
	a.	b.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
1862	—	—	1	—	22	21	1	46	—	1	1	5	16	1	3	6	2	34	—	—	4	—	—	—	—	—	—	
1863	—	—	1	—	17	17	—	40	—	—	—	11	27	—	1	1	2	29	—	—	4	—	—	—	—	—	—	
1864	—	—	—	—	25	23	2	58	—	1	—	20	37	—	2	—	1	35	—	—	2	—	—	—	—	—	3	

2. Von diesen Verbrechen und Vergehen sind mittelst der Presse begangen:

1862	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Im Jahre 1863/64 keine.

II.

Uebersicht der Gesamtzahl der Angeeschuldigten bei den im Laufe des Jahres beendigten Untersuchungen wegen Verbrechen und Vergehen nach Geschlecht, Alter, Religion und Rückfälligkeit und nach den Resultaten des letzten Erkenntnisses.

Wykaz całkowity liczby oskarzonych w śledztwach zakończonych w biegu roku o zbrodnie i przekroczenia według płci, wieku, wyznania i według rezultatów ostatecznych wyroków.

№	Bezeichnung der Untersuchungen. Oznaczenia śledztw.	Geschlecht: rodzaj:			Alter : wiek:		Religion: wyznanie:		Rückfälligkeit sind W ponowieniu są:	Nach dem letzten Erkennt- nisse sind według osta- tniego wyroku są		Aufgehoben sind durch Leb oder Nieder- schlagung der Auflage enthalten. Oprócz tego zniesione oskarzenie przez śmierć lub umorzenie	
		männlich — weiblich	mężski — żeński	Ogół	unter 16 Jahren niżej 16 lat	über 16 Jahre wyżej 16 lat	Christen — Chrześcjan	Suden — Żydów		verurtheilt osadzten	freigesprochen uwolnien		
1.	Bei Untersuchungen wegen Verbrechen Przy śledztwach o zbrodnie	1862	15	9	24	—	24	24	—	17	19	5	—
		1863	27	13	40	1	39	40	—	25	36	4	—
		1864	9	8	17	—	17	16	1	17	16	—	1
2.	- - - Vergehen Przestępstwa	1862	423	129	552	8	544	541	11	79	429	112	11
		1863	420	90	510	—	510	498	12	102	422	78	10
		1864	379	140	519	1	518	495	24	169	449	62	8
	Summa — Ogół	1862	438	138	576	8	568	565	11	96	448	117	11
		1863	447	103	550	1	549	538	12	127	458	82	10
		1864	388	148	536	1	535	511	25	186	465	62	9
					1862	576	Summa Ogół		576	Summa Ogół		576	
			Summa Ogół		63	550	Summa Ogół		550	Summa Ogół		550	
					1864	536	Summa Ogół		536	Summa Ogół		536	

XXI. Militairverhältnisse.

Die Resultate der Erfassungshhebungen aus den letzten 5 Jahren sind in der anliegenden Uebersicht E zusammengestellt.

Reklamationen sind erhoben:

pro 1860 . . .	12
= 1861 . . .	8
= 1862 . . .	15
= 1863 . . .	7
= 1864 . . .	17

An zum Kriegsdienst tauglichen Pferden waren im Kreise vorhanden:

im Jahre 1863:	
Reitpferde . . .	209
Packpferde . . .	136
Vorderpferde . . .	151
Stangenpferde . . .	117
Summa	613

Zu stellen waren:

für die Linie	152
= = Landwehr	57
= = Garde	73
	<u>282</u>

Es waren mithin 331 Pferde

mehr vorhanden.

im Jahre 1864:

293 Reitpferde,
96 Packpferde,
186 Vorderpferde,
116 Stangenpferde.
<u>691</u>

Zu stellen waren:

für die Linie	149
= = Landwehr	57
= = Garde	73
	<u>279</u>

Es sind mithin 412 diensttaugliche Pferde mehr vorhanden.

Stehendes Heer hat der Bufer Kreis nicht. Der Kreis gehört überhaupt zur 8. Compagnie. Nur wenige Ortschaften sind der 6. und 11. Compagnie des 1. Posen'schen Landwehr-Regiments zugetheilt. Zum Dienst im stehenden Heere sind eingezogen:

A. pro 1860 . . .	196 Mann,
B. = 1861 . . .	212 =
C. = 1862 . . .	229 =
D. = 1863 . . .	271 =
E. = 1864 . . .	202 =

An Reservén sind vorhanden . . . 372

An Landwehrmannschaften I. Aufgebots 429

II. Aufgebots 550

In der Marine diente im Kreise Niemand und sind auch keine Seewehrleute.

XXI. Stósunki wojskowe.

Rezultat naboru wojskowego z ostatnich pięć lat okazuje dołączony wykaz E.

Reklamacyów podano:

w roku 1860 . . .	12
- 1861 . . .	8
- 1862 . . .	15
- 1863 . . .	7
- 1864 . . .	17

Zdatnych do służby wojskowej koni liczył powiat:

w roku 1863:

do jazdy	} koni . . .	209
do paków		136
przodnich		151
do dyszla		117
Ogół . . .		<u>613.</u>

Dostawić się miały dla linii . . . 152

dla obron. kraj. 57

dla gardy . . . 73

282

dla tego było . 331 koni

więcej

w roku 1864:

293 do jazdy	} koni.
96 do paków	
186 przednich	
116 do dyszla	
<u>691</u>	

Do stawienia było:

dla linii . . . 149

dla obrony kraj. 57

dla gardy . . . 73

279

Było dla tego 412 do służby wojskowej zdatnych koni więcej.

Stojącego wojska nie ma powiat. Powiat należy w ogólności do 8miej kompanii. Mało tylko obsad należą do 6tej i 11tej kompanii 1go Poznańskiego pułku oborny krajowy. Do służby w stojącym wojsku wzięto:

A. w roku 1860 . . .	196 ludzi,
B. - 1861 . . .	212 -
C. - 1862 . . .	229 -
D. - 1863 . . .	271 -
E. - 1864 . . .	202 -

Rezerwów liczy się . . . 372

landwerzystów I. powołania 429

- II. - 550.

W marynarce nikt nie służy z powiatu i niema też landwerzystów.

Von den Wehrmännern und Reservisten sind Unabhängigkeitsgesuche gestellt worden:

	gestellte Gesuche:	berücksichtigte Gesuche:
1861	12	6
1862	11	7
1863	48	31
1864	48	41

Wegen unterlassener An- und Abmeldung sind an Strafen festgesetzt:

pro 1860:	
Geldstrafen	9 Thlr.
Gefängniß	6 Tage.

pro 1861:	
Geldstrafen	3 Thlr.
Gefängniß	47 Tage.

pro 1862:	
Geldstrafen	2 Thlr.
Gefängniß	11 Tage.

An Militärpflichtigen sind ausgetreten:

pro 1860	nichts.
= 1861	nichts.
= 1862	16 Personen.
= 1863/64	nichts.

Wegen den Invaliden- und Veteranen-Unterstützungsvereinen und Stiftungen zu diesen Zwecken ist im Abschnitt 15 des Näheren Erwähnung gethan. — Krieger- resp. Schützenvereine existiren im Kreise nicht.

Od landwerzystów i rezerwistów zaszło prośb o uwolnienie:

	podane wnioski:	uwzględnione wnioski:
1861	12	6
1862	11	7
1863	48	31
1864	48	41

Za zaniedbane za- i odmeldowanie ustanowiono kar:

w roku 1860:

kar pieniężnych	9 tal.
więzienia	6 dni

w roku 1861:

kar pieniężnych	3 tal.
więzienia	47 dni

w roku 1862:

kar pieniężnych	2 tal.
więzienia	11 dni

Obowiązanych do służby wojskowej wykroczyło z kraju:

w roku 1860	nic,
- 1861	nic,
- 1862	16 osób,
- 1863/64	nic.

Tyczy się inwalidów i weteranów i ich wspierania t. j. istniejących w tém celu towarzystw i legatów już w oddziale 15. potrzebne napomkniono. Towarzystwa wojowników i strzelców nie istnieją w powiecie.

XXII. Staats- und Provinzial-Abgaben.

Jede Gemeinde bildet im hiesigen Kreise einen Hebebezirk für die Verwaltung der directen Staatssteuern. In Bezug auf die indirecten Steuern ist der Kreis in 2 Bezirke eingetheilt. In dem Bezirk Grätz sind 7, im Neustädter 2 Steuerbeamte angestellt. Beide gehören zum Ressort des königlichen Hauptsteueramts Mieseritz.

XXII. Podatki krajowe i prowincjonalne.

Każda gmina tworzy w tutejszym powiecie obwód poborowy celem poboru stałych podatków rządowych. W zględem podatków nie stałych podzielony jest powiat na dwa obwody. W obwodzie Grodziskiem są 7, w obwodzie Lwóweckim 2 urzędników. Oba obwody należą pod zarząd król. głównego urzędu podatkowego w Międzyzryczu.

Es ist eingekommen: — Wpłynęło:

Im Jahre W roku	A. Staatssteuern: — Podatków krajowych:										B. Provinzial-Abgaben: B. Podatków prowincjonalnych:										
	Grundsteuer gruntowego			Gewerbe- steuer procedero- wego			Klassensteuer klasycznego			Einkommen- steuer dochodo- wego			Summa Ogół			Zur Unterhaltung der Provinzial-Institute Do utrzymywania instytutów prowincyon.			Zur Unterhaltung der Provinzialstraßen Do utrzymywania dróg prowincjonalnych		
	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g
1860	21229	4	6	6675	22	6	31130	19	11	3039	11	3	61975	1	2	1522	—	—	1970	—	—
1861	21229	4	6	6684	17	6	32294	16	8	4315	15	—	64523	23	8	1828	—	—	1970*	—	—
1862	21229	4	6	6591	20	—	29472	14	2	3329	7	6	60622	16	2	1480	—	—	1970	—	—
1863	21229	4	6	6456	19	2	26345	13	9	3105	20	—	57136	27	5	5868	—	—	1970	—	—
1864	21229	4	6	6531	20	—	26539	28	9	3416	—	—	57716	3	3	8358	—	—	1970	—	—

An indirekten Steuern sind im Kreise aufgekomen: — Niestałych podatków wpłynęło w powiecie:

Im Jahre: W roku:	Brantwein- Steuer podatki od wódki			Baumalz- Steuer podatku od słodu			Mahlsteuer podatku od mlewa			Staats- Zuschlag zur Mahlsteuer dodatek rzą- dowy do podatku od mlewa			Schlacht- Steuer podatek od rzezi			Staats- Zuschlag zur Schlacht- steuer dodatek rządowy dopodatku od rzezi			Wein- steuer podatek od winna			Tabacksteuer podatek od tabaki			Summa Ogół		
	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g	Rthz	Sgr	g
	1860	84868	10	6	1919	23	6	2386	18	7	610	12	1	1942	9	—	469	26	8	11	27	—	14	25	—	100641	26
	8354	13	—	63	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1861	92452	14	—	1826	7	6	2513	28	9	641	25	—	1888	6	2	440	16	11	4	15	—	3	—	—	107294	23	4
	7443	—	—	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1862	109174	14	6	2143	26	3	2593	27	6	275	8	1	1917	7	8	225	20	6	1	23	—	1	5	—	125472	11	6
	9069	9	—	69	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1863	116172	1	6	2678	27	6	2870	13	9	—	6	2	2137	10	6	—	—	—	1	23	—	1	5	—	133389	7	3
	9448	6	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1864	147071	22	6	2693	28	9	2679	27	3	—	—	—	2384	23	2	—	—	—	5	7	—	—	—	—	169254	18	8
	14339	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

XXIII. Kreisverwaltung u. Kreishaushalt.

Die Kreisstände werden auf dem Kreistage repräsentirt und zwar durch:

- 1., das erzbischöfliche General-Konfistorium Posen in Vertretung des weltgeistlichen Seminars als Besitzer von Bielawy und Separowo;
- 2., Se. Durchlaucht den regierenden Fürsten Heinrich Reuß auf Otus;
- 3., den Rittergutsbesitzer Grafen von Raczynski auf Rogalin;
- 4., „ „ Grafen von Mielzynski zu Kotowo;
- 5., „ „ Oberamtmann Nobiling zu Chraplewo, jetzt Rittergutsbesitzer von Treskow;
- 6., „ „ Poncet zu Alttomyśl;
- 7., „ „ W. von Łącki zu Posadowo;
- 8., „ „ S. von Łącki „ „
- 9., „ „ von Żółtowski zu Ujazd;
- 10., „ „ von Niegolewski zu Niegolewo;
- 11., „ „ von Oppen zu Politzig, Kr. Meseritz;
- 12., „ „ L. Asch in Głupon;
- 13., „ „ Frank zu Wasowo;
- 14., „ „ Schmilinsky zu Ciesle;
- 15., „ „ Trampe zu Dürrnhund;
- 16., „ „ Schneider zu Zembowo;
- 17., „ „ C. Hildebrand zu Sliwno;
- 18., „ „ C. Hildebrand zu Turkowo;
- 19., „ „ Kowalski zu Wysocka;
- 20., die Rittergutsbesitzerin Frau Gräfin von Bnińska zu Samostrzel;
- 21., „ „ Fräulein von Szczaniecka zu Pakosław;
- 22., die Erben des Rittergutsbesitzers Grafen von Działyński zu Kurnik;
- 23., die Erben des Rittergutsbesitzers Jacoby zu Trzianca;
- 24., den Bürgermeister Maße zu Grätz;
- 25., „ „ Glaubitz zu Neustadt;
- 26., „ Bürger und Conditior Raschke zu Grätz;
- 27., „ Kaufmann Dampmann zu Neutomyśl;
- 28., „ Bürger Malecki zu Buf;
- 29., „ „ Badurski zu Opalenica;
- 30., „ Eigentümer Hoffmann zu Sontop;
- 31., „ „ Hildebrand zu Konkolewo-Hauland;
- 32., „ „ Lorenz Obst zu Terespotocki;
- 33., „ „ Maszewski zu Bolewice Hauland;
- 34., „ „ Albert Pelz zu Tarnowce;
- 35., „ „ Bruck zu Kuslin.

Die Bußer Kreis-Kommunal-Kasse zu Neutomyśl wird von dem Königlichen Kreissteuer-Einnehmer Greulich verwaltet.

Behufs der Kreisverwaltung bestehen im Kreise folgende 11 Kommissionen:

- 1., zur Feststellung der Entschädigungen bei Partial-Brand-schäden;

XXIII. Zarząd powiatu i etat powiatowy.

Stany powiatowe reprezentowane zostają na sejmiku powiatowem:

- 1., przez konsystorz jeneralny arcybiskupi w zastępstwie seminaryum duchownego jako właściciele dóbr Bielaw i Separowo.
- 2., JW Mość książę Henryk Reuss w Otusz;
- 3., dziedz. dóbr szlacheck. hrabia Raczynski w Rogalinie;
- 4., - - - - Mielzynski w Kotowie;
- 5., - - - - nadrzędza Nobiling w Chraplewie, teraz dziedzic dóbr Treskow;
- 6., dziedz. dóbr szlacheck. WW. Poncet w Star.-Tomyślu;
- 7., - - - - W. Łącki w Posadowie;
- 8., - - - - S. Łącki -
- 9., - - - - Żółtowski w Ujazzie;
- 10., - - - - Niegolewski w Niegolewie;
- 11., - - - - Oppen w Politzig;
- 12., - - - - Asch w Głuponiach;
- 13., - - - - Franke w Wasowie;
- 14., - - - - Schmilinski w Cieslach;
- 15., - - - - Trampe w Chudopsicach;
- 16., - - - - Schneider w Zembowie;
- 17., - - - - C. Hildebrand w Sliwnie;
- 18., - - - - E. Hildebrand w Turkowie;
- 19., - - - - Kowalski w Wysoczce;
- 20., dziedziczka dóbr szlacheckich hrabina Bnińska w Samostrzelu;
- 21., dziedziczka dóbr szlacheckich WW. Szczaniecka w Pakosławiu;
- 22., sukcesorowie dziedzica dóbr szlacheckich hrabiego Działyńskiego w Kurniku;
- 23., sukcesor. dziedz. dóbr szlacheck Jacoby w Trzianca;
- 24., burmistrz Mała w Grodzisku;
- 25., - - - - Glaubitz w Lwówku;
- 26., obywatel i cukiernik Raschke w Grodzisku;
- 27., kupiec Dampmann w Nowym-Tomyślu;
- 28., obywatel Małeckie w Buku;
- 29., - - - - Badurski w Opalenicy;
- 30., właściciel Hoffmann w Sontopie;
- 31., - - - - Hildebrand w Konkolewie hołęd.;
- 32., - - - - Wawrzyn Obst w Terespotockim;
- 33., - - - - Maszewski w Bolewickich hołęd.;
- 34., - - - - Albert Pelz w Tarnowcu;
- 35., - - - - Bruck w Kuslinie.

Kasą powiatowo-komunalną Bukowską zarządza kasyer kasy powiatowy ur. Greulich.

Celem zarządu powiatowego istnieją w powiecie następujące 11 komisye:

- 1., do ustanowienia wynagrodzenia przy częściowych poporzalach;

- 2., zur Begutachtung der Anträge um Entbindung vom Wiederaufbau der abgebrannten Gebäude;
- 3., die Kreis-Ersatz-Kommission;
- 4., zur Begutachtung der Reklamationen um Entbindung vom stehenden Heere;
- 5., 4 Bezirks-Kommissionen (für den Distrikt Baf, Grätz Neustadt und Neutomysl) zur Auswahl der von dem Kreise zu stellenden Pferde im Falle der Mobilmachung;
- 6., zur Aufstellung des Kreis-Kommunalkassen-Etats;
- 7., zur Revision der Kreis-Kommunalkassen-Rechnungen;
- 8., zur Begutachtung der Klassensteuer-Reklamationen;
- 9., zur Einschätzung der Einkommensteuer;
- 10., zur Gebäudesteuer-Beranzugung;
- 11., zur Einschätzung der Grundsteuer.

Der Kreis besitzt kein Immobilien-Vermögen.

Die Kreis-Einnahmen betragen:

I. pro 1859:

a) an Bestand ex 1858 . . .	2694 Thlr. 16 Sgr. 3 Pf.
b) an Zinsen von Kapitalien . . .	53 = 24 = — =
c) an Kreis-Kommunalbeiträgen . . .	8910 = 10 = 1 =
d) an nachträglichen Kreis-Chauffee-Revenüen	18 = 20 = 9 =
e) ad extraordinaria	11,579 = 29 = 11 =
Summa	23,257 Thlr. 11 Sgr. — Pf.

II. pro 1860:

a) Bestand von 1859	2097 Thlr. 2 Sgr. 11 Pf.
b) Zinsen von Kapitalien	50 = 18 = — =
c) Kreis-Kommunalbeiträge	1575 = 3 = 3 =
d) ad extraordinaria	1042 = 13 = 10 =
Summa	4765 Thlr. 8 Sgr. — Pf.

III. pro 1861:

a) Bestand von 1860	2418 Thlr. 21 Sgr. 9 Pf.
b) Zinsen von Kapitalien	225 = — = — =
c) Kreis-Kommunalbeiträge	1193 = 20 = 8 =
d) ad extraordinaria	9939 = 26 = 10 =
Summa	13,777 Thlr. 9 Sgr. 3 Pf.

IV. pro 1862:

a) Bestand von 1861	11,694 Thlr. 28 Sgr. 6 Pf.
b) Zinsen von Kapitalien	427 = — = — =
c) Kreis-Kommunalbeiträge	1767 = 5 = 1 =
d) extraordinaria	1170 = 29 = 9 =
Summa	15,060 Thlr. 3 Sgr. 4 Pf.

V. pro 1863:

a) Bestand von 1862	12,584 Thlr. 5 Sgr. 6 Pf.
b) Zinsen von Kapitalien	459 = — = — =
c) Kreis-Kommunalbeiträge	667 = 29 = 6 =
d) extraordinaria	435 = 22 = 3 =
Summa	14,146 Thlr. 27 Sgr. 3 Pf.

- 2., do ocenienia wniosków o zwolnienie od wybudowania pogorzałych budynków;
- 3., komisya celem naboru do wojska;
- 4., komisya do ocenienia wniosków o uwolnienie od służby wojskowej;
- 5., 4 komisye okręgowe (dla okręgów Bukowskiego, Grodziskiego, Lwóweckiego i Nowo-Tomyślskiego) do wybierania dostawic się mających z powiatu w czasie mobilizacyi koni;
- 6., do ustanowienia etatu dla kasy powiat.-komunalnej;
- 7., do rewizyi rachunków kasy powiatowo-komunalnej;
- 8., do ocenienia reklamacyi naprzeciw podatk. klasyczn.;
- 9., do układania podatku dochodowego;
- 10., do układania podatku budynkowego;
- 11., do układania podatku gruntowego.

Nieruchomego majątku powiat nie posiada.

Dochody powiatu wynosiły:

I. z roku 1859:

a) remanent z roku 1858	2694 tal. 16 sb. 3 fn.
b) prowizye z kapitałów	53 - 24 - „ -
c) składek powiatowo-komunaln.	8910 - 10 - 1 -
d) następných dochodów z szosy powiatowy	18 - 20 - 9 -
e) ad extraordinaria	11579 - 29 - 11 -
Ogół	23257 - 11 - „ -

II. z roku 1860:

a) remanent z roku 1859	2097 tal. 2 sb. 11 fn.
b) prowizye z kapitałów	50 - 18 - „ -
c) składki komunalne	1575 - 3 - 3 -
d) ad extraordinaria	1042 - 13 - 10 -
Ogół	4765 tal 8 sb. „ fn.

III. z roku 1861:

a) remanent z roku 1860	2418 tal. 21 sb. 9 fn.
b) prowizye z kapitałów	225 - „ - „ -
c) składki komunalne	1193 - 20 - 8 -
d) ad extraordinaria	9939 - 26 - 10 -
Ogół	13777 tal. 9 sb. 3 fn.

IV. z roku 1862:

a) remanent r roku 1861	11694 tal. 28 sb. 6 fn.
b) prowizye z kapitałów	427 - „ - „ -
c) składki komunalne	1767 - 5 - 1 -
d) ad extraordinaria	1170 - 29 - 9 -
Ogół	15,060 tal. 3 sb. 4 fn.

V. z roku 1863:

a) remanent z roku 1862	12584 tal. 5 sb. 6 fn.
b) prowizye z kapitałów	459 - „ - „ -
c) składki komunalne	667 - 29 - 6 -
d) ad extraordinaria	435 - 22 - 3 -
Ogół	14146 tal. 27 sb. 3 fn.

Die Ausgaben betragen:

I. pro 1859:

a) Landwehrmobilmachungs-Pferde- Gestellungskosten	9654 Thlr. 6 Sgr. 6 Pf.		
b) Bureaukosten der Distrikts- Kommissarien	400 = — = — =		
c) Diäten der Civilmitglieder der Kreis-Ersatzkommission	83 = 10 = — =		
d) Kosten des Schauamts bei Abh- rung der Hengste	7 = 5 = — =		
e) Fuhrkostenaversum der Impfärzte	100 = — = — =		
f) Unterstützungen für die Institute in Rokitten und Wollstein	60 = — = — =		
g) ad extraordinaria	10,855 = 16 = 7 =		
Summa	21,160 Thlr. 8 Sgr. 1 Pf.		

II. pro 1860:

ad b	400 Thlr. — Sgr. — Pf.		
ad c	42 = 5 = — =		
ad d	7 = 5 = — =		
ad e	100 = — = — =		
ad f	60 = — = — =		
ad g	1731 = 6 = 3 =		
h) Miethe für das kreisständische Geschäftslokal	6 = — = — =		
Summa	2346 Thlr. 16 Sgr. 3 Pf.		

III. pro 1861:

ad b	400 Thlr. — Sgr. — Pf.		
ad c	41 = 5 = — =		
ad d	14 = 20 = — =		
ad e	150 = — = — =		
ad f	60 = — = — =		
ad g	1409 = 15 = 9 =		
ad h Miethe für das kreisständische Geschäftslokal	4 = — = — =		
i) Entschädigung für Grasnutzung in den Chauffeegräben	3 = — = — =		
Summa	2082 Thlr. 10 Sgr. 9 Pf.		

IV. pro 1862:

a) Bureaukosten der Distrikts- Kommissarien	400 Thlr. — Sgr. — Pf.		
b) Diäten an Mitglieder der Kreis- Ersatzkommission	41 = 15 = — =		
c) Kosten des Schauamts bei Abh- rung der Pferde	14 = 20 = — =		
d) Miethe für das kreisständische Lokal	8 = — = — =		
e) Fuhrkosten-Aversum der Impfärzte	150 = — = — =		
f) Unterstützungen von Instituten	60 = — = — =		
g) Entschädigung für die dem Do- minium Kotowo eingeräumte Grasnutzung auf der Chauffee von Stenschemo nach Grätz	3 = — = — =		
h) extraordinaria	1798 = 22 = 10 =		
Summa	2475 Thlr. 27 Sgr. 10 Pf.		

Rorchód wynosił:

w roku 1859:

a) kosztów dostawienia koni dla obrony krajowej	9654 tal. 6 sb. 6 fn.		
b) kosztów biórowych komisarzy obwodowych	400 = „ = „ =		
c) dyetów członkom cywilnym komisji nabórczy wojskowej	83 = 10 = „ =		
d) kosztów komisji rewizyjnej przy lustracji ogierów	7 = 5 = „ =		
e) koszta podróży lekarzom szczypiącym ospę	100 = „ = „ =		
f) wspomózka dla zakładów w Rokitnie i Wolsztynie	60 = — = „ =		
g) ad extraordinaria	10855 = 16 = 7 =		
Ogół	21160 tal. 8 sb. 1 fn.		

II. w roku 1860:

ad b	400 tal. „ sb. „ fn.		
- c	42 = 5 = „ =		
- d	7 = 5 = „ =		
- e	100 = „ = „ =		
- f	60 = „ = „ =		
- g	1731 = 6 = 3 =		
h) dzierzawy za lokal zgrom. stanów	6 = „ = „ =		
Ogół	2346 tal. 16 sb. 3 fn.		

III. pro 1861:

ad b	400 tal. „ sb. „ fn.		
- c	41 = 5 = „ =		
- d	14 = 20 = „ =		
- e	150 = „ = „ =		
- f	60 = „ = „ =		
- g	1409 = 15 = 9 =		
- h dzierzawy za lokal dla stanów powiatowych	4 = „ = „ =		
- i wynagrodzenie za użytek trawy w rowie szosowem	3 = „ = „ =		
Ogół	2082 tal. 10 sb. 9 fn.		

VI. w roku 1862:

a) kosztów biórowych komisarzy obwodowych	400 tal. „ sb. „ fn.		
b) dyetów członkom komisji po- wiatowy naboru do wojska	41 = 15 = „ =		
c) kosztów rewizyjnych przy lu- stracji ogierów	14 = 20 = „ =		
d) dzierzawy za lokal dla stanów	8 = „ = „ =		
e) koszta podróży dla lekarzy szczypiących ospę	150 = „ = „ =		
f) wspomózkę instytutów	60 = „ = „ =		
g) wynagrodzenie za zezwolony dominii Kotowo użytek trawy na szosie ze Stęszewa do Grodziska	3 = „ = „ =		
h) extraordinaria	1798 = „ = „ =		
Ogół	2475 tal. 27 sb. 10 fn.		

An Gemeindebeamten sind vorhanden und zwar:

A. in Buk:

1) besoldete:

- 1 Bürgermeister,
- 1 Kämmerer,
- 2 Stadt- und resp. Polizeidiener,
- 2 Nachtwächter,
- 1 Armenarzt,
- 1 Armenhebeamte,
- 1 Lazarethwärter;

2) unbesoldete:

- 1 Beigeordneter,
- 2 Rathsherrn.

B. in Grätz:

1) besoldete:

- 1 Bürgermeister,
- 1 Kämmerer,
- 1 Stadtsecretair,
- 3 Polizeidiener,
- 6 Nachtwächter,
- 1 Armenarzt,
- 12 Lehrer;

2) unbesoldete:

- 5 Rathsherrn.

C. in Neustadt b. B.:

1) besoldete:

- 1 Bürgermeister,
- 1 Kämmerer,
- 2 Polizeidiener,
- 2 Nachtwächter;

2) unbesoldete:

- 4 Rathsherrn.

D. in Neutomysl:

- 1 besoldeter Bürgermeister,
- 1 " Kämmerer,
- 1 " Stadtwachtmeister,
- 2 " Nachtwächter,
- 1 " Gefangenwärter.

E) in Opalenica:

1) besoldete:

- 1 Bürgermeister und 1 Kämmerer in einer Person vereinigt,
- 1 Polizeidiener,
- 1 Nachtwächter,
- 1 Kommunal-Schornsteinfeger,
- 2 Schullehrer;

2) unbesoldete:

- 2 Rathsherrn.

Das Vermögen besteht:

I. der Stadt Buk aus:

- a) einem Rathhausbauplatz,
- b) Nachtwächterwohnhaus nebst Turnplatz;
- c) in baaren Geldern 12,000 Thlr., welche sich im Pfandbesitz der Provinzial-Hilfskasse befinden;

Urředników gminnych liczy powiat:

A. w Buku,

1., płatnych:

- 1 burmistrza,
- 1 kamelarza,
- 2 sług miejskich resp. policyjnych,
- 2 stróży nocnych,
- 1 lekarza dla biednych,
- 1 akuszerkę dla biednych,
- 1 dozorcę lazaretu.

2., niepłatnych:

- 1 zastępcę burmistrza,
- 2 członków magistratu.

B. w Grodzisku:

1. płatnych:

- 1 burmistrza,
- 1 kamelarza,
- 1 sekretarza miejskiego,
- 3 sług policyjnych,
- 6 stróży nocnych
- 1 lekarza ubogich,
- 12 nauczycieli:

2., niepłatnych;

- 5 członków magistratu.

C. w Lwówku:

1. płatnych:

- 1 burmistrza,
- 1 kamelarza,
- 2 sług policyjnych,
- 2 stróżów nocnych,

2. niepłatnych:

- 4 członków magistratu.

D. w Nowym-Tomyślu:

1 płatnych burmistrza,

- 1 - kamelarz,
- 1 - wachmistrz miejski,
- 2 - stróżów nocnych,
- 1 - dozorcę więźni.

E. w Opalenicy:

1. płatnych:

- 1 burmistrza i kamelarza w jednej połączony osobie,
- 1 sługę policyjnego,
- 1 stróża nocnego,
- 1 kominiarza komunalnego,
- 2 nauczycieli;

2., niepłatnych:

- 2 członków magistratu.

Majątek składa się:

I. w Buku z:

- a) placu budowlowego pod ratusz,
- b) domu mieszkalnego dla stróża wraz z placem do turniej,
- c) w gotówce 12000 tal, które się w zastawie w kasie posiłkowej w Poznaniu znajdują.

II. der Stadt Grätz aus:

- a) einem Rathhausgebäude,
  - b) 3 Schulgebäuden,
  - c) einem Spritzenhause;
- Fonds sind nicht vorhanden.

III. der Stadt Neustadt b./P. aus:

- a) 13 Kammereigrundstücken mit einem Flächeninhalt von 50 Mrg. 73 □R. und 94 Mrg. 115 □R. Hospital-ländereien,
- b) baar Geld 2600 Thlr.

IV. der Stadt Neutomysl

aus einem alten Kommunalhause, in welchem sich die Arrest-lokale, der Spritzenschuppen und die Stadtwage befinden.

V. der Stadt Opalenica aus:

- a) einem Rathhaus und
- b) einem Schulgebäude.

Außerdem besitzt dieselbe 38 M. 100 □R. Ackerlän-
dereien, deren Revenüen resp. Pacht zur Kammerei-Kasse fließen.

Die Schulden betragen:

I. der Stadtgemeinde Buk

14,350 Thlr.,

welche zur Erbauung einer neuen Wasserleitung mit 2000 Thlr. und zur Vertheilung an die am 8. Juni 1858 Abgebrannten mit 12,000 Thlr. von der Provinzial-Hülfskasse aufgenommen sind und durch Amortisation getilgt werden.

II. der Stadtgemeinde Grätz

7000 Thlr.,

welche zum Zwecke des Chausséebaues und des Baues der jüdischen Schule aufgenommen sind und ebenfalls durch Amortisation getilgt werden.

III. der Stadtgemeinde Neustadt

166 Thlr. 20 Sgr.,

welche 1812 zur Tilgung von Kriegsschulden mit 8 Thlr. 10 Sgr. jährlich verzinsbar, contrahirt wurden.

Die Stadtgemeinden Neutomysl und Opalenica haben keine Schulden.

Die Ausgaben betragen:

A. der Stadtgemeinde Buk in den Jahren

1860/62: 1863/64:

a) an Gehältern u. Remunerationen	2690 Rthlr	2681 Rthlr
b) Bureaubedürfnisse	526 =	654 =
c) Landesherrliche Abgaben	173 =	175 =
d) Provinzial-Instituten- und Kreis-kommunal-Abgaben	686 =	693 =
e) Leistungen an die Kirche und die Geistlichkeit	109 =	115 = 8 Sgr
f) Bauten u. Reparaturen, worunter Wegebauten auch mitbegriffen sind	4323 =	1437 =
g) Krankenpflege	569 =	834 =
h) Armenunterhaltung	924 =	696 =
i) Zufällige Ausgaben	156 =	235 =
k) Ausgaben insgemein	256 =	103 =

II. w Grodzisku z:

- a) 1 ratusza
- b) 3 budynków szkolnych,
- c) 1 domu do schronienia sikawek, funduszów nie masz.

w Lwówku z:

- a) 13 gruntów kamelaryjnych w obszerności 50 m. 73 □r. i 94 m. 115 □r. gruntów szpitalnych,
- b) w gotówce 2600 tal.

IV. w Nowym-Tomyślu:

ze starego domu komunalnego w którym się znajdują więzienia, szopa do sikawek i waga miejska.

V. w Opalenicy z:

- a) ratusza,
- b) domu szkolnego.

Oprócz tego posiada miasto 38 m. 100 □r. roli, z której dochody płyną do kasy kamelaryjnej.

Długi wynoszą:

I. gminy miejskiej w Buku

14,350 tal.,

które do wybudowania wodociągu w ilości tal. 2000 i do podzielenia pomiędzy pogorzałych w dniu 8go Czerwca 1858 w ilości 12000 tal. z kasy posilkowej prowincjonalnej przyjęto i które amortyzacyą się umarzają.

II. gmina miejska w Grodzisku

7000 tal.,

które na cel budowy drogi zwirowy i budowy szkoły starozakonne przyjęte i także amortyzacyą umarzane bywają.

III. gmina miejska Lwówecka

166 tal. 20 sgr.,

które w roku 1812 celem umorzenia długów wojennych przyjęto i od których 8 tal. 10 sgr. prowizyi rocznie się płaci.

Miasta Nowy-Tomyśl i Opalenica nie mają długów.

Wydatki wynosiły:

A. gminy miejskiej w Buku w latach:

1860/62 1863/64

a) pensyów i remuneracyi	2690 tal.	2681 tal.
b) na potrzeby bióra	526 —	654 —
c) na podatki rządowe	173 —	175 —
d) składek na prowincjonalne instytutu i komunalne	686 —	693 —
e) danin kościołowi i księżom	109 —	115 tl. 8 s.
f) budowle i reparatury, pomiędzy którymi też reparatury dróg	4323 —	1437 tal.
g) pielęgnowanie chorych	569 —	834 —
h) utrzymywanie ubogich	924 —	696 —
i) przytrafiające się wydatki	156 —	235 —
k) wydatki różnego rodzaju	256 —	103 —

B. der Stadtgemeinde Grätz:

a) Administrationskosten

pro 1860	8110 Thlr.	16 Sgr.	5 Pf.
= 1861	5730	= 4	= 11 =
= 1862	7787	= 27	= 1 =
= 1863	5397	= —	= — =
= 1864	6270	= —	= — =

b) Schulunterstützungskosten

pro 1860	2456	= 23	= — =
= 1861	2456	= 23	= — =
= 1862	2500	= —	= — =
= 1863	3811	= 8	= 9 =
= 1864	3897	= 22	= 3 =

c) Armenwesen

pro 1860	730	= 19	= 4 =
= 1861	730	= 19	= 4 =
= 1862	759	= —	= — =
= 1863	1171	= 24	= 4 =
= 1864	1161	= 21	= — =

d) Wegebauten

pro 1860	2	= 29	= 6 =
= 1861	—	= —	= — =
= 1862	—	= —	= — =
= 1863	—	= —	= — =
= 1864	53	= 26	= 9 =

C. der Stadtgemeinde Neustadt:

a) Administrationskosten

pro 1860	927 Thlr.	29 Sgr.	9 Pf.
= 1861	932	= 9	= 6 =
= 1862	917	= 26	= 8 =
= 1863	822	= 9	= — =
= 1864	835	= 21	= 7 =

b) Kirchenabgaben

pro 1860	4	= 20	= — =
= 1861	4	= 20	= — =
= 1862	4	= 20	= — =
= 1863	4	= 20	= — =
= 1864	4	= 20	= — =

c) Armenwesen

pro 1860	373	= 29	= 10 =
= 1861	434	= 9	= 9 =
= 1862	421	= 19	= 10 =
= 1863	258	= 6	= 11 =
= 1864	419	= 11	= 2 =

d) Wohlthätigkeitsanstalten

pro 1860	89	= —	= 7 =
= 1861	75	= 10	= — =
= 1862	75	= 21	= 1 =
= 1863	76	= 14	= 11 =
= 1864	84	= 17	= 2 =

B. gmina miejska w Grodziska:

a) kosztów administracyjnych

w roku 1860	8110 tal.	16 śb.	5 fn.
- 1861	5730	- 4	- 11 -
- 1862	7787	- 27	- 1 -
- 1863	5397	- „	- „ -
- 1864	6270	- „	- „ -

b) kosztów na utrzymanie szkół

w roku 1860	2456	- 23	- „ -
- 1861	2456	- 23	- „ -
- 1862	2500	- „	- „ -
- 1863	3811	- 8	- 9 -
- 1864	3897	- 22	- 3 -

c) Na ubogich

w roku 1860	730	- 19	- 4 -
- 1861	730	- 19	- 4 -
- 1862	759	- „	- „ -
- 1863	1171	- 24	- 4 -
- 1864	1161	- 21	- „ -

d) na reperacją dróg

w roku 1860	2	- 29	- 6 -
- 1861	„	- „	- „ -
- 1862	„	- „	- „ -
- 1863	„	- „	- „ -
- 1864	53	- 26	- 9 -

C. gmina miejska w Lwówceku:

a) kosztów administracyjnych

w roku 1860	927 tal.	29 śb.	9 fn.
- 1861	932	- 9	- 6 -
- 1862	917	- 26	- 8 -
- 1863	822	- 9	- „ -
- 1864	835	- 21	- 7 -

d) podatków kościelnych

w roku 1860	4	- 20	- „ -
- 1861	4	- 20	- „ -
- 1862	4	- 20	- „ -
- 1863	4	- 20	- „ -
- 1864	4	- 20	- „ -

c) Na ubogich

w roku 1860	373	- 29	- 10 -
- 1861	434	- 9	- 9 -
- 1862	421	- 19	- 10 -
- 1863	258	- 6	- 11 -
- 1864	419	- 11	- 2 -

d) Na zakłady dobroczynności

w roku 1860	89	- „	- 7 -
- 1861	75	- 10	- „ -
- 1862	75	- 21	- 1 -
- 1863	76	- 14	- 11 -
- 1864	84	- 17	- 2 -

e) Wegebauten

pro 1860	137	Tlhr.	4	Sgr.	2	Pf.
= 1861	126	=	14	=	10	=
= 1862	500	=	10	=	3	=
= 1863	281	=	16	=	9	=
= 1864	236	=	18	=	4	=

f) Polizei

pro 1860	5	Tlhr.	15	Sgr.	—	Pf.
= 1861	5	=	15	=	—	=
= 1862	5	=	15	=	—	=
= 1863	160	=	—	=	—	=
= 1864	160	=	—	=	—	=

g) Gefängnisse

pro 1860	20	Tlhr.	—	Sgr.	—	Pf.
= 1861	20	=	—	=	—	=
= 1862	20	=	—	=	—	=
= 1863	36	=	20	=	—	=
= 1864	40	=	18	=	3	=

D. der Stadtgemeinde Neutomysl:

a) allgemeine Administration

pro 1860	588	Tlhr.	3	Sgr.	6	Pf.
= 1861	573	=	21	=	5	=
= 1862	684	=	25	=	8	=
= 1863	629	=	18	=	5	=
= 1864	1446	=	8	=	11	=

b) Unterhaltung der Schule

pro 1860	226	Tlhr.	22	Sgr.	6	Pf.
= 1861	401	=	6	=	9	=
= 1862	383	=	28	=	6	=
= 1863	417	=	22	=	6	=
= 1864	416	=	1	=	10	=

c) das Armentwesen

pro 1860	27	Tlhr.	18	Sgr.	—	Pf.
= 1861	30	=	10	=	3	=
= 1862	18	=	22	=	6	=
= 1863	11	=	28	=	—	=
= 1864	19	=	14	=	—	=

Die Straßenpflasterungs- und Gefängnisunterhaltungskosten sind bereits oben specificirt.

Von Kirchenbeiträgen ist die Stadt befreit. Sanitäts- oder Wohlthätigkeitsanstalten sind hier nicht vorhanden; auch sind außer den Straßen innerhalb der Stadt keine öffentlichen Wege zu unterhalten.

E. der Stadtgemeinde Opalenica:

a) Allgemeine Administration

pro 1860	500	Tlhr.
= 1861	500	=
= 1862	566	=
= 1863	565	=
= 1864	559	=

e) na budowę dróg

w roku 1860	137	tal.	4	śb.	2	fn.
- 1861	126	-	14	-	10	-
- 1862	500	-	10	-	3	-
- 1863	281	-	16	-	9	-
- 1864	236	-	18	-	4	-

f) policja

w roku 1860	5	tal.	15	śb.	—	fn.
- 1861	5	-	15	-	—	-
- 1862	5	-	15	-	—	-
- 1863	160	-	—	-	—	-
- 1864	160	-	—	-	—	-

g) na więzienia

w roku 1860	20	tal.	—	śb.	—	fn.
- 1861	20	-	—	-	—	-
- 1862	20	-	—	-	—	-
- 1863	36	-	20	-	—	-
- 1864	40	-	18	-	3	-

D. gmina miejska Nowym-Tomyśla:

a) na ogólna administracyą

w roku 1860	588	tal.	3	śb.	6	fn.
- 1861	573	-	21	-	5	-
- 1862	684	-	25	-	8	-
- 1863	629	-	18	-	5	-
- 1864	1446	-	8	-	11	-

b) utrzymanie szkoły

w roku 1860	226	tal.	22	śb.	6	fn.
- 1861	401	-	6	-	9	-
- 1862	383	-	28	-	6	-
- 1863	417	-	22	-	6	-
- 1864	416	-	1	-	10	-

c) na ubogich

w roku 1860	27	tal.	18	śb.	—	fn.
- 1861	30	-	10	-	3	-
- 1862	18	-	22	-	6	-
- 1863	11	-	28	-	—	-
- 1864	19	-	14	-	—	-

Koszta za brukowanie ulic i utrzymywanie więzień już wyżej wyliczone.

Od składek kościelnych uwolnione jest miasto. Zakładów lekarskich i dobroczynności nie masz w mieście a oprócz uliców w nim żadnych nie ma do utrzymywania dróg.

E. gmina miejska w Opalenicy

a) Ogólna administracya

w roku 1860	500	tal.
- 1861	500	-
- 1862	566	-
- 1863	565	-
- 1864	559	-

b) Unterricht

pro 1860	379	Thlr.
= 1861	371	=
= 1862	427	=
= 1863	409	=
= 1864	380	=

c) Kirchenreparaturkosten

pro 1860	517	Thlr.
= 1861	100	=
= 1862	—	=
= 1863/64	—	=

d) Armenwesen

pro 1860	32	Thlr.	—	Sgr.	—	Pf.
= 1861	3	=	—	=	—	=
= 1862	8	=	—	=	—	=
= 1863	14	=	1	=	—	=
= 1864	13	=	7	=	8	=

Wegebauten werden hier in natura geleistet.

e) Brücken- u. Reparaturen

pro 1860	13	Thlr.	10	Sgr.	—	Pf.
= 1861	36	=	11	=	—	=
= 1862	—	=	25	=	6	=
= 1863	1	=	15	=	—	=
= 1864	—	=	—	=	—	=

f) Polizeigefängniß

pro 1860	—	Thlr.	9	Sgr.	—	Pf.
= 1861	—	=	5	=	—	=
= 1862	3	=	—	=	—	=
= 1863	6	=	20	=	—	=
= 1864	6	=	12	=	6	=

Die Einnahmen betragen:

ad A.

1) Zinsen à 4 Prozent von dem Kapitale per 12,000 Thlr.
mit jährlich 480 Thlr.

2) aus dem Grundvermögen

pro 1860	350	Thlr.
= 1861	350	=
= 1862	351	=
= 1863/64	480	=

3) aus den Berechtigungen

pro 1860	846	Thlr.
= 1861	993	=
= 1862	1000	=
= 1863/64	2680	=

4) an Beiträgen

pro 1860	1000	Thlr.
= 1861	1070	=
= 1862	1100	=
= 1863/64	3968	=

b) na nauki

w roku 1860	379	tal.
- 1861	371	-
- 1862	427	-
- 1863	409	-
- 1864	380	-

c) na reparatury kościoła

w roku 1860	517	tal.
- 1861	100	-
- 1862	„	-
- 1863/64	„	-

d) na ubogich

w roku 1860	32	tal.	„	sb.	„	fn.
- 1861	3	-	„	-	„	-
- 1862	8	-	„	-	„	-
- 1863	14	-	1	-	„	-
- 1864	13	-	7	-	8	-

Prace przy budowlach dróg w naturze się czynią.

e) na reparatury mostów etc.

w roku 1860	13	tal.	10	sb.	„	fn.
- 1861	36	-	11	-	„	-
- 1862	„	-	25	-	6	-
- 1863	1	-	15	-	„	-
- 1864	„	-	„	-	„	-

f) na więzienia policyjne

w roku 1860	„	tal.	9	sb.	„	fn.
- 1861	„	-	5	-	„	-
- 1862	3	-	„	-	„	-
- 1863	6	-	20	-	„	-
- 1864	6	-	12	-	6	-

Dochody wynosiły:

ad A.

1) prowizye a 4% od kapitału tal 12000
rocznie . . . 480 tal.

2) z majątku nieruchomego

w roku 1860	350	tal.
- 1861	350	-
- 1862	351	-
- 1863/64	480	-

3) z uprawnień

w roku 1860	846	tal.
- 1861	993	-
- 1862	1000	-
- 1863/64	2680	-

4) ze składek

w roku 1860	1000	tal.
- 1861	1070	-
- 1862	1100	-
- 1863/64	3968	-

5) aus zufälligen Einnahmen

pro 1860	43 Thlr.
= 1861	57 =
= 1862	56 =
= 1863/64	196 =

6) aus Einnahmen insgemein

pro 1860	78 Thlr.
= 1861	85 =
= 1862	93 =
= 1863/64	114 =

Die Beiträge werden nach dem Maßstabe der Klassensteuer repartirt.

ad B.

1) an Gefällen, als Canon und Bäckerbuden-Pacht

im Jahre 1860	26 Thlr. 18 Sgr. 6 Pf.
= 1861	26 = 18 = 6 =
= 1862	27 = — = — =
= 1863	25 = 22 = 6 =
= 1864	25 = 12 = 6 =

2) an Einzugsgehd x und Hundesteuer

im Jahre 1860	151 Thlr. 20 Sgr. — Pf.
= 1861	177 = 5 = — =
= 1862	122 = 5 = — =
= 1863	92 = — = — =
= 1864	100 = 15 = — =

3) an Pachtgefällen für Pflasterzoll und städtische Grundstücke

im Jahre 1860	2425 Thlr. 13 Sgr. 6 Pf.
= 1861	2638 = 1 = 3 =
= 1862	2665 = 15 = 6 =
= 1863	3129 = 12 = 9 =
= 1864	3116 = 19 = — =

4) an Zuschlägen zur Wahl- und Schlacht-, sowie Biersteuer

im Jahre 1860	4278 Thlr. 27 Sgr. 11 Pf.
= 1861	4416 = 25 = 2 =
= 1862	4740 = 2 = 4 =
= 1863	5520 = 19 = 5 =
= 1864	5498 = 20 = 7 =

5) an Kommunalsteuer

im Jahre 1860	1379 = 7 = 6 =
= 1861	1377 = 14 = 4 =
= 1862	1451 = 4 = 3 =
= 1863	2076 = 16 = — =
= 1864	2193 = 22 = 2 =

welche nach dem Einkommen der Einwohner und dem dazu gehörigen Classificationstarif veranlagt werden.

6) an unbestimmten Einnahmen

im Jahre 1860	210 Thlr. 2 Sgr. 6 Pf.
= 1861	154 = 6 = 8 =
= 1862	856 = 3 = 6 =
= 1863	306 = 8 = 4 =
= 1864	265 = 21 = 11 =

5) z przypadkowego dochodu

w roku 1860	43 tal.
- 1861	57 -
- 1862	56 -
- 1863/64	196 -

6) z ogólnych innych dochodów

w roku 1860	78 tal.
- 1861	85 -
- 1862	93 -
- 1863/64	114 -

Składki repartują się podług podatku klasycznego ad B.

1) z dochodów jako to kanon i dzierzawa za jatki piekarskie

w roku 1860	26 tal. 18 sb. 6 fn.
- 1861	26 - 18 - 6 -
- 1862	27 - „ - „ -
- 1863	25 - 22 - 6 -
- 1864	25 - 12 - 6 -

2) z podatku przybycia i od psów

w roku 1860	151 tal. 20 sb. „ fn.
- 1861	177 - 5 - „ -
- 1862	122 - 5 - „ -
- 1863	92 - „ - „ -
- 1864	100 - 15 - „ -

3) dzierzawy za cło i miejskie grunta

w roku 1860	2425 tal. 13 sb. 6 fu.
- 1861	2638 - 1 - 3 -
- 1862	2665 - 15 - 6 -
- 1863	3129 - 12 - 9 -
- 1864	3116 - 19 - „ -

4) dodatku do podatku op mlewa rzezi i piwa

w roku 1860	4278 tal. 27 sb. 11 fn.
- 1861	4416 - 25 - 2 -
- 1862	4740 - 2 - 4 -
- 1863	5520 - 19 - 5 -
- 1864	5498 - 20 - 7 -

5) składek komunalnych

w roku 1860	1379 tal. 7 sb. 6 fn.
- 1861	1377 - 14 - 4 -
- 1862	1451 - 4 - 3 -
- 1863	2076 - 16 - „ -
- 1864	2193 - 22 - 2 -

które według dochodu mieszkańców i taryfu klasyfikacyjnego do tego należącego rozkładane bywają.

6) niepewnych dochodów

w roku 1860	210 tal. 2 sb. 6 fu.
- 1861	154 - 6 - 8 -
- 1862	856 - 3 - 6 -
- 1863	306 - 8 - 4 -
- 1864	265 - 21 - 11 -

ad C.

a) aus städtischem Vermögen

im Jahre 1860	198 Thlr.	8 Sgr.	9 Pf.
" 1861	161	15	—
" 1862	164	15	—
" 1863	308	10	—
" 1864	274	15	—

b) aus Gefällen

im Jahre 1860	169	1	4
" 1861	188	17	10
" 1862	184	26	6
" 1863	364	22	—
" 1864	396	29	4

c) Bürgerrechtsgelder

im Jahre 1860	123	—	—
" 1861	62	—	—
" 1862	75	—	—
" 1863/64	in den Beträgen ad b.		

d) aus Steuer-Zuschlägen zu directen oder indirecten Steuern

im Jahre 1860	384 Thlr.	6 Sgr.	3 Pf.
" 1861	187	5	7½
" 1862	nichts.		
" 1863/64	nichts.		

e) aus städtischen Steuern

im Jahre 1860	1709 Thlr.	2 Sgr.	9 Pf.
" 1861	1608	13	2
" 1862	1610	20	10
" 1863	1387	17	8
" 1864	1393	11	1

f) aus den Leistungen der Gemeindeglieder

im Jahre 1860	1728 Thlr.	13 Sgr.	5 Pf.
" 1861	1645	24	3
" 1862	1624	26	9

ad D.

a) aus Pachtgefällen für die Waage

im Jahre 1860	110 Thlr.	— Sgr.	— Pf.
" 1861	125	—	—
" 1862	170	—	—
" 1863	170	—	—
" 1864	180	7	6

b) aus den Jahrmärktestandgeldern

im Jahre 1860	167 Thlr.
" 1861	241
" 1862	241
" 1863	241
" 1864	266

c) aus der Straßendüngerpacht

im Jahre 1860	5 Thlr.	20 Sgr.
" 1861	5	20
" 1862	5	20
" 1863	4	15
" 1864	4	15

ad C.

a) z miejskiego majątku

w roku 1860	198 tal.	8 sb.	9 fn.
- 1861	161	15	—
- 1862	164	15	—
- 1863	308	10	—
- 1864	274	15	—

b) z dochodów

w roku 1860	169 tal.	1 sb.	4 fn.
- 1861	188	17	10
- 1862	184	26	6
- 1863	364	22	—
- 1864	396	29	4

c) z podatku obywatelskiego

w roku 1860	123 tal.	„ sb.	„ fn.
- 1861	62	„	„
- 1862	75	„	„
- 1863/64	w kwotach ad b.		

d) z dodatków do stałych i nie stałych podatków

w roku 1860	384 tal.	6 sb.	3 fn.
- 1861	187	5	7½
- 1862	nic.		
- 1863/64	nic.		

e) ze składek miejskich

w roku 1860	1709 tal.	2 sb.	9 fn.
- 1861	1608	13	2
- 1862	1610	20	10
- 1863	1387	17	8
- 1864	1393	11	1

f) z danin członków gminnych

w roku 1860	1728 tal.	13 sb.	5 fn.
- 1861	1645	24	3
- 1862	1624	26	9

ad D.

a) z dzierzawy za wagę

w roku 1860	110 tal.	„ sb.	„ fn.
- 1861	125	„	„
- 1862	170	„	„
- 1863	170	„	„
- 1864	180	7	6

b) z jarmarczego:

w roku 1860	167 tal.	„ sb.	„ fn.
- 1861	241	„	„
- 1862	241	„	„
- 1863	241	„	„
- 1864	266	„	„

c) z dzierzawy za gnoj uliczny:

w roku 1860	5 tal.	20 sb.	„ fn.
- 1861	5	20	„
- 1862	5	20	„
- 1863	4	15	„
- 1864	4	15	„

Von den Jahrmaktsstandgelber-Pacht-Einnahmen bezieht auf Grund eines städtischen Privilegii die Guts herrschaft Altomyśl die Hälfte.

d) an Hausstands-, Bürgerrechts- (Niederlassungs-) Gefällen im Jahre

Jahr	1860	93 Thlr.
=	1861	14
=	1862	50
=	1863	37
=	1864	45

e) an Polizeistrafgeldern im Jahre

Jahr	1860	73 Thlr.	15 Sgr.
=	1861	38	5
=	1862	43	—
=	1863	33	20
=	1864	27	20

ad E.

a) aus städtischem Vermögen im Jahre

Jahr	1860	158 Thlr.	— Sgr.	— Pf.
=	1861	158	—	—
=	1862	150	—	—
=	1863	151	17	6
=	1864	162	17	6

b) aus Gefällen, Bürgerrechtsgeldern zc. im Jahre

Jahr	1860	194	—	—
=	1861	241	—	—
=	1862	181	—	—
=	1863	174	3	—
=	1864	165	9	10

c) Communalbeiträge, welche nach dem Grund- und Landbesitz resp. der Klassensteuer vertheilt werden:

Jahr	1860	626 Thlr.
=	1861	601
=	1862	638
=	1863	638
=	1864	645

25 Sgr.

Za dierzawy za miejsca jarmarczne pobiera mocą miejskiego przywileju dziedzic w Starym - Tomyslu połowę.

d) z przychodów za osiedlenie etc. w roku

Jahr	1860	93 tal.
-	1861	14
-	1862	50
-	1863	37
-	1864	45

e) z kar policyjnych w roku

Jahr	1860	73 tal.	15 sb.
-	1861	38	5
-	1862	43	—
-	1863	33	20
-	1864	27	20

ad E.

a) miejskiego majątku w roku

Jahr	1860	158 tal.	„ sb.	„ fn.
-	1861	158	—	—
-	1862	150	—	—
-	1863	151	17	6
-	1864	162	17	6

b) z przychodów za osiedlenie etc. w roku

Jahr	1860	194 tal.	„ sb.	„ fn.
-	1861	241	—	—
-	1862	181	—	—
-	1863	174	3	—
-	1864	165	9	10

c) ze składek komunalnych które według posiadłości gruntowej resp. klasycznego podzielane rostają

Jahr	1860	626 tal.	„ sb.
-	1861	601	—
-	1862	638	—
-	1863	638	—
-	1864	645	25

Nachweisung

der aus den letzten zehn Jahren ermittelten Kauf- und Pachtbeträge von Grundstücken im Bufer Kreise.

A.

Wykaz

wypośredkowanych w ostatnim dziesięcio-leciu płaconych w powiecie Bukowskim za grunta cen kupna i dzierżawnych.

Jahr des Kaufs resp. der Pachtung Rok kupna lub dzierzawy.	Name des Käufers resp. Pächters. Nazwisko kupciela lub dzierzawcy.	Bezeichnung des Grundstücks. Oznaczenie nieruchomości.	Größe desselben. — Obszerność jej.	Betrag des Kauf- resp. Pachtpreises. Cena kupna lub dzierzawna.	
I. Käufe. — Kupna.					
A. Rittergüter und Güter.					
A. Dóbr szlacheckich i innych.					
1848	Fiscus	Bolewiec	13478 Mrg. worunter ca. 10000 Mrg. Forst.	300,000 fl — 9/10 — 1/2	
1854	Lieutenant (porucznik) Hempel	Rose	13478 mrg. pomied. niemiokoło 10000 mórg lasu.	36,000 „ — „ — „	
1857	Schmillński Carl	Ciesle	783 Mrg. Acker, 1750 Mrg. Forstland. 783 mórg roli, 1750 mórg lasów.	54,000 „ — „ — „	
1856	Lehmann, Director in (w) Nitsche	Turkowoo	1260 Mrg. Acker, 354 Mrg. Forstland. 1260 mrg. roli, 354 mrg. lasów.	62,500 „ — „ — „	1859 an Traugott Hildebrandt übergegangen für 80000 tl. 1859 przeszedł na Traugotta Hildebrandt za 80000 tal. 1861 jeść Gr. Hildebrandt für 78000 tl. 1861 teraz Edward Hildebrand za 78000 tal. 1861 Carl Hildebrandt.
1857	Traugott Hildebrandt	Śliwno	3827 Morgen. — mórg.	120,000 „ — „ — „	
1859	Schneider Friedrich	Zembowa	2800 Mrg. Acker, 2583 Mrg. Forstland. 2800 mrg. roli, 2583 mrg. lasów.	72,000 „ — „ — „	
1853	Palm Gustav	Otusz, Wygoda, Josefowo	25000 Mrg. Acker, 940 Mrg. andere Kultur	105,410 „ 29 „ 3 „	
1853	derselbe — ten sam	Niepruszewo	25000 mrg. roli, 940 mrg. innego rodzaju.	105,451 „ 21 „ — „	
1854	Nobiling, Oberamt. (nadrządca)	Chraplewo	1822 Mrg. Acker, 702 Mrg. Forst. 1822 mrg. roli, 702 mrg. lasów.	108,000 „ — „ — „	
1856	von Kamiński, Gutšbef. (dziedzic)	Glupon, Tomaszewo	1665 Mrg. Acker, 2389 Mrg. Forst. 1665 mrg. roli, 2389 mrg. lasów.	145,000 „ — „ — „	
1857	von Zóftowski — — — — —	Grablewo	2090 Mrg. Acker, 790 Mrg. Forstland. 2090 mrg. roli, 790 mrg. lasów.	113,758 „ 1 „ 6 „	
1860	von Oppen, Gutšbef. (dziedzic)	Brody, Brodki etc.	3722 Mrg. — mrg.	159,000 „ — „ — „	

Jahr des Kaufs, resp. der Pacht.	Name des Käufers resp. Pächters	Bezeichnung des Grundstücks	Größe desselben. — Obszerność jej.	Betrag des Kaufs resp. Pachtpreises Cena kupna lub dzierzawna.	
1861	Rau Johann Gottfried	Possadowo Nr. 26.	Gebäude und 71 Mrg. 34 □ R. Land. budynki i 71 mrg. 31 □ R. roli.		
bis do	Pachtungen. Dzierzawy.	Dakow mokre u. (i) 6 Berweffe (folwark.)	10469 Mrg. Areal. — mrg.	9000 Tal.	1858 die Pacht abgegeben. 1858 oddat dzierzawę.
—	A. Güter: — Dóbr: Hildebrandt Traugott	Niegolewo.	3098 Mrg. Areal. — mrg.	5500 —	dito.
—	von Trapezyński Alexander	Bielawy	4046 Mrg. Areal. — mrg.	4900 —	Früher Franz Niklas für 2500. el. Pacht. — dawniej Fran- ciszek Niklas za 2500 zł. dzierzawy.
—	Boldt August	Neustadt Schloß zam. mitten-Berweff. z folw.	6534 Mrg. Areal. — mrg.	9000 —	
—	Zuchowski	Konin	4627 Mrg. — mrg.	5300 —	früher Johann Busse 9000 zł. Pacht mit Ende zusammen 8687 Mergen.
—	von Drojecki	Wasowo	2464 Mrg. Areal. — mrg.	1400 —	dawniej Jan Busse za 9000 tal. dzierzawy włacznie z Lindem ogot. 8687 mrg.
—	von Swiencicki Wladislaus	Granowo, Kubaczyn	2858 Mrg. — mrg.	5380 —	
—	Matecki Adam	Woinowice	5300 Mrg. — mrg.	6500 —	
—	Beyme Franz Heinrich	Rudnik, Jastrzembn. u. 4 Berw. i 4 folwarki	8522 Mrg. — mrg.	11907 tal. 8 sg. 5 f,	
1855-61	B. Bauernwirthschaften: B. Włości chłopskich: Szczechowski Johann	Niegolewo Guse Nr. 1. huby Nr. 1.	Wohn- und Wirtschaftsgeb. 50 Mrg. Land. budynki gospodar. i 50 mrg. roli.	31 rl. u. Ausgebirge u. Lästen 36 rl. 31 talar. i wymiar i ciezarów 36 tal.	
1856-62	Fechner Samuel	Gr.-Lipke Nr. 22.	5 Mrg. culm. Land. — mrg. kulum. roli.	85 Mrg. für die ganze Pachtzeit 85 tal. za cały czas dzierzawny	

1856-59	Klaczynski Anton	Wasowo Nr. 45.	ein Krug, 2 Mrg. Land, 4 Beete zu Fischzucht, goscinniec 2 mrg. roli, 4 zagony na len, Vorwerk. — folwark.	250 rl. für die ganze Zeit 250tl. za caly czas.dz.	dzierżawny
1856-57	Dyniewicz Michalina	Grossdorf Nr. 35 u. i Buk Nr. 117.		797 Rthl — 8/9	
1856-59	Banasz Johann	Oberförsterei Buzowicz, Sagen Nr. 4. Nadlesniet. Bukowicz Oddz. Nr. 4.	3 Mrg. mrg. 150 □R.	9 " 15 " jährlich rocznie	
—	Galas Wilhelm	— Sagen Nr. 56. — Oddz. Nr. 56.	4 Mrg. — mrg	8 " — " "	
—	Lehmann Gottlieb	— — — 56.	26 Mrg. mrg. 156 □R.	49 " 20 " "	
—	Hämmerling Ludwig	— — — 4.	8 Mrg. mrg. 160 □R.	19 " 10 " "	
—	Kandulski Franz	Das Gebiet Slocin rewier Slociński	10 Mrg. mrg. 124 □R.	20 " 20 " "	
—	Müller Johann Samuel	— Sagen 56. — Oddz. 56.	11 Mrg. mrg. 15 □R.	14 " 25 " "	
1857-69	Warminski Eduard	Grossdorf.	Vorwerk. — folwark.	902 " jährlich roczn.	
1860-67	Musiakowski Victor	Grossdorf Nr. 2.	Brauerei nebst Wiese und Garten. mieleuch z łaką i ogrodem.	160 " " "	
1861-64	Freitag Catharina	Gronsko Nr. 3.	10 Mrg. mrg. 114 □R.	9 " " "	
1860-65	Lutz Wilhelm, Maurermeister	Glinau Nr. 12.	6 1/2 Mrg. Cufm. — mrg. miarę chęłmskiej.	143 " " "	

Aa.

Bemerkungen

zur statistischen Uebersicht pro 1862, 1863 und 1864 über den Kaufpreis der größeren, mittleren und kleineren ländlichen resp. städtischen Grundstücke

Von ländlichen größeren Grundstücken wurde Nr. 19 Dobiezhyn, welches im Jahre 1845 für 18,000 Thlr. zum Verkauf gelangte, im Jahre 1851 für 30,000 Thlr. und im Jahre 1865 für 56,800 Thlr. verkauft.

Nr. 20 Dobiezhyn wurde in der nothwendigen Subhastation im Jahre 1850 für 10,200 Thlr. erstanden, im Jahre 1855 für 19,200 Thlr. und im Jahre 1857 für 30,000 Thlr. verkauft.

Von mittleren Grundstücken Zemsko Nr. 47, welches im Jahre 1822 für 2500 Thlr. erkaufte, davon später 10½ Morgen für 993 Thlr. 18 Sgr. abverkauft, wurde im Jahre 1851 in der Subhastation für 3350 Thlr. verkauft und würde dem jetzigen Besitzer für den doppelten Preis nicht feil sein.

Ferner Glinau Nr. 66. Das Grundstück wurde im Jahre 1815 für 900 Thlr. erworben; Besitzer verkaufte davon im Jahre 1863 ungefähr 5 Morgen für 560 Thlr., und dennoch ist der Ueberrest im Jahre 1865 für 4400 Thlr. verkauft.

Von kleineren Grundstücken Nr. 34 Albertoske, ist im Jahre 1847 1 Morgen Wiesenland für 130 Thlr. erkaufte und dies dem Grundstücke zugeschrieben. — Dieser Morgen Wiesenland ist im Jahre 1863 wieder für 300 Thlr. verkauft, hier ab und dem Grundstücke Albertoske Nr. 85 zugeschrieben worden.

Von städtischen Grundstücken, Grätz 410/329, ist im Jahre 1854 ein Haus für 1800 Thlr., dasselbe im Jahre 1859 für 2000 Thlr. und im Jahre 1862 für 3400 Thlr. verkauft.

In den Städten hängt jedoch bei Hausgrundstücken der Werth mehr von Zufälligkeiten, sowie der Lage und des Bedarfs ab.

In Neutomysl wurde im Jahre 1862 das Grundstück 67A, aus 60 □ R. kulm. Maaß bestehend, für 250 Thlr. gekauft, und ein Jahr später — 1863 — für 1950 Thlr. erworben.

U w a g i

do statystycznych wiadomości z roku 1862, 1863 i 1864 względem cen kupna większych średnich i mniejszych posiadłości wiejskich jako i miejskich.

Z wiejskich większych posiadłości została posiadłość w Dobierzynie No. 19 która w roku 1845 kupioną była za 18000 tal. sprzedaną w roku 1851 za 30000 tal. a w roku 1856 za 56800 tal.

Posiadłość w Dobierzynie No. 20 nabytą była w roku 1850 subhastą za 10,200 tal. a sprzedaną została w roku 1855 za 19,200 tal. w roku 1857 za 30,000 tal.

Ze średnich posiadłości. Nieruchomość w Zemsku Nr. 47, która w roku 1822 nabytą została za 2500 tal., od której później 10½ morgi od przedano za 993 tal. 18 sgr., sprzedaną została w roku 1851 subhastą za 3350 tal. Teraźniejszy posiadziciel nie sprzedałby ją za dubeltową ilość tej ceny.

W Glinau Nr. 66. Nieruchomość ta nabyta została w roku 1815 za 900 tal. Właściciel odprzedał potem w roku 1863 około 5 mórg nabytą za 560 tal. a reszta jednak sprzedaną została w roku 1865 za 4400 tal.

Z małych posiadłości w Albertoskim No. 34 sprzedaną była w roku 1847 morga 1 łąki za 130 tal. i ta téj nieruchomości przypisaną. Morga łąki ta sprzedaną została w roku 1863 znów za 300 tal. tu odpisana i nieruchomości w Albertoskim No. 85 dopisana.

Z miejskich posiadłości w Grodzisku No. 410/329 sprzedany został dom w roku 1854 za 1800 tal w roku 1859 za 2000 tal. a w roku 1862 za 3400 tal.

Po miastach zależy jednak wartość domów mieszkalnych od przypadkowego położenia i potrzeby.

W Nowym-Tomyślu została nieruchomość No. 67 A składająca się z 60 prętów miary chełmińskiej w roku 1862 za 250 tal. nabytą a rok później — 1863 — za 1950 tal. sprzedaną.

B.

Nachweisung

der durchschnittlichen Martini-Marktpreise
der marktgängigen landwirthschaftlichen Erzeugnisse
aus den Jahren 1837 bis 1862
(unter Hinweglassung der zwei theuersten und zwei wohl-
feilsten Jahre),
wie solche nach § 19. und Folge des Ablösungsgesetzes vom
2. März 1850 für den Zeitraum
von Martini 1860 bis Martini 1862
bei den Ablösungen zur Anwendung kommen.

Wykaz

cen frakeyinych Śto Marcińskich targowych
płodów rolniczych z lat 1837 do 1862
(po odciążeniu dwóch najdroższych i dwóch najtań-
szych lat),

jak takowe według § 19. i następstwo prawa abluicynego
z dnia 2go Marca 1850 w czasie
od 1go Marcina 1860 aż do 1go Marcina 1862
przy abluicyach używane bywały.

Laufende Nro.	Bezeichnung der etwaigen Preisbezirke in welche der Kreis getheilt ist.	Preis in Silbergroschen und Pfennigen für Cena w Srebrnikach i fenygach za den Scheffel — szefel															
		Weizen pszenicy	Weggen żyta	Gerste jęczmienia	Hafer owsa	Erbsen grochu	Kartoffeln kartofli	Buchweizen tatarki	Hirse proso								
Nr. bieżący.	Oznaczenie obwodów względem cen, na które powiat podzielony.																
1.	Neustadt b. P. — für den nordwestlichen Theil des Kreises bis zur Linie von Brodki über Chraplewo, Wytomyśl nach Sempolno. Lwówek dla północno zachodniej części powiatu aż do linii z Bródek na Chraplewo, Wytomyśl do Sempolna	74	6	45	9	38	3	28	—	59	5	11	11	—	—	—	—
2.	Grätz für den ganzen Rest des Kreises . . . . . Grodzisk dla reszty powiatu.	76	8	48	3	38	3	26	6	53	11	11	4	40	4	—	—

C.

Zusammenstellung

der Holzpreise nach Fraktion aus den Jahren 1837 bis 1860, entnommen aus den Martini-Durchschnittspreisen des Holzes in der Stadt Grätz mit einer Reduction von 25 % zur Ausgleichung der niedrigeren Preise im nördlichen Theile des Kreises; ersichtlich gemacht aus einer Fraktionsberechnung der Holztaxen in der Königlichen Oberförsterei Bolewice.

Wykaz

cen za drzewo według frakcyi z lat 1837—60, wzięte z cen frakcyinych Sto Marcinskich drzewa w mieście Grodzisku, z redukcją 25 % do wyrównania z niższemi cenami w północnej części powiatu; wyobrażone z obrachunku frakcyinego tacy drzewa w król nadleśnictwie Bolewickiem.

Holzart Rodzaj drzewa.	Sortiment Gattunek	Bruttopreis Wartość		Werbungs u. Anfuhrkosten: koszta uprawne i od zwożenia:						Netto- preis f. d. Cbf. Czysta cena za stop. kubk.	Bemerkungen. Uwagi.
		für die Rftr. za sażeń tl. sgr.	für den Cbf. stopę kubik. sg.	Hauer- Rücker- und Roderlohn za bicie sażni i wy- wożenie po nad brzeg		Fuhrlohn za zwożenie		Ca für den Cbf.			
				für die Rftr. za sażeń tl. sgr.	für den Cbf. stp. k sg.	für d. Rftr. sażeń tl. sgr.	f. Cbf. st. kubk. sg.	Ogól za stp. kubik. sg.			
Eichen dębowe	Rugholz — drzewo porząd.	5	1,9	—	—	0,10	—	—	0,10	1,80	Stockholz ist in der Regel nicht zu verwerthen. Fuhrlohne kommen nicht zur Berechnung, weil der Brutto- preis aus den Verkaufspreisen im Walde entnommen ist. Drzewo pnikowe niema zazwyczaj ceny. Koszta za zwożenie nie przychodzą do obrachunku ponieważ cena w brutto z cen sprzedajnych leśnych przyjętą została.
—	Kloben — szczepowe . . .	2	0,8	—	9	0,12	—	—	0,12	0,68	
—	Knüppel — kneblowe . . .	1 15	0,75	—	7	0,11	—	—	0,11	0,64	
—	Reiser — gałęziowe . . .	— 15	0,75	—	3	0,15	—	—	0,15	0,60	
Buchen Buczyna	Rugholz — drzewo porząd.	4	1,5	—	—	0,10	—	—	0,10	1,40	
Rüster, Ahorn Grabina	Kloben — szczepowe . . .	2 15	1	—	9	0,12	—	—	0,12	0,88	
Eichen osina	Knüppel — kneblowe . . .	1 20	0,83	—	7	0,11	—	—	0,11	0,72	
—	Reiser — gałęziowe . . .	— 15	0,75	—	3	0,15	—	—	0,15	0,60	
Birken u. Erle Brzoźna i ol- szyna	Rugholz — drzewo porząd.	3 15	1,31	—	—	0,10	—	—	0,10	1,21	
—	Kloben — szczepowe . . .	2	0,8	—	9	0,12	—	—	0,12	0,68	
—	Knüppel — kneblowe . . .	1 10	0,66	—	7	0,11	—	—	0,11	0,55	
—	Reiser — gałęziowe . . .	— 10	0,5	—	3	0,15	—	—	0,15	0,35	
Nadelholz Sosnina	Rugholz — drzewo porząd.	4 15	1,78	—	—	0,10	—	—	0,10	1,68	
—	Kloben — szczepowe . . .	1 25	0,73	—	9	0,12	—	—	0,12	0,61	
—	Knüppel — kneblowe . . .	1 10	0,66	—	7	0,11	—	—	0,11	0,55	
—	Reiser — gałęziowe . . .	— 8	0,4	—	3	0,15	—	—	0,15	0,25	

Fritations-Durchschnittspreise
der Oberförsterei Bolewice excl. Duzginit.

Geny licytacyjne
w nadleśnictwie Bolewickiem wyłączenie Duzgników.

Rok.	Graben: — Debrina:			Graben — Grabina			Graben — Brzozina			Graben — Olszyna			Graben — osina			Graben — sosnina							
	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe	Kloben szczepowe	Knüppel wałkowe	Reifer gałęziowe					
1862	3 25	3 3	— 18	4 4	— —	— —	4 15	2 25	— 25	3 13	2 7	— —	2 10	2 8	— —	3 25	2 25	— —	15				
1863	4 18	2 17	1 3	5 5	17 17	3 8	4 4	3 3	20 1	1 1	4 4	7 7	3 3	17 17	— —	2 28	1 27	— —	11 3	29 2	25 25	— —	15
1864	4 23	3 3	1 —	21 5	12 —	— —	4 17	3 12	— 15	3 25	2 11	— —	18 3	2 1	24 —	12 4	— —	2 16	— —	15			

D.

Zusammenstellung

der Holzpreise nach Fraktion aus den Jahren 1848—1860, entnommen
aus den Holztagen der Königlichen Oberförsterei Bolewice.

Wykaz

cen drzewa według frakcyi z roku 1848 — 1860, wzięte z taksy
drzewa nadleśnictwa Bolewickiego.

Debnings-Nummer. — Nr. bieżący.	Jahr. — Rok.	Eichen — Dębowe								Buchen, Ahorn, Eschen, Rüstern zc. Grabowe, Bukowe, Osowe etc.									
		Nugholz — drzewo porządki.		Kloben — szczepowe		Knüppel — wałkowe		Stubben — piénkowe		Meiser — galeziowe	Nugholz — drzewo porządki		Kloben — szczepowe		Knüppel — wałkowe		Stubben — piénkowe		Meiser — galeziowe
		tl.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	sg.	sg.		tl.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	sg.	sg.	
1	1848	4	—	2	—	1	—	10	5½	4	—	2	5	1	4	10	8		
2	1849	4	—	2	—	1	—	10	5½	4	—	2	5	1	4	10	8		
3	1850	3	—	2	—	1	5	7½	8	3	—	2	5	4	8½	7¼	8		
4	1851	3	—	2	—	1	5	7½	8	3	—	2	5	1	8½	7½	8		
5	1852	3	—	1	12½	1	—	7½	8	3	—	1	20	1	6	7½	8		
6	1853	3	—	1	12½	1	—	7½	8	3	—	1	20	1	6	7½	8		
7	1854	3	15	1	20	1	6	22½	10	3	15	2	—	1	12	22½	10		
8	1855	3	15	1	20	1	6	22½	10	3	15	2	—	1	12	22½	10		
9	1856	3	15	1	20	1	6	22½	10	3	15	2	—	1	12	22½	10		
10	1857	4	—	1	25	1	10	25	12	4	—	2	10	1	15	25	12		
11	1858	4	20	1	25	1	10	25	12	4	12	2	10	1	15	25	12		
12	1859	4	20	1	25	1	10	25	12	4	12	2	10	1	15	25	12		
13	1860	5	—	2	—	1	12	25	12	4	15	2	12	1	15	25	12		
Summa																			
in 13 Jahren — w 13 latach		48	25	23	10	15	10	7 t. 7½ s. g.	4 t. 1 s. g.	47	24	27	12	17	13	7 t. 7½ s. g.	4 t. 6 s. g.		
durchschnittlich pro Jahr w przecięciu na rok		3	22¾	1	24	1	5⅓	16¾ s. g.	9¼ s. g.	3	20⅓	2	3¼	1	10¼	16¾ s. g.	9¾ s. g.		

Nugholz — drzewo porządki

tl.

3

3

2

2

3

3

3

3

3

38

2

Birken — Brzozowe								Ełjen — Olszowe								Kiefern — Sosnowe							
pro Klafter — za sążeń.								pro Klafter — za sążeń								pro Klafter — za sążeń							
tl.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	sg.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	sg.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	tl.	sg.	sg.	sg.
3	—	2	5	1	—	10	8	2	15	1	12½	—	24	7½	5½	2	15	1	12½	—	24	7½	5
3	—	2	5	1	—	10	8	2	15	1	12½	—	24	7½	5½	2	15	1	12½	—	24	7½	5
2	20	2	2½	1	6	7½	8	2	10	1	12½	—	26½	5	5½	2	10	1	12½	—	26½	5	3
2	20	2	2½	1	6	7½	8	2	10	1	12½	—	26½	5	5½	2	10	1	12½	—	26½	5	3
2	15	1	17½	1	4	7½	8	2	5	1	7½	—	26½	5	5	2	5	1	7½	—	26½	5	3
2	15	1	17½	1	4	7½	8	2	5	1	7½	—	26½	5	5	2	5	1	7½	—	26½	5	3
3	—	1	25	1	10	22½	10	2	20	1	15	1	2½	20	7	2	20	1	15	1	2½	20	5
3	—	1	25	1	10	22½	10	2	20	1	15	1	2½	20	7	2	20	1	15	1	2½	20	5
3	—	1	25	1	10	22½	10	2	20	1	15	1	2½	20	7	2	20	1	15	1	2½	20	5
3	10	2	—	1	10	25	12	3	—	1	20	1	5	22½	9	3	—	1	20	1	5	22½	6
3	10	2	8	1	15	25	12	3	—	1	23	1	10	22½	9	3	—	1	22	1	6	22½	6
3	10	2	8	1	15	25	12	3	—	1	23	1	10	22½	9	3	—	1	22	1	6	22½	6
3	10	2	10	1	15	25	12	3	—	1	25	1	10	22½	9	3	10	1	25	1	6	22½	7
38	20	26	1	16	15	7 tl. 7½ s.	4 tl. 6 sg.	34	—	19	21	13	16½	6 tl. 5 sg.	2 tl. 29 s.	34	10	19	19	13	4½	6 tl. 5 sg.	2 tl. 2 sg.
2	29¼	2	—	1	8	16¾ sg.	9¾ sg.	2	18½	1	15½	1	1½	14¼ sg.	7 sg.	2	19¼	1	15½	1	¾	14¼ sg.	5 sg.

E.

Uebersicht
der Resultate des Ersatz-Geschäfts
im Kreise Buk,
im Bezirk der 19. Infanterie-Brigade pro 1860—1864.

WYKAZ
rezultatów naboru wojskowego
w powiecie Bukowskim
w obwodzie 19. brygady piechotnej za lata 1860—1864.

1.	2.	3.	4.	5.	6.					7.	
Laufende Nummer.	Kreis.	Gesamts- Volkzahl nach der letzten Zählung.	Von der ad 3 an- gegebenen Volkzahl gehören zum männ- lichen Ge- schlecht.	Davon beträgt die im laufen- den Jahre zur Mu- stertung kom- mende Alters- klasse der 20jährigen Militairpflich- tigen.	Hierzu die Militairpflichtigen der früheren Jahrgänge, über welche noch nicht definitiv entschieden ist, und zwar:					Summa der Rubriken 5. und 6.	
					a. die Klasse der 21jährigen.	b. die Klasse der 22jährigen.	c. die Klasse der 23jährigen.	d. die Klasse der 24jährigen.	e. die Klasse der 25jährigen und älteren.		Summa.
No. bieżący.	Powiat.	Ogólna liczba ludności podług ostatniego liczenia.	Z wyka- zanej ad 3 ludności należą do płci męskiej.	z tego wynosi liczba w bie- żącym roku 20 do rewizji przyszłych do wojska obo- wiązanych klasy 20letni.	Do tego obowiązani z dawniejszych lat nie mających jeszcze statęj decyzji					Ogół kolumnów 5 i 6.	
					a. klasa 21letnich.	b. klasa 22letnich.	c. klasa 23letnich.	d. klasa 24letnich.	e. klasa 25letnich i starszych.		Ogół.
1.	Buk. 1860	51,329	25,006	765	533	418	43	28	—	1022	1787
2.	1861	—	—	752	711	508	66	26	16	1327	2079
3.	1862	54,901	26,087	762	662	594	125	30	37	1448	2210
4.	1863	—	—	762	662	594	125	30	37	1448	2210
5.	1864	—	—	788	625	545	130	66	38	1404	2192

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.					19.	
Davon										find						
unermittelt geblieben.										zur Ersatz-Reserve übergetreten:					Summa.	Zum Train beflagmt excl. der zu Ersatzfährem Ausgehenden.
in andere Kreise gezogen oder dort feststellungspflichtig geworden.										a.	b.	c.	d.	e.		
beim Departements- Ersatzgeschäft ohne Entschuldigang ausgeblieben.										wegen Mindermaßes nach dreimaliger Konkurrenz. Unter 5 Fuß.						
als dreijährige Freiwillige eingetretten resp. von den Truppen als Freiwillige engagirt (Jäger etc.)										wegen Kleinheit nach dreimaliger Konkurrenz von 5 Fuß bis 5' 1" 3"						
als berechtigt zum einjährigen freiwilligen Dienst anerkannt.										wegen zeitiger Unbrauchbarkeit nach dreimaliger Konkurrenz.						
als Studierende der evangelischen oder katholischen Theologie oder als katholische Kriegercomis-Kandidaten zurückgestellt resp. vom Militairdienst verwehrt.										wegen häuslicher Verhältnisse nach dreimaliger Konkurrenz.						
als für dienstpflchtig anerkannt.										Disponibel nach fünfmaliger Konkurrenz.						
als moralisch unfähig zum Militairdienst in den Aushebungslisten geblieben.																
als augenfällig unbrauchbar von der Kreis-Ersatzcommission ausgesmustert.																
als dauernd unbrauchbar zum Militairdienst von der Departements-Ersatzcommission ausgesmustert.																
wegen Mindermaßes nach dreimaliger Konkurrenz. Unter 5 Fuß.																
wegen Kleinheit nach dreimaliger Konkurrenz von 5 Fuß bis 5' 1" 3"																
wegen zeitiger Unbrauchbarkeit nach dreimaliger Konkurrenz.																
wegen häuslicher Verhältnisse nach dreimaliger Konkurrenz.																
Disponibel nach fünfmaliger Konkurrenz.																
Summa.																
Zum Train beflagmt excl. der zu Ersatzfährem Ausgehenden.																
Z n i c h										z o s t a t o :						
nie wypostródkowanych.										przeszło do rezerwy uzupeł.					Ogól.	do nawozu wojskowego nabrano.
do innych powiatów wyciągniętych i tam do naboru obowiąz.										a.	b.	c.	d.	e.		
przy naborze wojskowym bez przyczyn brakujących.										dla matej miary po konkurencji 3 pod 5'.						
wstąpiionych dobrowolnie do wojska na 3 lata resp. przyjęto od władz wojskowych.										dla matej miary po 3 konkurencji 5' do 5' 1" 3"						
uprawnionych do służby jednorocznej.										dla niezdatności czasowej po 3 konkurenc.						
jako uczni teologii ewangelickich i katolickich albo jako kandydaci księży katolick. od służby wojskowych z wolnieni.										dla domowych stosunków po 3 konkurencji.						
uznanych za zdatnych do służby.										pozostających do dyspozycji po 5. konkurencji.						
wykreślonych z list naborowych dla kar w domu karnym.																
naocznie niezdatnych wylustrowano.																
na czas nie zdatnych do służby wojskowej przez kom. dep. naborową wylustrowano.																
225	290	72	4	11	—	—	1	4	30	77	44	71	11	—	203	35
146	218	27	11	19	—	—	2	—	18	56	46	55	8	—	165	42
375	417	44	7	16	1	—	2	2	41	69	135	17	12	1	234	26
315	417	44	7	16	1	—	2	2	41	69	135	17	12	1	234	26
197	449	228	1	18	3	—	5	7	29	54	—	88	6	4	152	43

20.				21.	22.	23.													
Davon sind:				Summa der Rubriken 8 bis incl. 20.	Es bleiben zur Aushebung Summa ad 7 minus Summa ad 21.	Ausgehoben sind:													
Auf ein Jahr zurückgestellt:						A. Für die Armee.													
als zeitig unbrauchbar.	in Berücksichtigung häuslicher Verhältnisse.	weil sie unter Wirkung der Ehrenstrafen stehen, resp. sich in gerichtlicher Untersuchung befinden.	Summa.			I. Zum Dienst mit der Waffe:													
						Für das Provinzial-Armeekorps													
				Für das Garde-Corps incl. Train-fahrer.				Für das Provinzial-Armeekorps				zur sechswochentlichen Übung.							
								a. zur Infanterie.	b. zur Jäger-Klasse A.	c. zur Jäger-Klasse B.	d. zu den Kürassieren.	e. zu den Ulanen.	f. zu den Dragonern u. Husaren.	g. zur Artillerie.	h. zu d. Pionieren.	i. als Train-fahrer.	Elementar-lehrer resp.	Elementar-Schulamt-Kandidat.	Gewerfabrik-Arbeiter.
Z nich zostało:				Ogół kolumnów 8 aż do włącznie 20.	Pozostaje więc do naboru suma ad 7 mniej sumy ad 21.	N a b r a n o													
na roku odstawiono:						A. dla armii.													
w czasie niezdatnych.	ze względu na domowe stosunki.	że stoją pod karą honorową lub sądowem śledztwie.	Ogół.			I. do służby zbronią.													
						dla korpusu prowincjalnego													
				dla gardy włącznie do nawozu wojskowego.				a. do piechoty.	b. do strzelców klasa A.	c. do strzelców klasa B.	d. do kirasier.	e. do ulanów.	f. do dragonów i huzarów.	g. do artylerji.	h. do pionierów.	i. do nawozu wojskowego.	do sześciu tygodniowego wykształcenia		
																nauczyc. i kandydaci.	Robotnicy w fabryk		
673	13	4	690	1565	222	29	141	2	—	2	—	7	—	—	—	—	2	—	
656	16	—	672	1806	273	13	135	—	—	3	5	5	22	1	8	—	1	—	
698	9	3	745	1931	279	30	131	—	2	6	18	17	17	3	2	—	1	—	
698	9	3	748	1931	279	30	131	—	2	6	18	17	17	3	2	—	1	—	
693	12	1	726	1964	225	28	104	2	—	6	12	12	23	2	5	—	1	—	

II. M. Kranfenwärter.

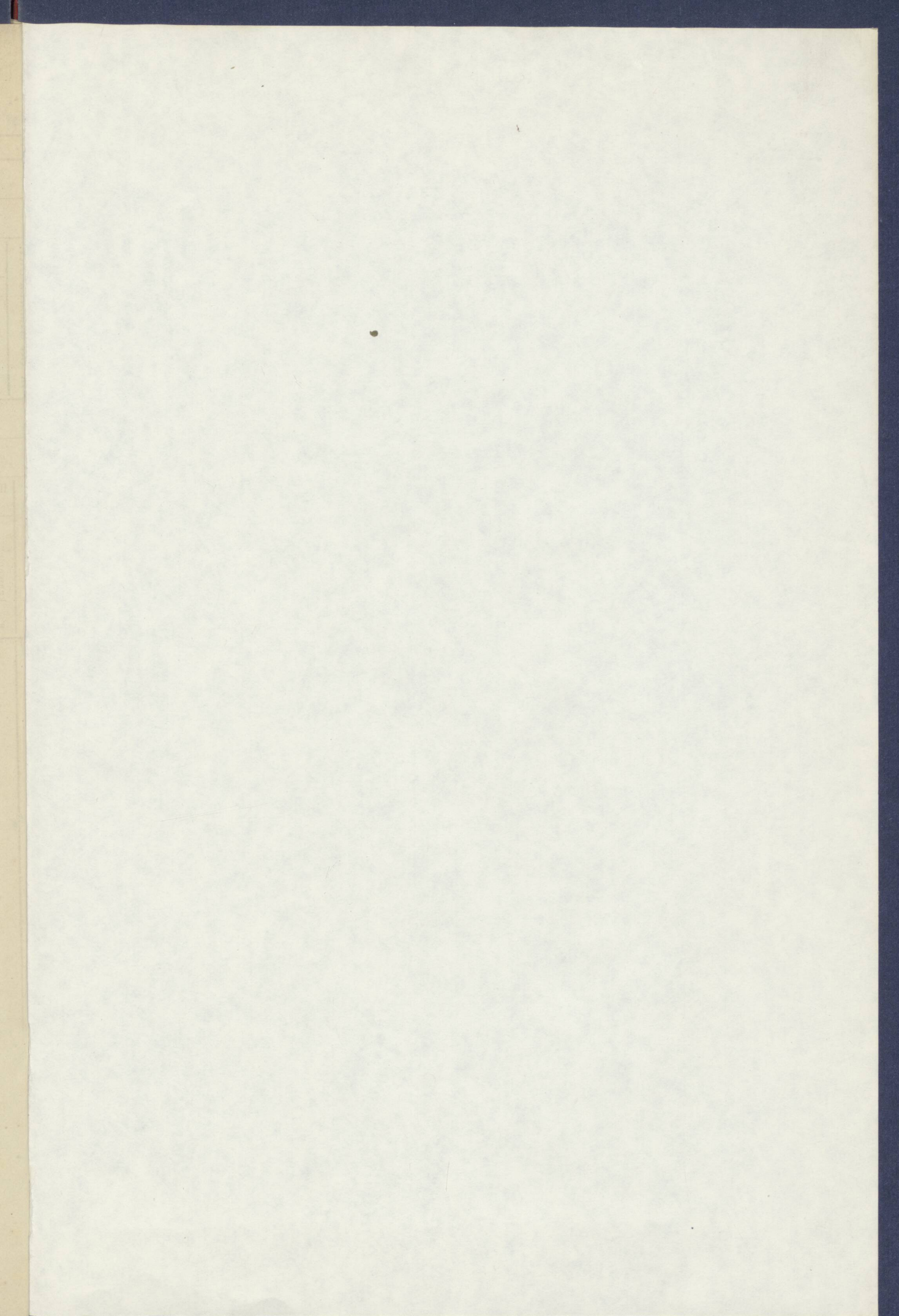
zoc. do chorych.

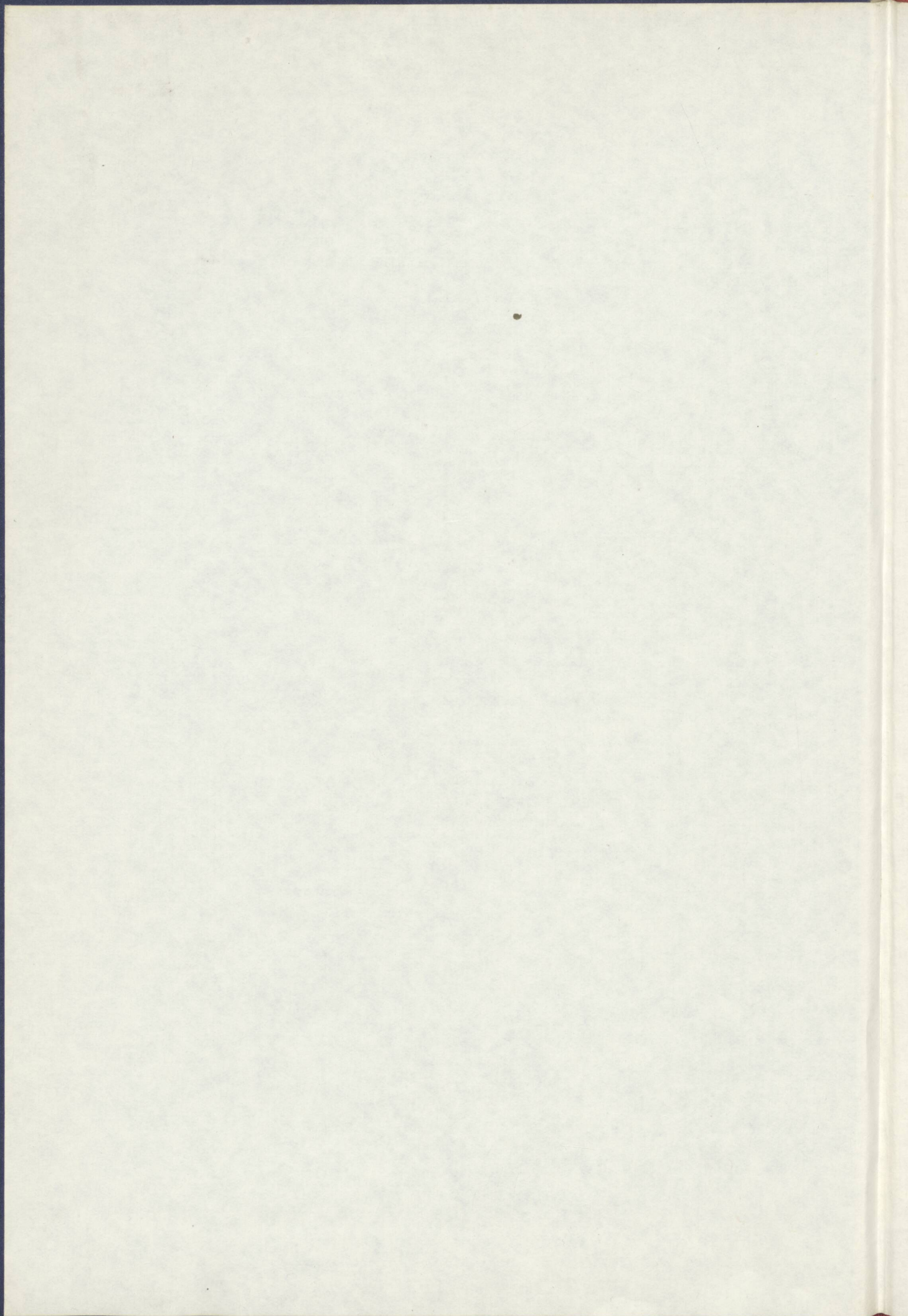
												24.					25.					
Ausgehoben sind:												Es bleiben zur Aushebung disponibel und zwar:					Bemerkungen.					
A. für die Armee.						B. Für die Marine.																
III. Als Dekonomie-Handwerker.			IV. Zur Einstellung in d. Arbeiter-Abtheilung.											Summa	Summa	rum.						
II. U. Krankenwärter.	a. Schneber.	b. Schuhmacher.	c. Sattler u. Riemer.	a. wegen Selbstverstümmelung.	b. wegen gerichtl. Ehrenstrafen.	c. wegen längerer Dienstentziehung.	a. Matrosen-Division.	b. Meerk-Division.	c. See-Bataillon.	d. See-Artillerie.	Summa.	in der Klasse der 20jährigen.	in der Klasse der 21jährigen.	in der Klasse der 22jährigen.	in der Klasse der 23jährigen.	in der Klasse der 24jährigen.						
N a b r a n o:												Pozostają do dyspozycji naboru:					Uwagi.					
A. dla armii.						B. do marynarski																
III. rzemieślników ekonomicznych.			IV. do oddziału robotników.													Ogół.		w klasie 20letnich.	w klasie 21letnich.	w klasie 22letnich.	w klasie 23letnich.	w klasie 24letnich.
I. Zoc. do chorych.	a. krawców.	b. szewców.	a. siodlarzy i rymarzy.	a. dla własnego skateczenia.	b. dla kar honorowych.	c. dla uchronienia się służbie wojsk.	a. dla dywizyi majtków.	b. dla dywizyi rzemieśln.	c. dla batalionu morskigo.	d. dla artylerji morskiej.	Ogół.	w klasie 20letnich.	w klasie 21letnich.	w klasie 22letnich.	w klasie 23letnich.	w klasie 24letnich.	Ogół.					
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	202	4	15	1	-	-	20					
-	9	4	2	-	1	-	-	-	-	-	209	-	-	-	-	-	-					
-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	235	-	-	-	-	-	-					
-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	234	7	12	14	12	-	45					
-	9	3	2	-	-	-	-	-	-	-	213	16	10	14	4	1	45					

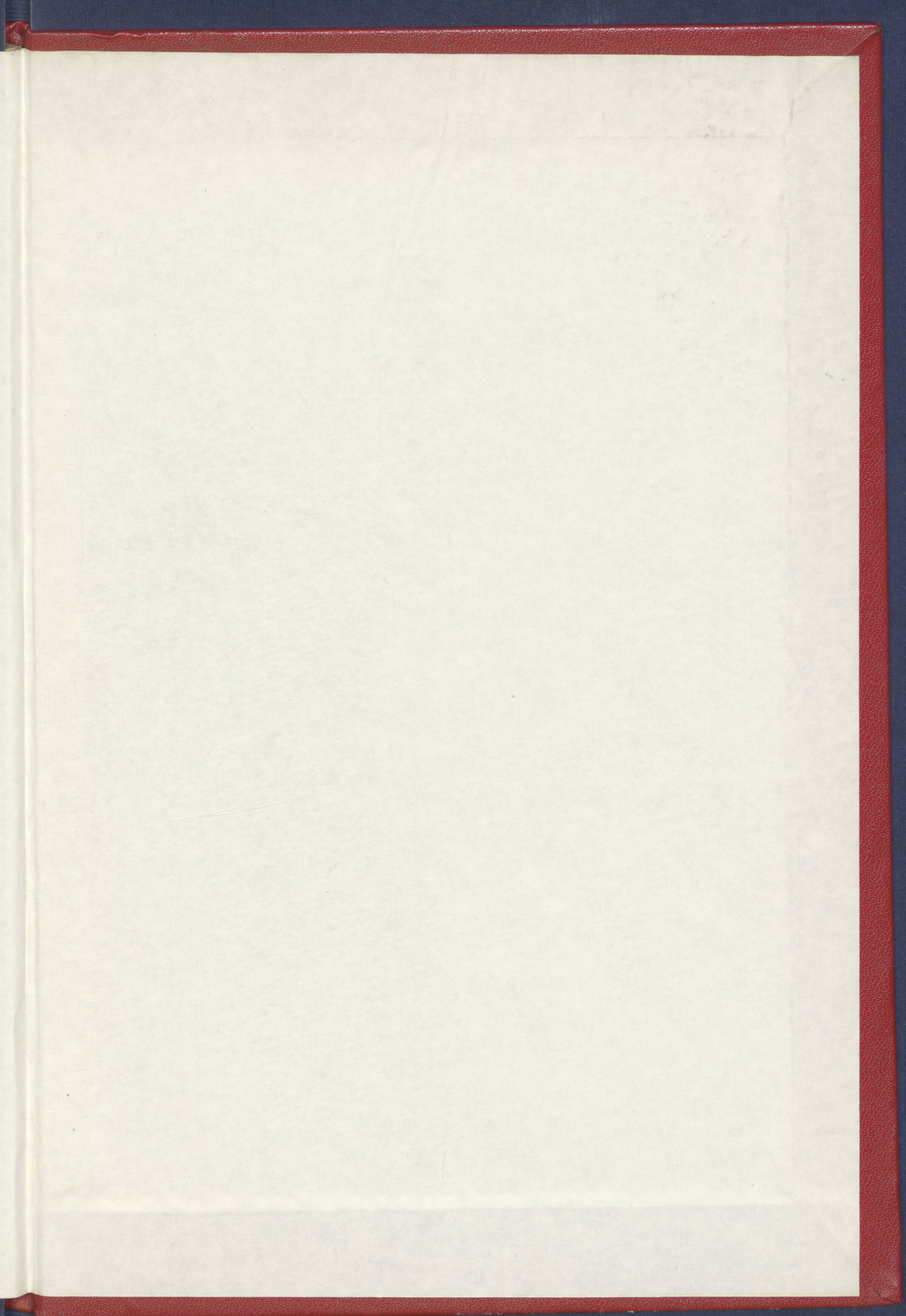

Unterschied		Unterschied	
Unterschied		Unterschied	
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20

Unterschied		Unterschied	
Unterschied		Unterschied	
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIwersYTETU A.M. w POZNANIU

209556

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
W POZNANIU

~~II/B-33~~

~~CZYTELNIĄ ZBIORÓW SPECJALNYCH~~